

**TÜRK CEZA KANUNUNDA YER ALAN
UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL
VE TİCARETİ SUÇU TCK m. 188.
Yüksek Lisans Tezi**

Sabawoon RABANI

Eskişehir 2023

**TÜRK CEZA KANUNU'NDA YER ALAN UYUŞTURUCU VEYA UYARICI
MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU TCK M. 188.**

Sabawoon RABANI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tezli Program Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Ozan Ercan TAŞKIN**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ağustos 2023**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sabawoon RABANI'nın "Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde İmal Ve Ticareti Suçu TCK 188." başlıklı tezi .../.../2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Kamu Hukuku Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı-Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Ozan Ercan TAŞKIN	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	
Üye	:	

.....
Enstitü Müdürü

ÖZET

TÜRK CEZA KANUNUN'DA YER ALAN UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU TCK 188.

Sabawoon RABANI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuk Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2023

Danışman: Doç. Dr. Ozan Ercan TAŞKIN

İnsanlık tarihinden günümüze kadar saptanan uyuşturucu ve uyarıcı madde, ilk olarak hastalık önleyici ve ağrı kesici işlevleri ile kullanılmıştır. Fakat bu kullanım günden güne amacından sapmıştır. Bu durum uyuşturucu ve uyarıcı madde karşısında mücadeleyi gerektirmiştir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeler karşısında küresel olarak ülkeler, mücadele adına faaliyetler yürütmüştür. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de mücadele verilmektedir. Bu mücadele kapsamında birçok yasal ve idari düzenleme Türk iç hukukunda mevcuttur. Söz konusu düzenlemelerden birini Türk Ceza Kanunu’nun 188. maddesinde yer alan “*Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*” oluşturmaktadır. Kanun hükmü kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız bir şekilde veya ruhsata aykırı bir şekilde imal, ithal ve ihraç edilmesinin yanında satılması, satın alınması, satışa arz edilmesi, nakledilmesi, depolanması, bulundurulması ya da başkalarına verilmesi yaptırım altına alınmıştır. Ayrıca uyuşturucu veya uyarıcı bir etkisi bulunmayan fakat uyuşturucu ve uyarıcı madde imalinde kullanılan hammaddelerin imal edilmesi ve ticareti de bu hususta yaptırım altına alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada Türk Ceza Kanunu’nda uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal edilmesi ve ticareti kapsamında değerlendirilen suçlarla alakalı düzenlemelerin incelenmesi ve diğer ulusal ve uluslararası mevzuatlar ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ceza, Suç, Türk Ceza Kanunu, Uyuşturucu ve uyarıcı madde.

ABSTRACT

MANUFACTURING AND TRADE OF DRUGS OR STIMULANT SUBSTANCES IN THE TURKISH CRIMINAL LAW TCK 188.

Sabawoon RABANI

Department of Public Law

Anadolu University, Social Sciences Institute, August 2023

Supervisor: Doç. Dr. Ozan Ercan TAŞKIN

The narcotic and stimulant substance, which has been found to be used from the history of humanity to the present, was first used with its anti-disease and pain reliever functions. However, this usage has deviated from its purpose day by day. This situation required intervention against drugs and stimulants. Globally, countries have carried out activities to combat drugs or stimulants. As in the whole world, a struggle is being waged in Turkey as well. There are many legal and administrative regulations in Turkish domestic law in the struggle. One of these regulations is the “Manufacturing and Trafficking of Drugs or Stimulant Substances” in Article 188 of the Turkish Penal Code. Within the scope of the law, the production, import and export of drugs or stimulants in an unlicensed or illegal manner, as well as their sale, purchase, offering for sale, transport, storage, possession or giving to others are sanctioned. In addition, the manufacture and trade of raw materials that do not have a narcotic or stimulant effect but are used in the manufacture of narcotic and stimulant substances are also sanctioned in this regard. In this context, it is aimed to examine the regulations related to the crimes evaluated within the scope of the manufacture and trade of narcotic or stimulant substances in the Turkish Penal Code and to evaluate them with other national and international legislation.

Keywords: Crime, Drugs and stimulants, Punishment, Turkish Penal Code.

ÖNSÖZ

Araştırma sürecinde çalışmama olan katkıları, destek, teşvik ve motivasyonu için pek değerli danışmanım sayın Doç. Dr. Ozan Ercan TAŞKIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca değerli fikirleriyle sürecin her aşamasında yanımda olan kıymetli hocam Araş. Gör. Aydan ÜNAL'a ve yine tez yazım sürecinde kıymetli fikirleriyle beni yönlendiren değerli arkadaşım Tahir Ender PARALI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman olduğu gibi bu süreçte de destekleriyle daima yanımda olan değerli aileme, özellikle değerli babam ve değerli anneme minnetlerimi sunarım.

Ayrıca, beni her zaman güzel mizaç, hayırseverlik ve iyi ahlakla karşılayan, Türk kültürünü öğrenmemde ve işlerimin kolaylaşmasında iş birliği yapan onurlu ve gururlu Türk milletine ve Anadolu Üniversitesi 'nin idari ve akademik çalışanlarıma içten bir teşekkürü borç bilirim. Türkiye ve Türkiye 'nin saygın insanları ve özellikle Eskişehir şehri ve Anadolu Üniversitesi, eşsiz güzelliği ve insanları ile daima hatıramda yer edecek, kalbimde ayrı bir yere sahip olacaktır.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza
Sabawoon RABANI

İçindekiler

TÜRK CEZA KANUNU'NDA YER ALAN UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU TCK m. 188.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	Error! Bookmark not defined.
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
GİRİŞ.....	1
1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI HAKKINDA GENEL ÇERÇEVE	4
1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kavramı ve Tanımı.....	4
1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti.....	6
1.2.1. Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal kavramı	6
1.2.2. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti kavramı	8
1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Hakkında Tarihsel Çerçeve	11
1.3.1. Dünyada uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında tarihsel çerçeve	11
1.3.2. Türkiye'de uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında tarihsel çerçeve...14	
1.3.2.1. Osmanlı dönemi uyuşturucu ve uyarıcı madde tarihsel çerçeve	15
1.3.2.2. Osmanlı sonrası dönemde uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında genel çerçeve	16
1.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Sınıflandırması	18
1.4.1. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin özelliklerine göre sınıflandırması..18	
1.4.1.1. Narkotikler.....	18
1.4.1.2. Yavaşlatıcı veya sakinleştiriciler	19

1.4.1.3. Uyarıcılar.....	19
1.4.1.4. Hallüsinojenler	19
1.4.1.5. Anabolik steroidler	20
1.4.2. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin doğasına göre sınıflandırılması	20
1.4.2.1. Bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar	20
1.4.2.2. Bitkisel psikedelikler	21
1.4.2.3. Endüstriyel psikedelikler.....	21
1.4.2.4. İzin verilen narkotikler	21
1.4.3. Kullanım sonuçlarına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin sınıflandırılması.....	21
1.4.3.1. Gevşeticiler.....	22
1.4.3.1.1. Doğal.....	22
1.4.3.1.2. Endüstriyel.....	22
1.4.3.2. Yanılsamalar.....	22
1.4.3.2.1. Doğal.....	22
1.4.3.2.2. Endüstriyel.....	22
1.4.3.3. Güçlendiriciler	23
1.4.3.3.1. Doğal.....	23
1.4.3.3.2. Endüstriyel.....	23
1.5. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Çeşitleri	23
1.5.1. Gevşetici veya rahatlatıcı uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri	23
1.5.1.1. Afyon.....	24
1.5.1.2. Morfin.....	24
1.5.1.3. Eroin	25
1.5.1.4. Metadon	26
1.5.1.5. Papaverin.....	26
1.5.1.6. Petidin (Pethidine)	26

1.5.2. Halüsinojenik uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri	27
1.5.2.1. <i>Kenevir</i>	27
1.5.2.2. <i>Haşhaş</i>	27
1.5.2.3. <i>Esrar</i>	28
1.5.2.4. <i>Marijuana</i>	28
1.5.2.5. <i>Lysergic acid diethylamide (LSD)</i>	28
1.5.2.6. <i>Dimetiltriptamin (DMT)</i>	29
1.5.2.7. <i>Dietiltriptamin (DET)</i>	30
1.5.3. Güçlendirici uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri	30
1.5.3.1. <i>Kokain</i>	30
1.5.3.2. <i>Krak</i>	31
1.5.3.3. <i>Amfetamin</i>	31
1.5.3.4. <i>Metil Amfetamin</i>	32
1.6. Dünyanın Altın Uyuşturucu Üçgeni ve Altın Uyuşturucu Hilali	32
1.6.1. Altın uyuşturucu üçgeni	33
1.6.2. Altın uyuşturucu hilali.....	33
2. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ İLE MÜCADELE EDEN ULUSLARARASI TOPLUM, YERLİ VE ULUSÖTESİ KURULUŞLARIN ÖNLEMLERİ VE EYLEMLERİ, TÜRKİYE’NİN YASAL YAPILARI VE UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İLE BAĞLANTILI SÖZLEŞMELER.....	35
2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticaretini Ortadan Kaldırmak ve Önlemek İçin Ulusötesi Anlaşmalar	35
2.1.1. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair 1961 tek sözleşmesi.....	35
2.1.2. 1971 tarihli psikotrop maddeler sözleşmesi.....	36
2.1.3. Çocuk haklarına dair sözleşme	36

2.1.4. Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında uyuşturucu veya psikotrop maddelerin yasadışı üretiminde sıkça kullanılan ara ve kimyasal maddelere dair sözleşmesi.....	37
2.1.5. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler imal ve ticaretinin suç olarak düzenlenmesi	37
2.1.6. Zararlı ilaçların gayrimeşru ticaretinin menî hakkında 1936 Cenevre sözleşmesi.....	39
2.1.7. 1909 Şanghay Afyon Sözleşmesi.....	39
2.1.8. 1912 La Haye Afyon Anlaşması	40
2.1.9. 1914 La Haye Afyon Anlaşması	40
2.1.10. 1925 Cenevre afyon sözleşmesi.....	41
2.1.11. 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi	41
2.1.12. 1946 New York protokolü	41
2.1.13. Sentetik uyuşturucu maddeler hakkında 1948 Paris protokolü	42
2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ile Mücadele Eden Uluslararası ve Türkiye'deki Örgütler.....	43
2.2.1. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele eden uluslararası örgütler	43
2.2.1.1. <i>Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler komisyonu (CND)</i>	43
2.2.1.2. <i>Birleşmiş milletler uluslararası uyuşturucu kontrol programı (UNDCP)</i>	44
2.2.1.3. <i>Birleşmiş milletler uyuşturucu ve suç ofisi (UNODC)</i>	44
2.2.1.4. <i>Dünya sağlık örgütü (WHO)</i>	45
2.2.1.5. <i>Uluslararası kriminal polisi teşkilatı (INTERPOL)</i>	45
2.2.1.6. <i>Uluslararası uyuşturucu maddeler kontrol kurumu (INCB)</i>	46
2.2.1.7. <i>Birleşmiş milletler yakın ve orta doğu yasadışı uyuşturucu ticareti alt komisyonu</i>	46
2.2.2. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele eden Türkiye'deki örgütler	47

2.2.2.1. Ticaret bakanlığı gümrükler muhafaza genel müdürlüğü narkotik suçlarla mücadele dairesi başkanlığı.....	47
2.2.2.2. Narkotik suçlarla mücadele eğitim akademisi (NEA).....	47
2.2.2.3. Suç gelirleriyle mücadele şube müdürlüğü.....	48
2.2.2.4. Köpek eğitim merkezi (KEM).....	48
2.2.2.5. Narko- TIR projesi.....	49
2.2.2.6. Narko- NOKTA projesi.....	49
2.2.2.7. Narko rehber yetişkin eğitim projesi modülü.....	49
2.2.2.8. Narkotim Projesi.....	49
2.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin İmalını Ve Ticaretini Önlemek Ve Yasaklamak İçin Türkiye İç Kuruluşları Ve Düzenlemeler	50
2.3.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası	50
2.3.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu	50
2.3.3. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun.....	51
2.3.4. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	51
2.3.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun	51
2.3.6. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun	52
2.3.7. 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun Düzenlemeleri	52
2.3.8. 5237 Türk Ceza Kanunu düzenlemeleri	53
3. TÜRK CEZA KANUNUNDA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU (MD. 188).....	56
3.1. GENEL AÇIKLAMALAR.....	56
3.1.1. Korunan Hukuksal Yarar	56
3.1.2. Maddi unsurlar (tipikliğin objektif unsurları)	57
3.1.2.1. Fiil	57
3.1.2.1.1. İmal, İthal veya İhraç	58

3.1.2.1.2. <i>Satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme veya bulundurma</i>	59
3.1.2.2. <i>Fail</i>	63
3.1.2.3. <i>Mağdur</i>	63
3.1.2.4. <i>Maddi konu: Uyuşturucu ve uyarıcı madde</i>	64
3.1.3. <i>Manevi unsur (tipikliğin sübjektif unsuru)</i>	67
3.1.4. <i>Hukuka aykırılık unsuru</i>	69
3.1.5. <i>Nitelikli haller</i>	70
3.1.6. <i>Suçun özel görünüş biçimleri</i>	72
3.1.6.1. <i>Teşebbüs</i>	72
3.1.6.2. <i>İçtima</i>	73
3.1.6.3. <i>İştirak</i>	73
4. SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CND	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Komisyonu
ECOSOC	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
INCB	: Milletlerarası Uyuşturucu Kontrol İdaresi
INTERPOL	: Uluslararası Kriminal Polisi Teşkilatı
KEM	: Köpek Eğitim Merkezi
LSD	: Lysergic Acid Diethylamide
md.	: Madde
NEA	: Narkotik Suçlarla Mücadele Eğitim Akademisi
OIHP	: Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu
s.	: Sayfa
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
THC	: Tetrahydrocannabinol
UNDCP	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
WHO(DSÖ)	: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Uyuşturucu ya da uyarıcı madde, insanın sinir sistemi içerisinde etki göstererek, akli ve fiziki bozuklukların yanında psikolojik sorunlara da neden olmaktadır. Ayrıca uyuşturucu ve uyarıcılar tıp alanında ağrıyı ortadan kaldırmak amacıyla kullanılan, ilk kez kullanımında dahi bağımlılık meydana getirme riski bulunan, insan metabolizmasını yoğun bir şekilde pasif hale getiren, birey ve toplumun iktisadi ve sosyal olarak çökmesine sebebiyet veren, üretiminin, kullanımının ve satışının kanunlarla denetim altına alındığı ve yasaklandığı maddelerdir. Bu maddeler kendi içerisinde doğal ve sentetik olarak ikiye ayrılmaktadır¹. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin etkilerinin küresel bir tehdit oluşturması sebebiyle bu maddelerin denetime tabi tutulması amacıyla yapılan milletlerarası sözleşmeler, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin yasadışı olarak tehdit oluşturmasının önüne geçilmesi için devletlerin iç hukuk sistemlerinde gerekli cezai düzenlemeleri yapmasını öngörmektedir.

İnsanlık tarihinde geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisinde kullanımı mevcut olan uyuşturucu ve uyarıcı madde, başlarda hastalık önleyici ve ağrı kesici işlevleri ile kullanılmıştır. İlkel kabilelerde ayinlerde, erkeklige geçiş törenlerinde kullanılmıştır. Aztek ve Maya uygarlığının şamanlarının yapmış olduğu dini ritüellerde de kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, zamanla tedavi işlevlerinin yanında keyif, sarhoşluk, tokluk, mutluluk ve gerçek dünyadan uzaklaşmak gibi amaçlarla kullanılmıştır². Zerdüştlerin kutsal kitabında (Avesta) uyuşturucu maddenin (kenevir) kederi sonlandırdığı, üzüntüyü dağıttığı, neşe ve mutluluk verdiği ifade edilmektedir³.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin insanoğlunun geleceği adına bir risk teşkil etmesi dünya devletlerinin birçoğu için önemli ve titizlikle takip edilmesi gereken bir konu haline almıştır. Dolayısıyla devletler, vatandaşlarını uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tehlikelerinden korumak için yasalar çıkarmış, gerekli önlemlerin alınması adına çalışmalar ve düzenlemeler yapmıştır. Fakat kapsamlı bir şekilde kontrol altına alınması istenilen uyuşturucu maddelerin tüm müdahalelere, önlemlere ve mücadelelere rağmen yasadışı olarak kullanımının dünya genelinde ortadan kalkmadığı düşünülmektedir. Hatta uyuşturucu madde üretiminin, ticaretinin ve kullanımının giderek arttığı görülmektedir.

¹Ö. Özmen(2009). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları* (Doctoral dissertation), Bahçeşehir Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 10-11.

²Ö. Kültegin (2001). *İnsan, yaşam ve bağımlılık, tartışmalar ve gerçekler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, s. 8.

³E. Selbes(2016). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticaret suçu*, Çankaya Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 1.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçu yalnızca münferit bir suç olmayıp, pek çok suçun temelinde yer almaktadır. Terörizm, hırsızlık, yağma ve kasten öldürme gibi birçok suçun temelinde uyuşturucu ve uyarıcı maddeler yer almaktadır.

Türkiye jeopolitik ve jeostratejik konumu sebebiyle bir köprü niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı madde trafiği adına bir geçiş yoludur. Bu trafik ile Türkiye'ye giren uyuşturucu maddelerin tamamı ülke dışına çıkmamakta, belli bir bölümünün ülke içerisine dağıtımı yapılmaktadır⁴. Bu durumdan fayda sağlayan kişi veya kişilerin engellenmesi adına çok yönlü bir şekilde çalışma yapılması gerekmekte, hukuk sistemi bu hususta tek başına yeterli olmamaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele, tehlikedeki çok yönlülük sebebiyle diğer disiplinler ile beraber çalışılmasını gerektirmektedir.

İç hukukta yer alan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile etkin mücadele için TCK içerisinde gerekli ve yeterli düzenlemeler yapılmıştır. TCK'nın 188. maddesi kapsamında uyuşturucu maddelerin depolanması, satışı, satışa arzı, nakli, ticareti, imal edilmesi, başkalarına verilmesi ya da bulundurulması yasaklanmıştır. Ayrıca sayılan fiilleri gerçekleştiren faille verilecek ceza ve yaptırımlar belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmamızın konusunu *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları (TCK md. 188)* oluşturmaktadır.

Çalışmamız, TCK'da, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarıyla alakalı düzenlemeleri incelemenin yanı sıra diğer ulusal ve uluslararası mevzuatlar kapsamında değerlendirme amacını da taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda Türk Ceza Hukukuna ilişkin mevzuatlar ve birçok kitabın yanında tez, dergi ve makale gibi araçlardan veri toplanmıştır.

Çalışma konusu bilimsel niteliğinin yanında toplumsal bir niteliği bulunması sebebiyle önem arz etmektedir. Bu hususta yapılacak olan diğer çalışmalara kaynaklık yapması, toplumda önem arz eden konulara açıklık getirmeyi amaçlaması sebebiyle de önem taşımaktadır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde uyuşturucu ve uyarıcı madde kavramı ve tanımı, uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu ve uyarıcı madde tarihsel gelişimi, uyuşturucu ve uyarıcı madde sınıflandırması, uyuşturucu ve uyarıcı madde çeşitleri ve dünyanın altın uyuşturucu üçgeni ve altın uyuşturucu hilali

⁴G. Bayezit(2015). *Uyuşturucu suçlarından elde edilen gelirlerin tespiti ve sosyal hayata yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 5.

konuları incelenmiştir. İkinci bölümde uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti ile mücadele eden uluslararası toplum, yerli ve ulusötesi kuruluşların önlemleri ve eylemleri, Türkiye'nin yasal yapıları ve uyuşturucu ve uyarıcı madde ile bağlantılı sözleşmeler incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçun nitelikli halleri incelenmiştir.

1. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE KAVRAMI HAKKINDA GENEL ÇERÇEVE

1.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Kavramı ve Tanımı

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin, içeriğinde barındırdığı etken madde nedeniyle tıpta ağrı kesici olarak kullanılmalarının yanı sıra hastalıkların iyileştirilmesi adına da kullanım alanları bulunmaktadır. Tıp dışında ise keyif verici, uyuşturucu ve bilinç kaybına neden olan özelliklerinin bulunması sebebiyle kullanımı yaygındır. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tedavi haricinde kötüye kullanımının sonucu olarak bireylerde zihinsel ve ruhsal bozukluklar ve davranışsal problemler ortaya çıkmakta, kişiler bu maddelere bağımlı hale gelmektedir. Bağımlılık sonrası ise kişilerde ruhsal ve bedensel değişiklikler meydana gelmektedir. Bu bağımlılıktan hem birey hem de toplum etkilenmektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerdeki keyfi kullanım sonucunda karşılaşılan olumsuz sonuçlar sebebiyle devletlerin ulusal mevzuatlarında ve uluslararası sözleşmelerde bu maddelerin kullanımının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Yunanca uyku manası taşıyan “*narke*” kelimesinden meydana gelen⁵ uyuşturucu; uyutma özelliği olan, gerektiği gibi düşünmekten alıkoyan ve uyuşturan manalarını taşımaktadır⁶. Uyuşturucu maddeye bağımlılığa sebebiyet veren maddelere aynı zamanda “*drug*” ismi verilmektedir⁷.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) uyuşturucu maddeyi, bireyde bıraktığı etkiyi göz önünde bulundurularak, önüne geçilemeyen bir istek ya da arzu ve kullanılan miktarı artırma eğiliminin yanında fiziki ve ruhsal olarak etki gösteren madde olarak tanımlamıştır⁸.

EGM Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nın hazırladığı belgede ise uyuşturucu madde tanımlaması “*kullanıcıyı sakinleştirmesinin yanında uyarıcı, tüketim sebebiyle merkezi sinir sistemini etkileyen ve tüketim hususunda her seferinde daha fazla tüketme arzusu ve bağımlılık yaratan, kullanılmaması halinde birtakım yoksunluklar*

⁵ , S. Dönmezer (1971). *Uyuşturucu maddelerin hukuk ve kriminoloji ile ilgili bazı yönleri*. Journal of Istanbul University Law Faculty, 36(1-4), 1-14.

⁶ <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.09.2022)

⁷ S. Azak(2014). *Bir kamu politikası analizi olarak Türkiye'de uyuşturucu ile mücadele*, Ankara Üniversitesi S. B. E. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, s.66.

⁸ <https://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

meydana getiren, bitkisel veya sentetik maddelerin birleştirilmesiyle elde edilen sentetik maddeler”⁹ şeklinde tanımlanmıştır.

Başka bir tanımlamaya göre uyuşturucu madde, “*düşünce gücünde zayıflık, ufku hali ve dikkat dağınıklığı gibi kullanıcı üzerinde birçok etkisi olan, hassasiyet azaltıcı, kas kısıtlayıcı, tek kullanımında dahi bağımlılık yaratma potansiyeli olan, merkezi sinir sistemini etkileyerek şuur ve davranış değişimine sebebiyet veren, insanların sosyoekonomik durumlarını felç eden doğal ya da sentetik maddeler*”¹⁰ şeklinde tanımlanmıştır. Uyuşturucu maddeler genel olarak rahatlık verici ve yorgunluk giderici işlevleri sebebiyle kullanılmakta, canlandırıcı ve güçlendirici olarak kullanılmasının yanında düşünme kabiliyetini hızlandırıcı ve açıklık verici olarak da kullanılabilir¹¹. Uyuşturucu etkisi olmamasına karşın uyarıcı maddeler içerisinde yer alan birtakım maddeleri de toplum, uyuşturucu olarak nitelendirmektedir.

Uyarıcı madde, bir organı ya da işlevi uyarıcı bir niteliği olan, merkezi sinir sistemi içerisinde uyarıcı etkiler meydana getiren, tıpta hastaların uyumasının problem yaratacağı durumlarda uyanık kalmalarını sağlamak adına kullanılan, insanların tokluk hissi vermesi sebebiyle de tercih ettiği maddeyi ifade etmektedir. Uyarıcı maddelerin bazı durumlarda halüsinojenik etkileri olabilmektedir¹². Ek olarak bu özelliği bulunan maddelerin birçoğu, sentetik yollar ile elde edilmiş olan psikotrop maddelerdir¹³.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, “*doğal*” ve “*sentetik*” olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Doğal olarak nitelendirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bitkilerden elde edilen maddelerdir¹⁴. Bu maddelere örnek olarak eroin, kokain, esrar, afyon gösterilebilmektedir. Sentetik olarak nitelendirilen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ise doğada bulunmayan, kimyasal yollar ile elde edilen maddelerden oluşmaktadır. Bu maddelere örnek olarak depresantlar, trankilizanlar ve halüsinojenler gösterilebilmektedir¹⁵.

⁹E. G. M. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2016). *Ulusal uyuşturucu ile mücadele strateji belgesi*, s.3.

¹⁰Büyük Larousse (1986), *Sözlük ve ansiklopedi*, İstanbul, c.18, s. 11996.

¹¹H. Yokuş Sevük (2007). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasına ilişkin suçlar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.22.

¹²A. Ünlü (2019). *Uyarıcı madde imal ve ticareti suçu*, Selçuk Üniversitesi S.B.E. (Yüksek Lisans Tezi), Konya, s.8.

¹³A. Tuncer (2011). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanılmasına ilişkin suçlar*, İstanbul Kültür Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul, s. 12.

¹⁴Ş. Kurt & E. Kurt (2007) *Uygulamada uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve ilgili mevzuat*, Ankara, Adalet Yayınevi, s.22.

¹⁵K. Bayraktar (1985). *Uyuşturucu maddeler ve suç siyaseti*, Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt: 51, Sayı: 1-4, s. 47.

TCK'da uyuşturucu ve uyarıcı madde tanımlaması bulunmamakta, maddelerin hangi uyuşturucu ve uyarıcı madde sınıfında yer aldığı belirtilmemektedir. Yalnızca birkaç uyuşturucu maddenin isminin belirtilerek (eroin, morfin, kokain) bu maddelerin ticaretinin yapılması halinde verilecek cezanın daha ağır bir yaptırıma bağlandığı ifade edilmektedir. Uyuşturucu maddelerin çeşitlerinin gün geçtikçe artması, uyuşturucu madde adına yapılacak tanımlamaları daha zor bir hale getirmektedir¹⁶. Dolayısıyla kanunda uyuşturucu ve uyarıcı madde tanımlaması bulunmamakta, tek tek hangilerinin uyuşturucu olarak nitelendirildiği belirtilmemektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin düzenlemeler, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı 1961 yılında imzalanan Uyuşturucu Maddelere Dair Tek Sözleşmesi, 1971 yılında imzalanan Psikotropik Sözleşmesi, 1988 yılında imzalanan Uyuşturucu ve Psikotropik Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve bunlar gibi birçok uluslararası sözleşmelerde yer almakta ve bu sözleşmelerde uyuşturucu maddelere ilişkin sınıflandırma ve sınırlandırmalar yapılmaktadır¹⁷.

1.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti

Uyuşturucu ve uyarıcı maddenin imal ve ticareti hususunun daha iyi anlaşılabilmesi adına kavramlar ayrı ayrı ele alınmıştır.

1.2.1. Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal kavramı

TDK imal etmek kavramını, ham maddenin işlenmesiyle bir malın üretimi olarak tanımlamaktadır¹⁸. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerde imal, bir maddenin elverişli aletler ile, elverişli bir alanda işlemde geçirilmesi sonucunda uyuşturucu ya da uyarıcı bir maddeye dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Yani söz konusu olan, bir maddenin diğer bir maddeye dönüştürülerek niteliğinin değiştirilmesi olmaktadır. *Ruhi* uyuşturucu madde imalini “iki veya çok sayıdaki farklı maddelerin birbirleri ile girmiş oldukları kimyasal bir tepkime sonucunda birtakım değişik nitelikte yeni madde ortaya çıkarılması ve bu maddelerin uyuşturucu özelliğinin bulunmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır¹⁹.

1691 yılında imzalanan Tek Sözleşmesi (1-n) kapsamında uyuşturucu maddelerin imal edilmesi, istihsal (üretim) haricinde, uyuşturucu maddelerin elde edilmesini

¹⁶K. Bayraktar (1985). *Uyuşturucu maddeler ve suç siyaseti*, Journal of Istanbul University Law Faculty, Cilt: 51, Sayı: 1-4, s. 47.

¹⁷M. Z. Öner (2011). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, s.6.

¹⁸<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.09.2022).

¹⁹A. C. Ruhi(2020). *Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*, İstanbul, On İki LevhaYayınları, c.2, s. 40.

mümkün kılan işlemlerin tamamını ifade etmektedir. Bu ifade, uyuşturucu maddelerin arıtımı sonucunda diğer maddelere dönüştürülmesi işlemlerini de kapsamaktadır²⁰. Üç durum sonucunda uyarıcı maddenin imal edildiği kanaatine varılmaktadır. Bu durumlar:

- Tamamen uyuşturucu özelliği bulunmayan bir madde üzerinde yapılan bazı işlemler ile uyuşturucu maddenin imal edilmesi,
- Uyuşturucu maddenin farklı nitelikte başka bir uyuşturucu madde özelliği kazanması,
- Uyuşturucu maddeler üzerinde elektroliz, damıtma veya flotasyon ve bu gibi yöntemler kullanılarak içeriğinde bulunan yabancı maddelerin giderilmesi ya da ayrıştırılarak arıtılması ile uyuşturucu maddenin elde edilmesi²¹ olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uyuşturucu-uyarıcı maddelerin niteliğinde bir değişim meydana gelmeyen işlemler, imal olarak nitelendirilmemektedir²². Örnek gösterecek olursak, Yargıtay, bir kararında esrar maddesinden elde edilen Hint keneviri bitkisinin kurutulması ve kurumaya müteakip elenmesi sonucunda ısıtılarak macun, hap veya plaka halini aldırılmasını “*imal*” olarak değerlendirmemiştir²³.

Kararda, madde üzerinde yapılan işlemlerin basit bir şekilde olması gerekçe gösterilerek, imal suçunun meydana gelmeyeceği ifade edilmiştir. Yargıtay’ın vermiş olduğu karara karşın, 1961 ve 1971 tarihli sözleşmeler kapsamında yapılan tanımlamalarda, üretim kapsam dışında tutularak uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin temini adına yapılan tüm işlemler imalat kapsamında değerlendirilirken, eylemlerin basitliğine veya karmaşıklığına göre bir değerlendirme yapılmasının yanlış olduğu savunulmaktadır²⁴.

İmal etme eyleminin içeriğine, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin tarımda yetiştirilmesi halinde suç kapsamına dahil edilmesi gerektiği yönünde görüşler ileri sürülmüştür.²⁵ Bu görüşler imal etmenin yalnızca imalathanede yapılan bir üretim

²⁰https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

²¹A. Parlar ve A. Kızılkaya (2018). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*, Ankara: Bilge Yayınevi, s. 33.

²²Öner (2011), **a.g.k.**, 107.

²³Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 2007/15034 Esas, 20207/13545 Karar sayılı, 02.11.2006 tarihli kararı. <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

²⁴Y. Yaşar (2004). *Uyuşturucu madde ticareti suçları*, Marmara Üniversitesi S. B. E. (Doktora Tezi), İstanbul, s.122.

²⁵Ş. Güngör ve A. Kınacı (2001). *Uyuşturucu ve psikotrop maddelerle ilgili suçlar*, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s.167.

olmadığı, hangi yolla olursa olsun bir maddenin uyuşturucu olarak kullanıma elverişli hale getirmeyi kapsamaması gerektiğini savunulmaktadır²⁶. Fakat önemli olan husus, uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin hammadde halinin yetiştirilmesinin TCK (md. 188) kapsamında değil, ilgili kanun hükmü kapsamında değerlendirilmesi gerekliliğidir.

Diğer bir problem ise uyuşturucu ya da uyarıcı maddeleri imal eden failin, bu eylemi kişisel gereksinimleri doğrultusunda yapması halinde hangi madde kapsamında ceza alacağı hususudur. TCK (md. 188/1) kapsamında failin kastıyla ilgilenilmediği, imal adına kendi kullanımının ya da kullanım dışı bir imalin ayrımının yapılmadığı vurgulanmaktadır²⁷. Doktrindeki bazı yazarların görüşü ise, failin imal ettiği uyuşturucu ve uyarıcı maddenin miktarının kişisel kullanım miktarını aşmadığı durumlarda, kişinin ticari bir kazanç elde etme gibi bir amacının bulunmaması halinde²⁸, şüpheden sanık yararlanır ilkesi uyarınca imal etme suçu kapsamında değil, TCK 191. maddesi kapsamında, kullanılması adına uyuşturucu veya uyarıcı madde bulundurma suçundan yargılanması gerektiği yönündedir.

1.2.2. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti kavramı

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçu kapsamında cezalandırılan fiil, madde metninde sayıldığı üzere uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin sevki, nakli, satın alımı, depolanması, bulundurulması ve kabul edilmesinin yanında satışı arzı, satımı ve başkalarına verilmesini kapsamaktadır. Sınırlı bir şekilde sayılan bu fiillerin herhangi birinin gerçekleştirilmesi halinde uyarıcı madde ticareti suçunun oluştuğu kabul edilmektedir. Kanunda belirtilen fiillerin tamamına yaptırım uygulanması, uyuşturucu maddelerin dolaşımını ve özellikle kullanımını yasal amaçlar çerçevesinde sınırlandırmak, elde edilmelerinin önüne geçmek şeklinde yayılmasını önlemek amacına yöneliktir. Bu suçların mağduru toplum olarak ifade edilmektedir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin toplumu oluşturan bir bireyin sağlığını etkilemesi sebebiyle, o toplumu oluşturan herkes, bu suçun mağduru olarak değerlendirilmektedir²⁹. Bu doğrultuda suçun seçimlik hareketlerinin tek tek incelenmesi gerekmektedir.

²⁶F. Doğan Karakaş (2015). *Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları*, İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 151.

²⁷E. H. Özdebakoglu (2007). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 33.

²⁸A. E. Sevdım (2013). *Uyuşturucu madde ticareti suçu*, Selçuk Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, Konya, s.130.

²⁹V. Ö. Özbek, M. N. Kanbur & K. Doğan (2014). *Türk ceza hukuku özel hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 7. Basım, s.742

- Satmak, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin başkasının zilyetliğine geçirilmesinde maddi bir bedelin bulunması fiilini temsil etmektedir. Uyuşturucu ya da uyarıcı madde satımında fail (satıcı), ticari bir gaye (menfaat) ile uyuşturucu ve uyarıcı maddeyi teslim alan kişiye ticari bir bedel karşılığı ile teslim etmektedir³⁰. Fail A. B.'nin alıcı (içici) C. D.'ye 2000 TL karşılığında 5 adet E uyuşturucusu satması örnek gösterilebilmektedir. Satmak fiili kapsamında satışı yapılan uyuşturucu maddenin miktarı önem arz etmemekte, bu maddelerin belirlenen kişisel kullanım miktarları kadar satımı da suç teşkil etmektedir. Ek olarak uyuşturucu ya da uyarıcı maddeyi alan bireyin alış amacı da satan bireyin eylemini değiştirmemektedir³¹.
- Satışa arz etmek, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin başka bir kişiye, maddi bir kazanç sağlamak eylemi doğrultusunda, devredilmesi amacıyla hazırlanması, bu amaç doğrultusunda hazır bulundurulması olarak tanımlanmaktadır. Bu eylemin faili, maddeyi henüz alıcıya teslim etmemiştir. Burada fail, satış öncesi hazırlık yapmış, bir esnaf edasıyla alıcısını beklemiştir³². Fail A. B.'nin üniversite öğrencilerinin yoğun olarak vakit geçirdiği bölgeler üzerinde C. uyuşturucusunu ya da D. Yatıştırıcısını başka bir kişiye ticari amaçla devretmek amacıyla bulundurması ve bu devir adına müşteri araması bu duruma örnek gösterilebilmektedir. Satışa arz etme suçu, satma iradesinin kişi tarafından açığa vurulmasıyla beraber oluşmakta, başka herhangi bir işlemin yapılma gerekliliği bulunmamaktadır³³.
- Başkalarına verme, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin bedel söz konusu olmadan bir başkası tarafından teslim alınması olarak tanımlanmaktadır. Bu fiilde uyuşturucu-uyarıcı madde, bedelsiz bir şekilde başkası tarafından teslim alınmaktadır³⁴.
- Sevk etme, uyuşturucu ya da uyarıcı bir maddenin, bulunduğu yerden farklı bir yere, bir amaç doğrultusunda götürülmesi olarak tanımlanmaktadır. Sevk etmede fail, maddenin mülkiyetinin ve kullanımının devredilmesi amacı doğrultusunda sevkiyat fiilini icra etmektedir³⁵. Fail A. B.'nin C. şehrinde temin ettiği yüksek

³⁰S. Çalışkan (2012). *Türk ceza hukukunda uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, s.40.

³¹O. Yaşar & H Gökcan (2010). *Yorumlu uygulamalı Türk ceza kanunu*, Ankara: Adalet Yayınevi, s.5168

³²Çalışkan (2012), **a.g.k.**, s. 41.

³³Yaşar, Gökcan, Artuç (2010), **a.g.k.**, 5169

³⁴Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 42.

³⁵Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 42.

miktarda D. maddesini E. iline F. kargo aracılığıyla G. H. kişisine göndermesi örnek gösterilebilmektedir. Sevk etme suçunda nakilden farklı bir şekilde, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin fail ya da adamlarınca şahsen götürülmesi değil de gönderme, yollanma yoluyla ulaştırılması söz konusu olmaktadır. Sevk etme suçunda gönderim mesafesinin uzaklığı ya da yakınlığı bir önem teşkil etmemektedir³⁶.

- Nakletme, uyuşturucu ya da uyarıcı özelliği taşıyan bir maddenin, bulunduğu yerden başka bir yere taşınması olarak tanımlanmaktadır. Nakletme fiilindeki failde, sevk etmede olduğu gibi madde kullanımının ve mülkiyetinin devredilmesi amacı bulunmaktadır. Ek olarak failin kendi kullanımına adına temin ettiği uyuşturucu ya da uyarıcıyı nakletmesi halinde kullanmak için bulundurma suçunun varlığından bahsedilmektedir³⁷. Nakil fiilinde uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin nakli, fail ya da failin adamları tarafından şahsen gerçekleşmektedir. Ayrıca bu eylemde maddenin gideceği yere kadar götürülmesi gerekmektedir³⁸.
- Depolama, uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin belirli bir yerde tutulması olarak tanımlanmaktadır. Fail, bir miktar uyuşturucu ya da uyarıcıyı gizlemek, vakti geldiğinde ise bulunduğu yerden çıkarmak amacıyla saklamaktadır³⁹. A.B.'nin C. deposundaki varillere zarar görmeyecek bir şekilde, ihtiyaç duyulması halinde çıkartılması adına E. maddesini doldurması örnek olarak gösterilebilmektedir.
- Satın alma, uyuşturucu ya da uyarıcı bir maddenin kazanç elde edilmesi adına bedel ödenerek alınması olarak tanımlanmaktadır. Fail, satın aldığı maddeyi şahsi kullanım olarak değil, ticaret amacıyla (üzerine kar koyarak) satmayı hedeflemektedir⁴⁰. A.B.'nin C. ilinde satmak için piyasa fiyatı daha ucuz olan D. maddesini E. ilinden satın alması örnek olarak gösterilebilmektedir.
- Kabul etme, uyuşturucu ya da uyarıcı bir maddenin üzerinde bir tasarrufla bulunulması amacı ile maddenin failce kabul edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin gelir sağlama hedefiyle kendi eline, egemenliği altına geçmesinin sağlanması, bu fiili oluşturmaktadır.⁴¹

³⁶Yaşar, Gökcan, Artuç (2010), **a.g.k.**, 5171.

³⁷Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 43.

³⁸Yaşar, Gökcan, Artuç (2010), **a.g.k.**, 5172.

³⁹Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 44.

⁴⁰Çalışkan, (2012), **a.g.k.**, 44.

⁴¹Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 45.

- Bulundurma, uyuşturucu ya da uyarıcı madde üzerinde failin bir egemenlik ilişkisinin olması ve bu ilişkinin devamlılığını ifade etmektedir. Bu fiilde fail, ticaret amacıyla belirli bir süre uyuşturucu-uyarıcı maddeyi kendisinde barındırmaktadır⁴². A.B. kişinin yetiştirdiği C. maddesini kullanıma hazır hale getirmesine müteakip belirli bir dönemde D. ilinde satılması amacıyla ambalajlayıp bekletmesi örnek gösterilebilmektedir.

1.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Hakkında Tarihsel Çerçeve

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarihsel gelişiminin kapsamlı bir konu olması sebebiyle Dünyada ve Türkiye’deki gelişimleri incelenmiştir.

1.3.1. Dünyada uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında tarihsel çerçeve

Uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerin tarihi, insanlık tarihi kadar eski bir tarihe dayanmaktadır⁴³. Fakat, ilk olarak çıkış yeri ve nasıl keşfedildiği tam olarak bilinmemektedir⁴⁴. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tarih boyunca dinsel törenlerde ya da büyü yapılması için büyücüler tarafından kullanıldığı bilinmektedir⁴⁵. Çok çeşitli hastalıkların vuku bulmasıyla, bu hastalıkların tedavileri adına birçok gelişim meydana gelmiş, bu gelişimler sonucunda tıp ve eczacılık alanları da gelişim göstermiş, bu da farklı çeşitlerde drog ve ilaçların geliştirilmesine öncülük etmiştir. Fakat drog ve ilaçların zaman içerisinde etkileri kişilerin hoşuna gitmiş, amaç dışı kullanıma sebebiyet vermiştir. Amaç dışı kullanımla da insanlar bu maddelere bağımlı hale gelmiştir⁴⁶.

Mitolojide, efsanelerde ve tek tanrılı dinlerde uyuşturucu-uyarıcı maddelerin yer bulması, bu maddelerin yaygınlaşmasına büyük oranda etki etmiştir. Örnek gösterecek olursak, Eski Yunan uygarlığında hastalıklarının tedavisinde afyon kullanılmaktadır. *Hipokrates*, afyonun histeri, ishal ve mesane gibi hastalıklara iyi geldiğini ifade etmiştir⁴⁷. Eski çağ medeniyetlerinden Yunanlılar, Sümerler ve Mısırlılar, uyuşturucu-uyarıcı maddeleri düşmanlarını zehirlemek ve keyif vermesi için kullanmalarının yanında ilaç yapımında da kullanmışlardır⁴⁸. İsviçre’de araştırmacılar tarafından Milattan Önce

⁴²Çalışkan (2012), **a.g.k.**, 45

⁴³Sevük (2007), **a.g.k.**, 75.

⁴⁴M. Balcı, (2009). *Türk Ceza kanununda uyuşturucu madde ticareti suçları (TCK. m. 188)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 46.

⁴⁵Tuncer (2011), **a.g.k.**, 16.

⁴⁶A. Gündel (2009). *5237 sayılı TCK’da uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 13.

⁴⁷Karakaş (2015), **a.g.k.**, s. 31.

⁴⁸H. Y. Günel (1976). *Uyuşturucu madde suçları*, Ankara, İş Matbaacılık ve Ticaret, s.29-30; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 16.

(M.Ö.) yaklaşık olarak 4000 yıllarında Neolitik köylerde, kazıklar üzerine kurumaya bırakılan melez türden haşhaş tohumları ve kapsüllerinin (papaversomniferum) olduğu tespit edilmiştir⁴⁹.

Geçmişte afyonun Mısır medeniyetinden Anadolu'ya, Anadolu'dan tüm dünyaya yayıldığı kabul edilmekteyken, edinilen yeni bilgiler doğrultusunda afyonun ilk olarak Avrupa'nın doğu bölgelerinde keşfedildiği, buradan güney bölgelerine yayıldığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde M.Ö. 3400'lü yıllarda Fırat-Dicle havası etrafında afyon haşhaşı ekimi yapıldığı, tarihte bilinen ilk uygarlık olan Sümerlerin haşhaşı "*keyif verici (-hul, -gil)*" olarak nitelendirdiği saptanmıştır. M.Ö. 2000'li yılların sonlarında afyon maddesinin, Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu bölgelerinde yaygın bir şekilde bilinir hale geldiği tespit edilmiştir⁵⁰. Anadolu'da ise M.Ö. 3000'li yıllardan itibaren yetiştirilen afyon, özellikle Ege ve Anadolu bölgelerinde yer alan toplumların temel bir tarımsal ürünü haline gelmiş, tarımda bu bitkinin yetiştiriciliğini önemli bir faaliyet haline getirmiştir⁵¹. M.Ö. 1550'li yıllarda yazıldığı düşünülen papirüslerdeki 700 ilacın içerisinde yer alan afyon, ağrı kesici-uyuşturucu özellikleri ile anılmaktadır⁵². M.Ö. 300-612'li yıllar arasında Yukarı Mezopotamya bölgesinde kurulan Asurilerin Kral ve Tanrı heykellerinde ve kabartmalarında bulunan haşhaş işlemleri, dönem içerisinde bu medeniyet tarafından bilindiğini ve kullanıldığını ifade etmektedir⁵³.

Tıbbi ve keyif verici olarak kullanılan uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin ilk kullanımlarının 1091-1276 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Alamut Kalesi merkezli Haşhaşilerde, Fida olarak isimlendirilen görevlilere düzenli bir şekilde uyuşturucunun verilmesi sonucunda bazı önemli devlet büyüklerine suikast yapılmıştır⁵⁴.

Tarihsel olarak oldukça eski olan esrar hususunda, M.Ö. 4000'li yıllarda Hint Keneviri yetiştiriciliğinin olduğuna dair arkeolojik bulgulara rastlanmıştır⁵⁵. Hint mitolojisinde esrar maddesi "kutsal" görülmüştür⁵⁶. Mezopotamya bölgesinde ise afyon ve esrar yetiştiriciliğini yapan ve uyuşturucunun etkisini ilk bilen medeniyetin Sümerler olduğu kabul edilmektedir. Sümerlerin taş tabletlerinde afyon ve esrarın tedavi için

⁴⁹Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 4.

⁵⁰Karakaş (2015), **a.g.k.**, 31-32.

⁵¹Özmen (2009), **a.g.k.**, 5.

⁵²Balcı (2009), **a.g.k.**, 46; Karakaş (2015), **a.g.k.**, 31-32; Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 2

⁵³Balcı (2009), **a.g.k.**, 46; Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 2.

⁵⁴Sevük (2007), **a.g.k.**, 75; Özmen (2009), **a.g.k.**, 3.

⁵⁵Balcı (2009), **a.g.k.**, 49.

⁵⁶Tuncer (2011), **a.g.k.**, 16.

kullanıldığı resmedilmiş, mezar kabartmalarında ise haşhaş toplanması gibi figürlerin olduğu tespit edilmiştir⁵⁷.

M.Ö. 2700'lü yıllarda yazılan Çin kitabelerinde esrar maddesinin rahatlık, durgunluk ve sevinç gibi etkilerinin olduğu yazmaktadır. Milattan Sonra (M.S.) 8. yüzyılda (yy.) Arap tüccarların haşhaş ve afyonu Çin'e götürmesi sonucunda bu maddelerin kullanımının yaygınlaşmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir. Bu yaygınlaşma ile birlikte Çin'de 8. yy. ilk ve nemli afyon trafiğinin başlangıcı olarak nitelendirilmektedir. Afyonun Çin'de tıbbi amaçlı olarak (ağrı kesici) kullanılmasına karşın 18. yy.'da İngiltere'nin Hindistan'dan ithal ettikleri afyonu Çin'e ihraç etmesiyle, Çin'de afyon alışkanlığında artış yaşanmıştır. Çin halkının afyon bağımlılığının gittikçe artması sebebiyle 1831 yılında afyon ithali ve kullanımı yasaklanmıştır. Fakat bu yasaklama ile birlikte İngiliz kaçakçı ve tüccarların çıkarları zedelenmiş, İngiltere-Çin hükümetleri birbirleri ile afyon hususunda çatışmaya girmiş ve "Afyon Savaşları" olarak nitelendirilen savaşların başlamasına sebebiyet vermiştir. Bu savaşlar, Çin'in afyon yasağını kaldırması ile sonuçlanmıştır⁵⁸. 19. yy. sonlarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından ele geçirilen Filipinler'de yaygın bir şekilde kullanılan afyon kullanımı ABD'ye sıçramış, kullanım git gide yaygınlaşarak uluslararası bir problem halini almıştır⁵⁹.

Kokain maddesi incelendiğinde, kökeninin Güney Amerika olduğu görülmektedir. Bu madde İnka soyluları ve rahiplerince yaraların iyileştirilmesi, uzun avlanma dönemlerinde yorgunluğun giderilmesi ve açlığın bastırılması adına kullanılmıştır⁶⁰. Alman kimyager Niemann Grotingen'in keşfi olan kokain⁶¹, İspanyolların Amerika'ya girişine müteakip koka bitkisi⁶² Kuzey Amerika'da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır⁶³.

Kokain İngiltere'de 1870'li yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. 1884'te Freud'un morfin bağımlılığını durdurmak adına tıbbi bir çare şeklinde kokaini önermesi, kokain kullanımını artmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında ağrı kesici ve yorgunluk önleyici olarak kullanılmış, savaş sonrasında kullanımında artış görülmüştür. 1960'larda

⁵⁷Günel (1976), **a.g.k.**, 29-30; Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 2; Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 75.

⁵⁸Günel (1976), **a.g.k.**, 31; Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 75; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 17.

⁵⁹Günel (1976), **a.g.k.**, 31; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 17.

⁶⁰Balcı (2009), **a.g.k.**, 51; Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 4; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 17. Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 75.

⁶¹Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 4.

⁶²Tuncer (2011), **a.g.k.**, 16

⁶³Balcı (2009), **a.g.k.**, 51; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 17.

kültürel bir olgu, yaşam felsefesi halini alan kokain kullanımı, önlenemez bir hal almıştır⁶⁴.

Morfin, 1817 yılında Friedrich Helm Sertusner tarafından bulunmuş, tıpta yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Prusya-Avusturya savaşı (Yedi Hafta Savaşı), Amerikan İç Savaşı (Eyaletler Arası Savaş) ve Fransa-Prusya Savaşlarında (1870-1871) yaralı askerler için ağrı kesici ve yorgunluk önleyici olarak kullanılmış, morfin kullanılmaması halinde askerlerin krize girmeleri⁶⁵ sebebiyle 1879 yılında morfinin yoksunluk etkisinin olduğu tespit edilmiş, bu durum “*Morfin Mani Sendromu*” şeklinde adlandırılmıştır⁶⁶.

Eroin, Almanya’da faaliyet gösteren Bayer fabrikasında, kimyager Felix Hoffman tarafından 1897’de geliştirilmiş olup, ağrıları kısa bir süre içerisinde kesen, içeriğinde yoğun bir şekilde morfin bulunan bir karışımdır. Firma, ilacı “*Heroin*”⁶⁷ ismi ile piyasaya sürmüş ve olumlu tepkiler almıştır. Bu ilaç 25 gramlık paketler halinde eczanelerde satılmıştır. İlk başlarda kimsenin zarar görmemesiyle beraber ilaca karşı talep artışı olmuştur. ABD, firmanın en iyi müşterisi olması sebebiyle rağbet gören ilacı araştırmış, aşırı dozda alınmasının ölümle sonuçlanacağını, aynı zamanda bağımlılık yaptığını tespit etmiştir. Eroin bağımlılarının kliniklere akın etmesiyle beraber ABD’de yürütülen çalışmalar sonucunda ilacın bağımlılık yaptığını dair rapor yayımlanmış, rapor gerekçe gösterilerek ilaç eczanelerden kaldırılmıştır⁶⁸.

1.3.2. Türkiye’de uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında tarihsel çerçeve

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, Türkiye’de tarihe, hukuk sistemine ve kültüre bağlı olarak farklı bir tarih ve evrim geçirmiştir. Türkiye’de mevcut kanunlar, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin üretimi, satışı, kaçakçılığı ve kullanımına karşı her zaman açık bir hukuki duruşa sahip olmuştur. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin ticareti, üretimi ve

⁶⁴Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 76; Tuncer (2011), **a.g.k.**, 18.

⁶⁵Morfin yoksunluğu durumu o dönem için asker hastalığı olarak isimlendirilmiştir. Detaylı bilgi için; <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=32005#:~:text=%C3%96zellikle%201865%20Amerikan%20%C4%B0%C3%A7%20Sava%C5%9F%C4%B1,durum%20asker%20hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olarak%20adland%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.> (Erişim Tarihi: 13.09.2022).

⁶⁶Balcı (2009), **a.g.k.**, 49-50; Özmen (2009), **a.g.k.**, 4.

⁶⁷Asıl ismi Heroin olan bu ilaç, halk arasında eroin olarak bilinmektedir. Detaylı bilgi için bkz. Balcı (2009), **a.g.k.**, 50.

⁶⁸Balcı (2009), **a.g.k.**, 50; Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 4-5; Özmen (2009), **a.g.k.**, 3.

kullanımı ile ilgili yasak kanunları, cezaları ve diğer yasal ve hukuki durumları vb. çeşitli durumlar ayrı ayrı ele alınmıştır⁶⁹.

1.3.2.1. Osmanlı dönemi uyuşturucu ve uyarıcı madde tarihsel çerçeve

Osmanlı İmparatorluğunda İslam Hukuku ağırlıklı olarak uygulama alanı bulmuştur⁷⁰. Dönem içerisinde yaygın bir şekilde kullanılan uyuşturucu maddelerin afyon ve esrar olduğu düşünülmektedir⁷¹. Osmanlı hukukunda bilinci örten, sarhoşluk veren maddelerin kullanılması (vücuda alınması) manası taşıyan “*şürb*” suçu yer almakta, bu sebeple uyuşturucu madde kullandığı tespit edilen failer şürb suçundan cezalandırılmaktadır⁷².

Osmanlı İmparatorluğunda ilk esrar kullanımı, Yıldırım Beyazıt döneminde olduğu ifade edilmektedir⁷³. Fatih Sultan Mehmet dönemine gelindiğinde esrarın kullanılması kesin bir şekilde yasaklanmış, kullananlara cezalar verilmiştir⁷⁴. Kanuni Sultan Süleyman Kararnamesi’nde Müslümanların alkol yapımı ve alkol satışına yasak getirilmiştir⁷⁵. Genç Osman döneminde tütün, esrar gibi maddelerin 1612’de tüketimleri, 1621’de ise üretimleri yasaklanmıştır⁷⁶. IV. Murat döneminde afyon hapı kullanımı ve bu maddeye bağımlı kişilerin artması sonucunda afyon kullanımına yasak getirilmiş, kullanan kimselere idam cezası gibi ağır cezalar verilmiş, kahvehane, esrarhane ve meyhanelerin tamamı kapatılmıştır⁷⁷. II. Abdülhamit döneminde ise esrar kullanımındaki cezaların hafif olması sebebiyle esrar kullanımı tekrardan yaygınlaşmış, esrar kahvehaneleri adı verilen yerler açılmıştır⁷⁸. Dönem içerisinde yasaklanan esrarın müsaderesiyle denize atıldığı, sahibine geri verildiği ifade edilmektedir⁷⁹. 1872’de Hint kenevirinin ekilmesi yasaklanmış, 1917 yılında esrar bulundurduğu tespit edilen kahvehane sahiplerinden esrar

⁶⁹Ünver, Y. (2018) “*Karşılaştırmalı Hukukta Uyuşturucu Maddeler Konusunda Önemli Hukuki Düzenlemeler*”, (Ed.) ÜNVER, Yener / ÖZ, Kerem: Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele, Seçkin Yayınevi, Ankara s. 76.

⁷⁰Balcı, (2009), **a.g.k.**, 54.

⁷¹Tuncer (2011), **a.g.k.**, 18.

⁷²Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 76-77.

⁷³Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 36.

⁷⁴Tuncer (2011), **a.g.k.**, 18.

⁷⁵Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 77.

⁷⁶S. Solgun (2002). *Uyuşturucu madde kaçakçılığı ve alternatif çözüm önerileri*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Muğla, s. 13.

⁷⁷Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 37.

⁷⁸Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 8.

⁷⁹Solgun (2002), **a.g.k.**, 14; Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 77.

satışı yapmayacağına ve esrar bulundurmaya dair tasdikli kefaletname alınmaya başlanmıştır⁸⁰.

Osmanlı İmparatorluğunun, özellikle üst sınıfta yer alan kişilerinin “*beng*” olarak adlandırdığı afyon hapları kullandığı görülmektedir, ayrıca esrar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Fakat afyon ve esrarın kullanımı Osmanlı’da haram olarak kabul edilmiş, şeyhülislam, afyon ve esrarı kullanan kimselerin haram işlediğine dair fetvalar vermiş, kullanan ve satanlar ağır cezalara çarptırılmıştır⁸¹. Osmanlı’da uyuşturucu madde bağımlıları, iyileşene kadar güvenlik amacıyla tedavi kurumlarına yerleştirilmekte, ayrıca hapis cezası, sürgün ve para cezası, teşvik edenlerin idamı gibi fetvalar/uygulamalar bulunmaktadır⁸².

Osmanlı Ceza Kanunnamesinin 196. maddesi gereğince sağlığa zarar veren, toksik maddelerin satışına yasak getirilmiştir⁸³. 1867’de Anadolu’da bulunan afyon üzerindeki morfin miktarlarının belirlenmesi adına “*Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane*”⁸⁴,nin eczacılık sınıfında, eczacılık ve kimya öğretmenliği yapan Giorgio Della Suda⁸⁵, ilk kimyasal çalışmaları yapmıştır⁸⁶. Osmanlı dönemindeki uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle alakalı ilk çalışmayı “*Cemiyet- i Tıbbiye-i Mülkiye*” yapmıştır. Yapılan toplantılarda esrar kullanımının yasaklanması gerektiği savunulmuştur. Toplantılar sonrası Sadaret Tezkeresiyle, Hint keneviri ekimi durdurulmuştur. 1876’da “*Esrarın Men’i Zer- i Hakkında Sadaret Tezkeresi*” ile birlikte esrar ekimi yasaklanmıştır⁸⁷.

1.3.2.2. Osmanlı sonrası dönemde uyuşturucu ve uyarıcı madde hakkında genel çerçeve

Cumhuriyet döneminde uyuşturucu maddelerin yaygın bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir⁸⁸. Cumhuriyetin yeni kurulduğu dönemde afyon, ülkenin önemli gelir kaynakları konumunda bulunmaktadır. Aynı zamanda dönem içerisinde afyon satışı,

⁸⁰Tuncer (2011), **a.g.k.**, 19.

⁸¹Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 76.

⁸²Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 36.

⁸³Günel(1976), **a.g.k.**, 47.

⁸⁴<https://eczacilik.istanbul.edu.tr/tr/content/fakultemiz/tarihce> (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

⁸⁵Giorgio Della Suda, Faik Paşa takma adını kullanmıştır.

⁸⁶Solgun (2002), **a.g.k.**, 14.

⁸⁷Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 77.

⁸⁸Doğan Karakaş, (2015), **a.g.k.**, 39.

dünya ülkelerinin dikkatini ve tepkisini çekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde İngiltere ile imzalanan anlaşma⁸⁹ ile afyon tekeli kaldırılmıştır⁹⁰.

Türkiye eroinle 1930'lu yıllarda tanışmış, bu tanışmanın sebebi Japonya merkezli bir firmanın hükümetin izin vermesi ve Fransız firmalarından aldığı destekle İstanbul'da eroin imalathanesi kurması, imal ettikleri eroini keyif ve güç verici bir madde olarak göstererek ucuz bir şekilde piyasaya sürmesi olmuştur⁹¹. Kısa süre içerisinde eroin maddesinin bağımlılık yapıcı ve zararlı etkileri fark edilmesi sonucunda M. Kemal Atatürk önderliğinde toplanan Bakanlar Kurulu, yasal düzenlemelerin ivedi bir şekilde yapılmasını sağlamış ve imalathaneler kapatılmış, eroin satışı yasaklanmış, eroin imalatında kullanılan cihazlar imha edilmiştir⁹².

Türkiye'nin 18 Temmuz 1932 yılında Milletler Cemiyetine katılmasından sonra, ülkedeki milletlerarası baskıda artış yaşanmış, Türkiye'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadele hususunda milletlerarası sözleşmeler imzalaması istenmiştir⁹³. Türkiye, 25 Aralık 1932 yılında toplanan Bakanlar Kurulunda uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle mücadelede yöntem, sınırlamalar ve yargılama adına tarihi kararlar almıştır⁹⁴. Bu kararlara müteakip, 1932'de Afyon Kontrolü Sözleşmesi imzalanmış, sözleşme gereğince 1933 yılında Uyuşturucu Maddeler İhisarı Hakkında Kanun kabul edilmiştir⁹⁵.

Türkiye'nin uluslararası mücadele hususunda iç hukuk ve uluslararası sözleşmeler ile vermiş olduğu destekle birlikte, uluslararası bir itibar kazanımı olsa da afyonun Türkiye'nin önemli bir geçim kaynağı olması nedeniyle yapılmış olan sınırlandırmalar, ülke ekonomisini olumsuz bir şekilde etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonlarında Türkiye'de morfin ve afyon üretiminde, izinsiz imalathane sayısında büyük ölçekte bir artış olmuştur⁹⁶.

1931'de Cenevre Afyon Sözleşmesi kabul edilmiştir. 1938-1971 yılları arası Türkiye, yasal afyon pazarının yaklaşık %50'sini elinde bulundurmıştır. 1970'li yıllarda diğer milletler, Türkiye'yi yasadışı afyon trafiğinin sorumlusu olarak göstermiştir⁹⁷.

⁸⁹19 Ağustos 1838 yılında Osmanlı İmparatorluğunun İngiltere'yle imzaladığı Balta Limanı Ticaret Anlaşması.

⁹⁰Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 39.

⁹¹Solgun (2002), **a.g.k.**, 14.

⁹²Özmen (2009), **a.g.k.**, 3-4.

⁹³Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 41-42.

⁹⁴Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 42.

⁹⁵Özmen (2009), **a.g.k.**, 6.

⁹⁶Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 42-43.

⁹⁷Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 8.; Özmen (2009), **a.g.k.**, 6.

1972’de ABD’nin baskılarıyla birlikte haşhaş ekimi Türkiye’de tamamen yasaklanmış, 1974 yılında haşhaş ekimi Bakanlar Kurulu kontrolünde tekrar başlamıştır⁹⁸. Bakanlar Kurulu kararınca haşhaş kapsüllerinin çizilmesi şeklindeki yöntemle yapılan hasatlar yasaklanmış, fakat mahsuller çizim yöntemi olmadan Toprak Mahsulleri Ofisince satın alınarak 1981 yılında Bolvadin’de kurulan alkaloid fabrikasında işlenmesi adına gönderim yapılmaya başlanmıştır. Fabrika, yapmış olduğu üretimin %90 ila %95’ini ihraç etmiştir⁹⁹.

1926’da yürürlüğe giren TCK, 1933 tarihli “*Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun*” ve 982 sayılı Anayasa’nın yanında “*Uyuşturucu veya Uyarıcı Maddeler*” hususunda çıkarılan diğer kanun ve yönetmelikler ile belirlenen maddelerin denetim altında alınması, maddelerle mücadele edilmesi adına önemli faaliyetler yürütülmüştür. Ayrıca TCK içerisinde “*Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*” düzenlenmiştir¹⁰⁰.

1.4. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Sınıflandırması

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler özelliklerine, doğasına ve kullanım sonuçlarına göre üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

1.4.1. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin özelliklerine göre sınıflandırması

Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler özelliklerine göre narkotikler, yavaşlatıcılar (sakinleştiriciler), uyarıcılar, hallüsinojenler ve anabolik steroidler olarak beş farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda ele alınmıştır.

1.4.1.1. Narkotikler

Narkotikler uyuşukluk, uyku verici, rahavet verici maddeler olarak tanımlanmaktadır. Bu maddeler bazı zamanlarda algıda değişikliklere sebebiyet vermektedir. Tıp literatüründe morfin ve türevleri “*narkotikler*” olarak adlandırılmaktadır. Narkotik terimi “*uyuşturucu*” olarak, uyku verici her türlü psikoaktif madde olarak tanımlanabilmektedir. Narkotik maddelerin farmakolojik bir özelliği olması sebebiyle insanın merkezi sinir sisteminde uyuşukluğun meydana gelmesini sağlayan, ağrı giderici, birey üzerinde fiziksel/ruhsal bağımlılık etkisi gösteren maddeler

⁹⁸Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 43-44.

⁹⁹Solgun (2002), **a.g.k.**, 14-15.

¹⁰⁰Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 8-9.

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu maddelerin içerisinde en önemli olanları; afyon, eroin, morfin, esrar, kokain, amfetamin, sedatifler, hipnotikler, yapıştırıcılar ve çözücülerdir¹⁰¹.

1.4.1.2. Yavaşlatıcı veya sakinleştiriciler

Yavaşlatıcılar (sakinleştiriciler) merkezi sinir sistemine direkt olarak etki ederek, kişinin düşünmesini yavaşlatmaktadır. Ağrı kesici olarak işlev görev analjezikler, uyku yapıcı olarak işlev gören hipnotikler ve sinirsel heyecan giderici olarak işlev gören sedatifler bu grupta yer almaktadır. Ayrıca alkolle birlikte alınmasının ölüme sebebiyet verebilmesinin yanında yavaşlatıcıların kapsül, tablet ve sıvı şeklinde vücuda alındığı bilinmektedir¹⁰².

1.4.1.3. Uyarıcılar

Uyarıcılar, merkezi sinir sisteminde uyarıcı bir etki yapmakta, uyarıcıların en önemlilerinin başında amfetaminler yer almaktadır. Uyarıcı maddeler, fiziksel/ruhsal bir enerji sağlayan, yorgunluk giderici çeşitli kimyasal bileşenler olarak tanımlanmakta, bu etkiyi merkezi sinir sistemini uyararak sağlamaktadır. Uyku ve yorgunluğu giderme, yemek yeme hissini azaltma özelliği bulunmakta, birçok farklı uygulanma türü bulunmaktadır¹⁰³. Tıpta genel olarak narkolepsi¹⁰⁴ tedavisinde, bazı epilepsi türlerinde kullanılmasının yanında Parkinson hastalığında da yardımcı ilaç olarak kullanımı bulunmaktadır. Sporcular uyarıcıları doping olarak, çalışma saatleri gece vakti olan çalışanlar uyku giderici olarak, öğrenciler sınav dönemlerinde ve zayıflamak isteyen kişiler ise amaçları doğrultusunda kullanabilmektedir ve bu yönü ile oldukça geniş bir kullanım alanı bulunmaktadır.¹⁰⁵

1.4.1.4. Hallüsinojenler

Hallüsinojenler, bireydeki duygu, düşünce ve duylara etki eden, hayal görülmesine sebebiyet veren maddelerdir. Bu maddelerin en çok bilinenleri LysergiAcidDiethylomide (LSD), PeyoteMescaline ve Psilocbin olmaktadır. Bu maddeler içerisinde yarı sentetik bir bileşim olan LSD, oldukça kuvvetli bir hallüsinojen olarak gösterilmektedir. Bu madde kokain ve esrardan daha etkili olmakla birlikte¹⁰⁶,

¹⁰¹R. Gökler & R. Koçak (2008). *Uyuşturucu ve madde bağımlılığı*, Sosyal bilimler araştırmaları dergisi, 3(1), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/801827> (Erişim Tarihi: 10.11. 2022), s. 89.

¹⁰²Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 44.

¹⁰³Tablet, toz, kapsül ve sıvı biçiminde bulunmakta, çoğunlukla tablet biçiminde kullanılmaktadır.

¹⁰⁴Uyuma hastalığı olarak da bilinmektedir.

¹⁰⁵Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 46.

¹⁰⁶Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 39.

farklı şekillerde kullanılabilir. Hallüsinojen kullanımı sonucunda kişide göz bebeklerinde büyüme, titreme¹⁰⁷, anormal solunum ve yüksek ateş gibi etkiler görülmektedir.

1.4.1.5. Anabolik steroidler

Testosteron testislerinin salgılamış olduğu primer erkeklik hormonu, anabolik steroidler olarak adlandırılmakta, yaşamın değişik evrelerinde farklı fonksiyonları bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın askeri bir güç artırımı adına kullandığı bilinmektedir¹⁰⁸.

1950 yılında seçilen sporcular üzerinde anabolik steroid uygulamasının performans artırıcı etkilerinin olduğu rapor edilmiştir¹⁰⁹. Anabolik steroid, 50 yılı aşkın süredir performans artırıcı ilaçlar üzerindeki tartışmalarda hep ana tartışma konusu olmuştur. Yan etkilerine bakıldığında ise karşımıza hiperkoagülopati, yükselmiş kan basıncı, miyokardiyal hipertrofi, kardiyomiyopati, ateroskleroz, aritmi ve trombozun yanında dermatolojik bozukluklar, testiküler atrofi, impotans, hepatik disfonksiyon, libidoda değişiklikler, subfertilite, psikiyatrik ve davranışsal bozukluklar çıkmaktadır. İlegal steroidlerin gücün ve hızın artırılması, kas yapılması amacıyla hayati önem taşıyan yan etkilerinin bulunmasına karşın kullanıldığı gözlemlenmektedir¹¹⁰.

1.4.2. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin doğasına göre sınıflandırılması

Doğasına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar, bitkisel psikedelikler, endüstriyel psikedelikler ve izin verilen narkotikler olarak dört farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

1.4.2.1. Bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar

Bitkisel uyuşturucu ve uyarıcılar, afyon ve esrar gibi direkt olarak bitkilerden elde edilen uyuşturucu ve uyarıcılardır. Bu maddelerin kullanımı çok eskilere dayanmaktadır. Geçmiş dönemlerde uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitli bitkilerden elde edildiği görülmekteyken, günümüzde sentetik maddeler de kullanılmaktadır¹¹¹.

¹⁰⁷Çoğunlukla ellerde titreme.

¹⁰⁸C. Yesalis, J.Wright, & J. Lombardo(1989). *Anabolic-androgenic steroids: A synthesis of existing data and recommendations for future research*. Clin Sports Med, 1(3), 109-134.

¹⁰⁹D.R. Mottram, & A.J. George, (2000). Anabolic steroids. *Best practice & research clinical endocrinology & metabolism*, 14(1), 55-69.

¹¹⁰E. Özdemir, & S. Gültürk (2008). Anabolik-androjenik steroidlere karşı fizyolojik ve tıbbi yanıtlar. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 28(6), s. 924-925.

¹¹¹İ. Akbulut (1997). *Ülkemizde uyuşturucu maddeler sorunu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 55(3), 111.

1.4.2.2. Bitkisel psikedelikler

Bitkisel psikedelikler, beyinde serotonin reseptörlerinin aktivasyonunu sağlayarak, çeşitli bilinç bulanıklıklarına ve halüsinojenik etkilere sebebiyet veren doğal maddeleri kapsamaktadır. Bu sınıfın içerisinde psilosibin mantarı ve peyote gibi bitkiler bulunmaktadır. Eski çağlarda kabileler tarafından ritüellerde kullanıldıkları bilinmektedir.

1.4.2.3. Endüstriyel psikedelikler

Farmakolojideki stimülatörler (çeşitli reseptörleri uyaran kimyasallar) ve opioidler (güçlü analjezik etkiye sahip morfin benzeri kimyasallar), endüstriyel psikedelik grubunun normal bilinçli deneyimleri farklılaştırma yeteneğine sahiptir. Endüstriyel psikedelikler, çeşitli vücut fonksiyonlarında performans artırımı etkisi olan kimyasal ilaçlar/haplardır¹¹².

1.4.2.4. İzin verilen narkotikler

Tıp, uyuşturucuyu fiziksel ve zihinsel hastalıkların tedavisinde kullanır. Fakat bu maddelerin tedaviyi gerektiren dozlarından fazla alınması, tedavi amacı dışında keyif verici ve tahrik edici etkilerinin olması sebebiyle kullanılması ceza hukukunu ilgilendiren bir nitelik kazandırmaktadır¹¹³. Bu ilaçların kullanımı doktor kontrolünde ve reçete ile olmaktadır. Reçete ile kullanımının belirli sınırlar içerisinde olması ve ilaçların uzun süreli kullanımlarının da bağımlılık yapabilmesi sebebiyle önem arz etmektedir. Kanunlarda izin verilen uyuşturucu ya da uyarıcı madde üretimi, kullanımı ve araştırma alanında çalışılması, suç teşkil etmemektedir. Doktorlar hastada bulunan hastalık durumu sebebiyle uyuşturucu ya da uyarıcı kullanması gerekli olan hastaya bu maddeleri yasal yollar ile sağlamakta, bu durumda uyarıcı madde bulundurma ya da kullanma suçu oluşturmamaktadır¹¹⁴.

1.4.3. Kullanım sonuçlarına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin sınıflandırılması

Kullanım sonuçlarına göre uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, gevşeticiler, yanılsamalar ve güçlendiriciler olarak üç farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma aşağıda incelenmektedir.

¹¹²C. Erdem & P.Türkoğlu(2019). *Psikedelik ilaçlar bilinci nasıl etkiler? s.1*, <https://evrimagaci.org/psikedelik-ilacilar-bilinci-nasil-etkiler-7950> (Erişim Tarihi:03.10.2022).

¹¹³Akbulut (1997), **a.g.k.**, 113.

¹¹⁴Kıdıllı F. (2020), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 56.

1.4.3.1. Gevşeticiler

Gevşeticiler, genel olarak kullanıcıya keyif vermekte, ağrılarını yok etmekte, günlük problemleri unutturmaktadır. Fakat kullanımından bir süre sonra kullanıcıda baş ağrısı, halsizlik ve mide bulantısı gibi yan etkiler görülebilmektedir. Ayrıca gevşeticilerin aşırı doz kullanımlarında koma hali ve ölüm meydana gelebilmektedir. Doğal ve endüstriyel olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Kullanımı halinde kullanıcının sinir sistemini etkileyen ve bunun sonucunda kişinin entelektüel ve fiziksel aktivitesini zayıflatan maddeler içermektedir.

1.4.3.1.1. Doğal

Başlıca doğal gevşeticiler; afyon, morfin ve eroin olmaktadır. Morfin ve eroin, afyonun alkaloidlerinden biri olmalarına karşın kimyasal yollarla elde edilmektedir.

1.4.3.1.2. Endüstriyel

Başlıca endüstriyel gevşeticiler; metadon, papaverin ve peditin olmaktadır. Bu maddeler genel olarak ağrı kesici ve rahatlatıcı işlevleri doktor kontrolünde kullanılan sentetik maddelerdir.

1.4.3.2. Yanılsamalar

Yanılsamalar, gerçekliği bulunmayan nesnelerin kullanıcılar tarafından algılanmasına sebebiyet veren maddelerdir. Genel olarak yasa dışı kabul edilen maddeler kullanıcıların gerçeklik duygularını zayıflatmaktadır. Yani yanılsamalar olarak nitelendirilen gruptaki maddeler idrak yanılsamaları ve halüsinasyonlar meydana getirmektedir. Bu maddeler düşük, güçlü ve çok güçlü olarak sınıflandırılmaktadır. Doğal ve endüstriyel olarak iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır¹¹⁵.

1.4.3.2.1. Doğal

Yanılsamalar grubundaki doğal uyuşturucu veya uyarıcılara örnek olarak esrar, salvinorin ve psilosibin gösterilmektedir. Salvinorin, Salvia Divinorum bitkisinden, psilosibin ise Psilocybe türündeki mantarlardan elde edilmektedir. Psilosibin ve Salvinorinin halüsinasyon gücü yüksektir¹¹⁶.

1.4.3.2.2. Endüstriyel

Endüstriyel yanılsamalar grubuna LSD, meskalin, sentetik kannabinoid ve bedizamin örnek gösterilmektedir. LSD'nin oldukça güçlü bir halüsinasyon gücü

¹¹⁵Balcı (2009), a.g.k., 51

¹¹⁶Balcı (2009), a.g.k., 51

bulunmaktayken, meskalin orta güçte ve bedizamin düşük güçte halüsinasyon gücüne sahiptir¹¹⁷.

1.4.3.3. Güçlendiriciler

Güçlendiriciler, birçok çeşitli rahatsızlık ve bozukluğun tedavisinde kullanılmasının yanında kilo kontrolünde ve obezitede iştah azaltıcı işlevi ile ön plana çıkmaktadır. Vücuttaki protein sentezini artırarak doku gelişimini uyarmaktadır. Etkileri kas dokularında oldukça belirgin olmaktadır. Güçlendiricilerin kullanım alanı yalnızca hastalar değildir. Bilişsel performansı artırıcı işlevlerinin olması sebebiyle öğrenciler tarafından da kullanılmaktadır¹¹⁸. Tüketimi sinir sistemini etkiler ve bunun sonucunda kullanıcının zihinsel ve fiziksel aktivitesi artar ve heyecana neden olur.

1.4.3.3.1. Doğal

Doğal güçlendiricilere örnek olarak kokain gösterilebilmektedir. Koka yapraklarından elde edilen kokain, bölgesel anestezi ve birçok ameliyatta da kullanılabilir. Fakat günümüzde ilaçların daha aktif kullanılması sebebiyle tıpta yaygın bir şekilde kullanılmamaktadır¹¹⁹.

1.4.3.3.2. Endüstriyel

Endüstriyel güçlendiricilere örnek olarak krak, amfetamin ve metil amfetamin gösterilmektedir. Ayrıca amfetamin küresel olarak en sık kullanılan uyuşturucu ve uyarıcı maddeler içerisinde yer almaktadır. Endüstriyel bir madde olması sebebiyle hap şeklinde ulaşılabilen amfetamin ve metil amfetamin, uyku açmak, doping ve konsantrasyon artırmak adına kullanılmaktadır¹²⁰.

1.5. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Çeşitleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin çeşitleri, gevşetici, halüsinojenik ve güçlendirici olarak üç alt başlık altında incelenmektedir.

1.5.1. Gevşetici veya rahatlatıcı uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri

Gevşetici veya rahatlatıcı uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri; afyon, morfin, eroin, metadon, papaverin ve petidin olarak sınıflandırılmaktadır.

¹¹⁷Balcı (2009), **a.g.k.**, 51

¹¹⁸<https://evrimagaci.org/amfetaminler-ve-etkileri-bir-gecede-super-zek-olmak-mumkun-mu-7705>
(Erişim Tarihi: 20.10.2022).

¹¹⁹Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 39.

¹²⁰Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 39.

1.5.1.1. Afyon

Adını “öz” manası taşıyan “*Opos*” sözcüğünden alan, uluslararası literatürde “Opinium” olarak adlandırılan afyon¹²¹; haşhaş bitkisinin kapsüllerinin olgunlaşmadan çizilmesi, çizime müteakip çıkan sütün kurutulması ve havayla teması sağlanarak renginin kahverengiye dönüşmesiyle koyu renk aldığı hal olarak nitelendirilmektedir¹²². Haşhaş; beyaz renkli olmasına karşın pembe, mor ve kırmızı renk çiçekler açabilen, ağır bir kokusu ve lezzeti bulunan bir bitkidir. Pipo, nargile ve sigara şeklinde kullanılmaktadır. Yakılarak soluma yolu ile veya sıvı maddeler ile karıştırılarak kullanılabilmesinin yanında hap ve deri altına enjekte edilerek de kullanılabilir¹²³.

Afyon, kendi içerisinde ham, hazırlanmış ve tıbbi olarak sınıflandırılmaktadır. Ham afyon, haşhaş kapsülünün çizilmesi ile; hazırlanmış afyon, ısınma, kaynatma ve mayalanma gibi işlemlere müteakip kullanıma elverişli bir hale gelmesi ile; tıbbi afyon ise tıp alanında kullanılması adına toz ya da granül haline gelmesi ile oluşmaktadır.¹²⁴. Afyon, kullanılan miktar ve kullanım sıklığı doğrultusunda merkezi sinir sistemini etkilemekte, nabızı hızlandırmakta, terleme, neşelenme, zihinsel olarak güçlenme ve rahat uyku hali gibi etkileri olmaktadır. Uzun süreli kullanımında kronik zehirlenme, iç organ faaliyetlerinde bozukluk, uykusuzluk, yorgunluk, tansiyon ve nabız düşüklüğü gibi etkiler göstermektedir¹²⁵.

1.5.1.2. Morfin

Morfin, afyonun alkaloidlerinden biri olması sebebiyle kimyasal yollar ile afyondan elde edilmektedir. 1805'te Frederic Serturmer'in afyonu ayrıştırması ile ortaya çıkan morfin, uyku getirme etkileri sebebiyle mitolojide uyku tanrıçası olarak gösterilen Morphesu'dan esinlenilerek morfin ismini almıştır¹²⁶. Ağrı kesici ve uyuşturucu özelliği bulunmaktadır. Belirgin bir kokusu olmamasına karşın oldukça acı bir tada sahiptir ve beyaz renklidir. Suda çözünebilen bir yapıdadır¹²⁷. Hap şeklinde ve sıvı haliyle deri altına enjekte ederek kullanılmakta, vücuda girmesine müteakip ağrıları dindirmekte ve

¹²¹Ö. Köknel (1976). *İnsanlık tarihi boyunca dünyada ve Türkiye'de uyuşturucu madde sorunları*. İstanbul: Gelişim Yayınları, s. 8.

¹²²R.C. Derdiman (2006). *Uyuşturucu maddeler hakkında genel bilgi ve uyuşturucu maddelerle mücadele esasları*, Akademik Araştırmalar Dergisi, 7(28), s. 104.

¹²³Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 39.

¹²⁴Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 48.

¹²⁵Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 24; Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 39.

¹²⁶Solgun (2002), **a.g.k.**, 18.

¹²⁷Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 49.

psikolojik olarak kişide bulunan korku ve telaşları yok etme etkisi göstermektedir¹²⁸. Kişide neşe, uyuşukluk hali, sarhoşluk ve rahatlık meydana getirmekte, bağımlılığının artması ile fiziksel çöküntü, tansiyon düşüklüğü, uykusuzluk, sinirlilik hali, reflekslerde azalma ve titreme gibi haller başlamaktadır¹²⁹.

1.5.1.3. Eroin

Eroin, afyonun alkaloitlerinden biri ve ham maddesi olarak gösterilmektedir. Laboratuvar ortamında yapılan kimyasal yöntemler ile elde edilen, acı ve tatlı bir kokusu bulunmayan, beyaz renkli, nişasta görünümlü ve suda/alkolde eriyebilen bir uyuşturucudur¹³⁰.

İlk olarak *Felix Hoffman* tarafından 1897'de geliştirilmiş ve ilk yıllarda ağrı kesici olarak kullanılmıştır¹³¹. Geniş kitlelere yayılımı ise 1975'li yıllarda Amerika'da gerçekleşmiş, ardından tüm dünyaya yayılmıştır¹³². Eroin, baz morfinin asetik anhidrit maddesi ile bazı kimyasal süreçlerden geçirilmesi doğrultusunda meydana getirilmektedir. Genel kullanımı burun yolu ile maddeye tenneffüs ederek olsa da hap ya da toz olarak (yutma) ve deri altına enjekte etme yöntemlerinin de kullanıldığı görülmektedir¹³³.

Eroinin ilk ağrı kesici olarak kullanılmasının sonrası birçok özelliğinin bulunduğu saptanmıştır. Kullanıcılara enerji ve keyif vermesi, nefes açması, canlılık, neşe ve sıcaklık hissi vermesi sebebiyle kullanımı yaygınlaşmıştır. Fakat sonrasında kullanıcıların ciltlerinde sararma, göz bebeği genişlemesi, bakışların donukluğu, kusma, zayıflık ve ağrının yanında fiziksel ve psikolojik olarak çöküntü meydana getirdiği görülmüştür.¹³⁴ Bilinen uyuşturucu maddeler içerisinde en çabuk ve en fazla bağımlılık yapan madde olarak nitelendirilmektedir¹³⁵. Ayrıca eroin kullanımı her defasında kişide, yüksek miktarda kullanım ihtiyacı ortaya çıkarmakta ve bu ihtiyaca binaen alınan yüksek dozlar ise kısa süre içerisinde kullanıcının ölümünü beraberinde getirmektedir.¹³⁶

¹²⁸G. Nalbantoğlu (2020). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve özendirme suçları (TCK M. 190)* (Master's thesis, S.B.E.), Bahçeşehir Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 16.

¹²⁹Günel (1976), **a.g.k.**, 21.

¹³⁰Günel (1976), **a.g.k.**, 7.

¹³¹Öner (2011), **a.g.k.**, 95.

¹³²Dönmezer (1970), **a.g.k.**, 1017.

¹³³Günel (1976), **a.g.k.**, 45.

¹³⁴Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 21.

¹³⁵N. Özdemir (2009). *Türk ceza kanununda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları* (Doktora Tezi), DEÜ S. B. E.), s. 10.

¹³⁶A.C. Şahin (2007). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarıyla mücadelede halkla ilişkiler ve bir model önerisi*, Gazi Üniversitesi S. B. E. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, s. 13.

1.5.1.4. Metadon

Metadon, afyon alkaloidleri içerisinde yer almaktadır. İlk üretimi 1937 yılı olup, Almanya'da üretimi gerçekleştirilen metadon, 20 yıl boyunca kronik ağrıların hafifletilmesi adına güçlü bir analjezik olarak kullanılmış¹³⁷, 1960'lı yıllarda bu maddenin eroin bağımlılığının tedavisinde yararlı olduğu saptanmıştır¹³⁸. Tedavi amacının haricinde bir kullanımın ise kısa sürede bağımlılık yaptığı, bu bağımlılığın kişinin yaşam fonksiyonlarını tehlikeye soktuğu bilinmektedir¹³⁹. Metadon sıvı olarak deri altına enjekte edilmekte veya hap olarak ağızdan alınma yöntemi ile kullanılmaktadır.

1.5.1.5. Papaverin

Papaverin, afyon alkaloidlerinden biri olarak, afyon içerisinde yaklaşık %1 oranında bulunmakta, afyon ekstraktından ya da sentetik bir şekilde üretimi yapılmaktadır. Kimyasal olarak isokinolin tüveri olan papaverin, çözünürlük bazında hidroklorür tuzu olarak kullanılmaktadır. Düz kasların gevşemesini sağlayan en etkili ilaç olarak bilinmektedir. Yüksek dozda alınması ile kalpte stimülasyon (uyarım) yapmakta, kalbin debisini, oksijen sarfını, kontraktilesini ve atış hızını artırmaktadır¹⁴⁰.

1.5.1.6. Petidin (Pethidine)

Petidin veya meperidin hidroklorid, sentetik opioid bir maddedir. Bu madde 1939 yılında ilk kez birleştirildi. Tıpta, operasyon öncesi ve sonrası ağrıyı hafifletmek için sıklıkla tercih edilmektedir. Narkotik analjezik petidin, travma, böbrek veya safra koliğine bağlı akut ağrıların giderilmesinde oldukça etkilidir. Kronik ağrılar, malignite ve baş yaralanmalarında, kalp yetmezliğinde ve tanımlanmamış akut karın ağrısında kullanılmasının yanında opiat bağımlılığı şüphesi bulunduğu kesinlikle kullanılmaması gerekmektedir. Ayrıca petidin, eroin bağımlılığının farmakolojik olarak arındırma tedavisinde, hızla azaltılan dozlar ile etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Petidin maddesinin bağımlılığının belirtilerinin eroinin belirtilerine çok benzediği, yoksunluk sendromunun hızlı bir şekilde başladığı, 8-12 saat arasında en üst seviyeye ulaştığı, 4-5

¹³⁷<https://heroinetoxeurope.com/opioid-addiction/> (Erişim Tarihi:04.10.2022).

¹³⁸Nalbantoğlu(2020), **a.g.k.**, 19.

¹³⁹T. Yavuz Gündüz (2018). *Türk Ceza Kanunu'nda yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (TCK 188)*, Marmara Üniversitesi S.B.E. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, s.10.

¹⁴⁰S. Takka & M. Şumnu & A. Hıncal (1988). *Papaverin Hidroklorür. FABAD Farın. Bil. Der.* (13), s. 480-481.

gün içerisinde sonlandığı belirtilmiştir. Ayrıca petidin geçmiş yıllarda sağlık görevlileri tarafından sık bir şekilde kötüye kullanılmıştır¹⁴¹.

1.5.2. Halüsinojenik uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri

Halüsinojenik uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri; kenevir, haşhaş, esrar, marijuana, LSD, DMT ve DET olarak sınıflandırılmaktadır.

1.5.2.1. Kenevir

Kenevir, bilinen en eski bitkisel hammadde kaynağıdır. Sağlarındaki lifler iplik, kumaş yapımı ve dokumada, hamurlu kısmıysa kağıt yapımında kullanılmaktadır. Kenevir ılıman ve tropik bölgelerde yetişmektedir. Ana vatanı ise Orta Asya'dır. Sert ve çalimsı bir türde, gövde içi boş, palmat yapraklı, diotik ve tek yıllık, lifleri dayanıklı ve uzun bir yapıda bulunmaktadır. Kenevirde bulunan lifler, kaba dokumacılıkta¹⁴², yaprakları tıpta ve kozmetik alanında, tohumunun oldukça yüksek bir yağ oranının bulunması sebebiyle yakıt, besleyicili özelliği ile gıda alanında kullanılmaktadır. Yağ ve lif elde edilmesinde kenevirin *Cannabis indica* türü kullanılmaktadır. Küresel olarak her bölgede ve her iklimde yetiştirilme özelliği bulunmaktadır. Kenevirden elde edilen esrar ise küresel olarak kullanımı bulunan bir uyuşturucu maddedir¹⁴³.

1.5.2.2. Haşhaş

Haşhaş, iklim ve toprak şartları göz önünde bulundurulduğunda oldukça geniş bir yetiştirme alanına sahip, bir yıllık ve kazık köklü bir bitkidir. Parçalı, mavi-yeşil yaprakları bulunan, gövdesindeki çiçek saplı dalları, ilk olarak tomurcukları aşağı sarkık haldedir, çiçek açmadan bir gün önce ise dikleşmektedir. Çiçek yaprakları külâh görünümünde olup geniştir ve gövdedeki bir günlük sürelerinin ardından düşmektedirler¹⁴⁴. Çiçeklerinde koku bulunmamakta ve rengi beyaz, mor, kırmızı ve pembe olmaktadır¹⁴⁵. Haşhaş bitkisi yazları sıcak, kışları ise orta derece bir yağış alma oranına sahip bölgeleri sevmektedir. Bu bitkinin anavatanı Doğu Akdeniz bölgesidir. Hindistan ve Anadolu'da oldukça eski zamanlardan günümüze kadar tarımı yapılagelmektedir. Haşhaşın yaklaşık

¹⁴¹E.C. Evren, K. Ögel, & D. Çakmak (2002). *Esrar ve meperidin (petidin) kullanım bozukluğu nedeni ile yatarak tedavi gören hastaların özelliklerinin karşılaştırılması*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3(1), s. 21.

¹⁴²Çuval, halat çanta ve ağ yapımı gibi alanlarda.

¹⁴³EGM (2006), *Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele*, Tadoc, Ankara, Ocak, s. 6. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.egm.gov.tr/kom/raporlarimiz>

¹⁴⁴S.Y. Özden (1992), *Uyuşturucu madde bağımlılığı teşhis-tedavi-tedbir*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, s. 15.

¹⁴⁵EGM (2006), **a.g.k.**, 5.

olarak elli türü bulunmasına karşın bu türlerin ancak otuz çeşidi Türkiye’de yetiştirilebilmektedir.

1.5.2.3. Esrar

Cannabis Sativa’nın yaprakları, gövdeleri, çekirdekleri ve çiçeklerinin öğütülmesi, kurutulmasıyla meydana gelen, yeşil-gri karışımlı bir renge sahiptir. Esrar, küresel olarak her yerde yetiştirilmesi mümkün olan kenevir bitkisinin yaprakları ve çiçek açan üst kısımlarının kurutulmasıyla elde edilen, “*kenevirin en basit hali*” olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁶. Genellikle Nisan-Haziran aylarında ekimi yapılmakta, Ağustos-Eylül aylarında toplanmakta, kısa bir yetiştirilme süresi bulunması sebebiyle de tercih edilmektedir. Çiçeklerin tümüyle olgunlaşmasına müteakip bitkiden alınmakta, kaliteli olmaları adına sap, gövde ve küçük yapraklardan arındırılmaktadır¹⁴⁷. Kenevir bitkisindeki temel madde THC (Tetrahidrokannabinol)’dir. Bu madde bitkinin bölümlerinde farklı oranlarda bulunmaktadır¹⁴⁸. Esrar üretimi adına bitkinin toprak üstünde kalan kısımlarının tamamının kullanılabilirliği bulunmaktadır. Çiçekleri ve ince dallarının diğer kısımlara oranla daha yüksek bir kalitesi bulunmaktadır. İçeriğindeki THC oranı, yapılan işlemler ile esrar; toz esrar, kubar esrar, takoz esrar ve paspal esrar olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁹.

1.5.2.4. Marijuana

Marijuana, Hint kenevirinden elde edilen bir maddedir. ABD’de esrarın karşılığı olarak gösterilmektedir. Hint kenevirinin çiçekleri ve yapraklarının herhangi bir işlem olmadan doğal bir şekilde kullanımı söz konusu olmaktadır. Pipo, nargile ve sigara olarak tüketilmesinin yanında çay yapılarak ve yiyeceklere karıştırılarak da tüketilebilmektedir. İçeriğindeki en aktif kimyasal madde, zihin bozukluğunu meydana getiren¹⁵⁰ delta-9-THC olmaktadır. THC konsantrasyonu uyuşturucunun gücünü belirlemektedir. Fakat bu oran herhangi bir işlemin yapılmaması sebebiyle düşük olmaktadır¹⁵¹.

1.5.2.5. Lysergic acid diethylamide (LSD)

LSD, uyuşturucu bir ilaç olup, genel olarak hallusinojen terimiyle beraber açıklanmaktadır. Geniş bir çeşitliliği bulunan hallusinojenlerin içerisinde yer alan LSD,

¹⁴⁶EGM (2006), **a.g.k.**, 39.

¹⁴⁷EGM (2006), **a.g.k.**, 39.

¹⁴⁸Özden (1992), **a.g.k.**, 70.

¹⁴⁹EGM (2006), **a.g.k.**, 40.

¹⁵⁰Bu durum Marijuana Entoksikasyonu olarak adlandırılmaktadır.

¹⁵¹https://www.police.nsw.gov.au/crime/drugs_and_alcohol/drugs/drug_pages/drug_types (Erişim Tarihi: 23.10.2022)

beyaz, kokusuz ve suda çözünür bir yapıdadır. 1938 yılında Albert Hofmann' ın İsviçre'de LSD maddesini sentezlemesine müteakip hallusinojen kötüye kullanım oranları artış göstermiştir. LSD ilk olarak kristal toz halinde üretilse de kullanımı genel olarak kağıt ve şekere emdirilerek olmaktadır. En yaygın şekilde bilinen formu “*Blotter Asit*” olarak adlandırılmakta ve kağıt şeritler halinde bulunmaktadır¹⁵².

LSD, uyuşturucu veya uyarıcı maddeler içerisinde yer alan en güçlü algı ve mizaç değiştirici maddelerdendir. Etkileri vücuda alınması itibarıyla 30-90 dakika sonrasında başlamakta, ortalama 12 saat sürmektedir. Yüksek dozlarda alınması ise kişinin ölümüne sebebiyet vermektedir. LSD kullanıcılarının toleranslarının hızla geliştiği tespit edilmiştir. Fakat bu toleransın kısa süreli olduğu bildirilmiştir. Kullanıcının maddeyi kullanmayı kesmesi ile 1-2 gün sonra geri dönmektedir. LSD'nin hoşnutluk verici olmasına karşın rahatsız edici etkileri de meydana gelebilmektedir. Kullanıcıda iyi olma hissi, mutlu ve sevinçli bir halin olmasının yanında panik duygusu, aşırı sıkıntı hali, kötülük görme duygusu ve aklını yitirme korkusu meydana gelebilmektedir. Kişinin kullanım miktarı, kişilik özellikleri, mizacı ve deneyimleri doğrultusunda etkileri, bireyler arasında farklılık göstermektedir. LSD kullanıcılarının gözlerinin kapalı olması halinde hayal görme meydana gelmektedir. Başlangıçta gözler kapalı haldeyken görülen renkli geometrik şekiller, sonrasında gözlerin açık olması halinde de görülmekte, algı bozuklukları oluşmaktadır. Görsel, bazı zamanlarda da işitsel varsanılar¹⁵³, işitme duygusunda artış, zaman algısında bozulma, zamanın durmuş olduğu hissi gibi etkiler meydana gelmektedir. Telkine eğilim artmakta, uzun süreli kullanımlar sonucu kalıcı bozukluklar, şizofreni benzeri hezeyanlı rahatsızlıklar oluşabilmektedir¹⁵⁴.

1.5.2.6. Dimetiltriptamin (DMT)

DMT, beyin çevresindeki pineal bezler tarafından uyku esnasında salgılanmaktadır. DMT, LSD benzeri serotonin agonisti olan bir hallüsinogen olarak nitelendirilmektedir. Salgılanımı rüyaların görülme evresine denk gelmektedir. DMT'deki en büyük etki, zaman algısındaki yanılğı olmaktadır. DMT'nin herhangi bir şekilde vücuda alınması ile kullanıcı başka bir kişi kimliğine bürünmektedir. Kullanıcı sergilemeyeceği birçok hareketi sergilemekte, sarf etmeyeceği sözler söyleyebilmektedir. DMT'nin etkisinin

¹⁵²M. E. Ceylan& A. Türkcan (2003). *Alkol ve madde kullanım bozuklukları*, 2. Bası, İstanbul, Yayınevi Belirsiz, s. 204.

¹⁵³Varsanı: “Olmayan bir şeyi varmış, gerçekmiş gibi duyu organlarıyla algılama” şeklinde tanımlanabilmektedir.

¹⁵⁴E. Köroğlu& C. Güleç (2007). *Psikiyatri temel kitabı*, 2. Bası, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, s. 179.

geçmesi ile kullanıcı, DMT etkisi altında olduğu zaman dilimini başlangıçta hatırlamamakta, sonrasında ise küçük kesitler şeklinde hatırlamaktadır. İnsanı farklı bir boyuta taşıyan DMT, oldukça tehlikeli bir maddedir¹⁵⁵.

Ekvator ve Peru’da yaygın bir şekilde kullanılan yage’nin aktif bir hallüsinojeni olarak nitelendirilmektedir. DMT, ağız yolu ile alınması halinde hiçbir etki göstermemekte, damardan veya burun yolu ile ya da sigara gibi içilerek alındığında ise etkileri hızlı bir şekilde etkisi başlamaktadır. Etki süresi 1-2 saat arasında olmaktadır. Etkisinin kısa süreli olması sebebiyle “*işadaminin gezisi*” olarak bilinmektedir. Sebebi ise öğle arası kullanımının etkisinin öğleden sonra geçmesi olmaktadır¹⁵⁶.

1.5.2.7. Dietiltriptamin (DET)

Eğlence amacı ile kullanılan DET toksisitesinin, uzun süreli kullanımının sağlığa olan etkileri adına herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Sebebi ise DET maddesini kullanan kişi sayısının oldukça az olmasıdır. Kimyasal yapılarındaki benzerlik sebebiyle DMT’yle benzer bir toksisite profiline sahip olduğu düşünülmektedir. Deney raporları doğrultusunda düşük-orta dozların sağlığa herhangi bir etkisinin olmadığı bildirilmektedir. Resmi bir çalışmanın bulunmamasına karşın DET maddesinin alışkanlık yapmadığı, kullanımı ile psikedelik kullanma isteğinde azalma olacağı düşünülmektedir. DET’in etkileri incelendiğinde kullanıcıda toleransın, kullanımın hemen sonrası meydana geldiği, bu toleransın yarıya inmesinin 3, taban çizgisine geri dönmesinin ise 7 gün sürdüğü saptanmıştır. DET’in tüm psikedelikler ile çapraz tolerans sunduğu, DET tüketimi sonrası tüm psikedeliklerin etkisinin azalacağı öngörülmüştür¹⁵⁷.

1.5.3. Güçlendirici uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri

Güçlendirici uyuşturucu ve uyarıcıların çeşitleri; kokain, krak, amfetamin ve metil amfetamin olarak sınıflandırılmaktadır.

1.5.3.1. Kokain

Kokain, koka bitkisinden elde edilen yapraklardaki alkaloid bir maddedir. Doğal uyarıcılar arasındaki en etkili uyarıcı olarak nitelendirilmektedir¹⁵⁸. Burun yoluyla çekilerek, toz halinde kullanımı yaygın olan kokain, deri altından ya da damar içinden enjekte etme, tütün içerisine ya da benzeri sıvılar ile karıştırıp içme yöntemi ile

¹⁵⁵A. Dikmen(2015). *Ruh ve bedeni birleştiren molekül: Dimetiltriptamin (DMT)*. Ayrıntılı bilgi için; <https://www.labmedya.com/ruh-ve-bedeni-birlestiren-molekul-dimetiltriptamin-dmt> .

¹⁵⁶Ceylan ve Türkcan (2003), **a.g.k.** 208.

¹⁵⁷Ayrıntılı bilgi için bkz <https://psychonautwiki.org/wiki/DET> (Erişim Tarihi: 24.10.2022)

¹⁵⁸Gündel(2009), **a.g.k.**, S1.

kullanılabilmektedir¹⁵⁹. Psikolojik bir bağımlılık yapıcı madde olan kokain, diğer uyuşturucu maddelere oranla daha rahat vazgeçilmektedir¹⁶⁰.

Merkezi sinir sistemini uyarıcı bir etkisi bulunan kokainin vücuda alınımına müteakip etkileri;

- Kalp atışı ve solunum hızlandırıcı,
- Kan basıncı yükseltici,
- Konuşma isteği ve cinsel duyguları artırıcı yorgunluğu artırıcı,
- Yorgunluk giderici,
- Enerji, keyif ve güven duygusu verici¹⁶¹ olarak gösterilebilmektedir.

Ayrıca iyi hissetme aşaması sonrası yorgunluk, hareketsizlik ve iştahsızlığın yanında korku ve huzursuzluk gibi olumsuz etkiler de meydana gelmeye başlamakta, yoğun ya da uzun zaman zarfında kullanılması, kullanıcıda sinir bozukluğu, paranoya ve acelecilik gibi problemlere sebebiyet vermektedir. Yüksek dozlarda kalbi etkilemekte ve ani ölümlere neden olmaktadır¹⁶².

1.5.3.2. Krak

Krak, fiyat olarak kokainden daha ucuz olmasına karşın daha tehlikeli ve ölümcüldür. Kokaine oranla sağlığı daha yüksek bir uyuşturucu olan krak, eroin ve diğer uyuşturucularla kıyaslandığında daha fazla bağımlılık yapmaktadır. Genel olarak sigara gibi nefes yoluyla, toz halinde burundan çekme yöntemleri ile kullanılmaktadır¹⁶³. Etkileri ise kilo kaybı, aşırı hareketlilik, sinirlilik, uykusuzluk ve beynin biyokimyasal yapısında bozulma olarak ortaya çıkmaktadır. Uzun süreli kullanımlarda intihar eğilimi ve cinayete sebebiyet vermektedir¹⁶⁴.

1.5.3.3. Amfetamin

İlk olarak 1887 yılında sentezlenen amfetamin, psikostimulan¹⁶⁵ bir maddedir. Tıpta kullanım alanları mevcuttur. Bağımlılık yapıcı ve kötüye kullanım endişesi bulunsa da şişmanlık (obezite) tedavisinde kullanılmaktadır¹⁶⁶. Amfetaminin İkinci Dünya Savaşında kullanıldığı görülmektedir. Japonya'nın büyük oranlarda amfetamin tedarik

¹⁵⁹Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 22.

¹⁶⁰Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 23.

¹⁶¹Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 43.

¹⁶²Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 43.

¹⁶³Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 43.

¹⁶⁴Akbulut (1997), **a.g.k.**, 128.

¹⁶⁵Psikostimulan: Psikolojik olarak uyarıcı olarak tanımlanmaktadır.

¹⁶⁶Ceylan ve Türkcan (2003), **a.g.k.**, 169.

ettiği, savaş sonrası pazara sürdüğü düşünülmekte, dolayısıyla 1950'li yıllarda Japonya'da, sonrasında ise Amerika'da amfetaminin yaygın bir şekilde kötüye kullanımının söz konusu olduğu görülmektedir. 1960-1970'li yıllar içerisinde amfetaminin kötüye kullanımının en üst seviyelere çıktığı, 1978'lerde kokain maddesinin yüksek bir temin edilebilirliğinin olması sebebiyle talebinin azaldığı düşünülmektedir. 1970'li yıllarda Batı devletlerinde amfetamin ve türevleri kontrole tabi maddeler sınıfında yer almıştır. Bu maddelerin tıpta kullanımının azalma sebeplerinin en belirginini kötüye kullanım oluşturmaktadır¹⁶⁷. Amfetamin maddesi uyanıklık, yorgunluk azalması, öfori, enerji artışı ve özgüven gibi merkezi sinir sistemini uyarıcı özellikler taşımaktadır. Ayrıca iştah azaltıcı özelliği de bulunmaktadır. Bu maddenin kontrolsüz ve kötüye kullanımı, tıpta tedavi amacı ile kullanımından daha yüksektir. Yüksek dozlarda kullanımı sonucunda kontrolün ortadan kalktığı ve kişiyi çok konuşma eğilimi içerisine girdiği saptanmıştır. Zaman içerisinde ilaca karşı tolerans gelişmekte ve bağımlılık meydana gelmektedir.

1.5.3.4. Metil Amfetamin

Metil amfetamin (metamfetamin) sinir sistemi uyarıcısı olan maddeler içerisinde yer almaktadır. Metamfetaminin oldukça yüksek bir bağımlılık yaratma potansiyeli bulunmakta, oldukça şiddetli bir şekilde merkezi sinir sistemini etkilemektedir. Methamfetaminin birçok formu bulunmaktadır. İçme, burundan çekme, ağızdan alma ve enjekte etme gibi yöntemlerle kullanılabilir. Kokusu bulunmamakta ve etkisi 12 saat ve üzerinde olabilmektedir. Metamfetamin amfetamin benzeri bir yapıda bulunmaktadır. Dikkat eksikliği ve şişmanlık gibi bazı hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Metamfetaminin kullanılmasına müteakip öfori oluşmaktadır. Bu maddenin kesilmesi halinde belirgin bir şekilde yoksunluk oluşmamakta, yalnızca kronik kullanıcılarda depresyon, kaygı, endişe, yorgunluk, sinirlilik ve kötülük görme varsanısı gibi durumlar gelişebilmektedir¹⁶⁸.

1.6. Dünyanın Altın Uyuşturucu Üçgeni ve Altın Uyuşturucu Hilali

Altın hilal, Asya'daki başlıca afyon üreten bölgelerden birine atıfta bulunan bir terimdir. Bu bölge, hilal aya benzediği için bu adla anılır. Altın hilal, üç ülkenin Afganistan, Pakistan ve İran dağlık bölgelerini içermektedir.

¹⁶⁷M.E. Ceylan & C. Ger & Ö. Arısoy (2005), *Klinik psikofarmakolojinin esasları*, İstanbul: Esin Ofset, s. 327-328.

¹⁶⁸Ceylan vd. (2005), **a.g.k.**, 332.

1991 yılında Afganistan dünyanın en büyük afyon üreticisiydi. Afganistan'dan sonra Altın üçgen'in bir parçası olan Myanmar ikinci sırada yer aldı. Altın hilal, afyon üretiminde altın üçgenden çok daha uzun bir geçmişe sahiptir. Altın hilal 1970'lerde geliştirildi, Altın üçgen ise 1950'lerde başladı.

1.6.1. Altın uyuşturucu üçgeni

Altın Uyuşturucu Üçgeni, 1886 yılında Britanya İmparatorluğu tarafından genişletildiğinde, Myanmar'ın modern Kachin ve Shan eyaletlerini içeren Yukarı Burma da dahil edilmiştir. Engebeli yaylaları bulunan Üst Burma, İngiltere'nin kontrolünün dışına çıkmış, fakat İngiltere'nin afyon ticareti üzerindeki tekelinin korunması ve tüketimin düzenlenmesi adına göstermiş olduğu çabaları ile bu engebeli arazilerde afyon üretimi ve kaçakçılık yüksek bir seviyeye çıkmıştır. Bu nedenle, Aşağı Burma'da İngiltere'nin afyon üretiminde bir tekel elde etme girişimleri 1940'lı yıllarda başarılı olmuştur, bu da bölgenin ekonomik aktivitelerinin önemli bir bölümünü engellemiştir. Benzer şekilde, Fransa, Laos ve Vietnam'daki sömürge bölgelerinde afyon üretimini kontrol etti. Bununla birlikte, Tayland, Burma ve Laos'un sınırlarını saran dağlık bölgeler, dünya çapında en büyük afyon ekonomisini oluşturuyor¹⁶⁹.

Küresel olarak afyon üretiminin önemli bir kısmının 20'nci yüzyıl başlarından itibaren Güneydoğu Asya'da¹⁷⁰ üretildiği bildirilmektedir. Bu alan Myanmar, Laos ve Tayland'ı ayıran, sınırlarının buluşma noktası etrafında toplanmıştır. Altın Üçgende dağlık bir arazi olmasının yanında kent merkezine olan uzaklığı sebebiyle yasadışı haşhaş üretimi ve uluslararası afyon kaçakçılığı adına ideal bir bölge olmuştur. 20'nci yüzyıl sonlarına kadar üçgen, küresel olarak en büyük afyon ve eroin üreticisi olmuş, bölgede en fazla üretim ise Myanmar'da yapılmıştır. 1991 yılından itibaren üçgende afyon üretimi İran, Pakistan ve Afganistan'da bulunan dağlık alanlara kaymış, üretim Altın Hilal bölgesinde daha yüksek oranlarda yapılmaya başlanmıştır¹⁷¹.

1.6.2. Altın uyuşturucu hilali

Altın Hilal, Orta, Güney ve Batı Asya bölgelerinin kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Ayrıca Asya'daki iki ana illegal afyon üretim alanı içerisinde yer almaktadır. Bölgenin dağlık çevreleri de hilali tanımlayan üç ülkeyi¹⁷² kapsamaktadır¹⁷³.

¹⁶⁹<https://tr.eferrit.com/altin-uecgen/> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

¹⁷⁰Üretilen alan yaklaşık 367 bin mil karedir.

¹⁷¹<https://tr.eferrit.com/altin-uecgen/> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

¹⁷²Bu ülkeler İran, Afganistan ve Pakistan'dır.

¹⁷³Yokuş Sevik (2007), **a.g.k.**, 39.

UNODC'nin afyon üretimi adına sunmuş olduğu tahminler, birincil kaynak alanlarında önemli değişiklikler olduğunu göstermektedir. Bu değişimin etkileri 1991'de Afgansitan'ın afyon üretiminde Myanmar'ı geride bıraktığı, yaklaşık 1.782 metrik ton üretim yapıldığı bulgusunu desteklemektedir. Afganistan'ın günümüzde farmasötik olmayan saf afyon üretiminin %90'ını ürettiği, dünyanın en büyük esrar üreticisi olduğu bilinmektedir¹⁷⁴.

¹⁷⁴Yokuş Sevük (2007), **a.g.k.**, 39.

2. UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ İLE MÜCADELE EDEN ULUSLARARASI TOPLUM, YERLİ VE ULUSÖTESİ KURULUŞLARIN ÖNLEMLERİ VE EYLEMLERİ, TÜRKİYE’NİN YASAL YAPILARI VE UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İLE BAĞLANTILI SÖZLEŞMELER

2.1. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticaretini Ortadan Kaldırmak ve Önlemek İçin Ulusötesi Anlaşmalar

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticaretini ortadan kaldırmak ve önlemek için ulusötesi anlaşmalar alt başlıklar halinde aşağıda incelenmektedir.

2.1.1. Uyuşturucu ve uyarıcı maddelere dair 1961 tek sözleşmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele adına 1961 yılına kadar birçok milletlerarası anlaşma ve sözleşme imzalanmasına karşın hiçbiri hedeflerine ulaşamamıştır. 1961’de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), yapılan anlaşmaları tek bir çatı altında toplayarak geçmiş anlaşmaları yürürlükten kaldırmıştır¹⁷⁵. Sözleşme 30 Mart 1961 yılında 40 ülkenin katılımı ile imzalanmıştır. Türkiye’de 27 Aralık 1966 yılında uygun bulunan Tek Sözleşmesi, 22 Haziran 1967’de yürürlüğe girmiştir.

Sözleşme ile birlikte o tarihe değin imzalanan tüm metinler tek bir metin haline getirilerek, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tıbbi amaçlar kapsamı dışında kullanımının yasaklanması ve tüm tarafların işbirliği ile amaç dışı kullanımıyla mücadele edilmesi amaçlanmıştır. Sözleşme kapsamında uyuşturucu maddelerin bilimsel ve tıbbi bir gaye dışında kullanımının yasaklanması, illegal haşhaş ve uyuşturucu madde yapım ve bitki ekimlerinin kontrolünün sağlanması, uyuşturucu maddelerin imal, ihraç, dağıtım ve ithalinin ruhsata bağlanması, denetimi yapılması gibi hususlarda düzenlemeler getirilmiş, INCB (Milletlerarası Uyuşturucu Kontrol İdaresi) kurulmuştur¹⁷⁶.

Sözleşmenin ilk maddesinde uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin tanımı yapılmış, yeni maddelerin ortaya çıkması halinde eklenebileceği ek cetveller belirtilmiştir. Tek Sözleşmesine iştirak eden tüm devletlerin kendi ülkelerinde uygulamaya koyması,

¹⁷⁵Y. Yaşar (2019). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları (TCK 188, 192)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 70.

¹⁷⁶Ayrıntılı bilgi için bkz. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

sözleşmenin uygulanması esnasında diğer devletlerle işbirliği yapılması ve ilgili tedbirlerin alınması gibi yükümlülükler konulmuştur.

2.1.2. 1971 tarihli psikotrop maddeler sözleşmesi

Uyuşturucu maddelerle mücadele kapsamında 1971’de imzalanan uluslararası metinler, tümüyle sentetik yollarla üretimi yapılan bazı madde ve ilaçları içermemektedir¹⁷⁷.

Psikotrop maddelerin içerisinde yer alan sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımındaki artış ile beraber; bu maddelerin gereksinimin dışarısında yer alan kullanımının denetlenmesi, sınırlandırılması ve yasaklanması gerektiği kanaatine varılmıştır. ECOSOC’un yapmış olduğu çalışmalar neticesinde sözleşme hazırlanmış, 19 Şubat 1971’de ülkelerin katılımına sunulmuştur. 40 katılımcı ülke ile 16 Ağustos 1976’da imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Psikotrop Maddeler Sözleşmesi, Türkiye’de 7 Mart 1981 yılında yürürlüğe girmiştir¹⁷⁸.

Sözleşmedeki ilk maddede psikotrop maddelerin tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlama doğrultusunda sentetik uyuşturucu maddeler psikotrop madde kapsamında yer almış, bu maddelere yenilerinin eklenmesi adına DSÖ yetkilendirilmiştir. Günden güne uyuşturucu veya uyarıcı maddelerde ortaya çıkan çeşitliliğin yanında farklı türevlerinin de artması sebebiyle sözleşmeye yenilerinin eklenmesi hususunda yapılan yetkilendirme, yerinde olmuştur.

Sözleşme, kötüye kullanılan, insan psikolojisine zarar veren ilaçların kontrolünün sağlanması, uyuşturucu bir etkisi olan ilaçların sadece doktor reçetesiyle kullanılması ve tarafların sözleşmede belirtilen hususları iç hukuklarında suç olarak tanımlaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gibi kararlar alınmıştır. Bunun yanında, sözleşmenin yorumlanması ve uygulanması ile ilgili anlaşmazlıkların diğer yöntemlerle çözümlenemediği durumlarda Uluslararası Adalet Divanı’na başvurulması şeklinde uluslararası düzeyde sert yaptırımlar getirildi. Bu sözleşme, psikotrop maddelerle mücadelede önemli bir ilerleme sağladı.

2.1.3. Çocuk haklarına dair sözleşme

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bahsi geçen bu sözleşme Ülkemizde 9 Aralık 1994 tarihli, 4058 sayılı Kanunda uygun görülmüş 27 Ocak 1995 yılında yürürlüğe girmiştir.

¹⁷⁷Yaşar (2019), **a.g.k.**, 72.

¹⁷⁸<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17272.pdf> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

Sözleşmede, diğer sözleşmelerde yer verilen uyuşturucu ve uyarıcı madde hükümlerinin çocuklar kapsamında uygulanması gerektiği hususuna dikkat çekilmiş ve durum sözleşmenin 33. maddesinde yer alan “ *taraf devletlerin çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımlanan şekilde, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin illegal bir biçimde kullanılmasına karşı korunması, çocukların bahsi geçen maddelerin yasa dışı kaçakçılığı ve üretimi hususunda kullanılmasının önlenmesi adına sosyal, eğitsel ve yasal niteliklerin de içerisinde yer aldığı uygun önlemleri alırlar*” ifadesiyle hükme bağlanmıştır¹⁷⁹.

2.1.4. Avrupa Topluluğu ve Türkiye Cumhuriyeti arasında uyuşturucu veya psikotrop maddelerin yasadışı üretiminde sıkça kullanılan ara ve kimyasal maddelere dair sözleşmesi

Türkiye ve Avrupa Topluluğu arasında imzalanan bu sözleşme, 21 Nisan 2004 tarihli 5138 sayılı Kanun ile onaylanmıştır. Anlaşmanın ilk maddesinde amaç ve kapsam, “*Bu anlaşma sanayi ve ticaretteki meşru çıkarların tanınmasına bağlı kalması şartıyla, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerdeki yasadışı üretimin ve sık bir şekilde kullanılan maddelerin kaçak yollara kaymasının önlenmesi, adına anlaşmacı taraflar arasında bulunan idari işbirliğinin güçlendirilmesi için önlemlerin alınmasını öngörmektedir.*” ifadesi ile açıkça belirtilmiştir. Anlaşmadaki 13. maddenin 1. fıkrası gereğince anlaşmanın geçerlilik süresi beş yıl olup, istenmesi halinde süresiz olarak kontrat yenilenebilmektedir. İlgili fıkranın devamında mevcut olan anlaşmanın geçerliliğinin Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılımı ile sona ereceği belirtilmiştir¹⁸⁰. İlgili anlaşmanın dayanağını, 1991’de Londra’daki G-7 Ekonomik Zirvesinde onaylanan “*Kimyasal Eylem Görev Grubu Sonuç Raporu*” oluşturmaktadır.

2.1.5. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler imal ve ticaretinin suç olarak düzenlenmesi

Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin satışından elde edilen büyük kazançlar sebebiyle bahsi geçen maddelerin imali ve ticareti güçlü örgütler tarafından yürütülmektedir, bu durum uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imali ve ticaretinden elde edilen/ edilecek gelirlerini kaybetmek istemeyen kişilerce uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanıcıları ömür boyu takip edilmektedir¹⁸¹. Bu da kullanıcıların istemeleri halinde bu

¹⁷⁹<https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>

¹⁸⁰<https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5138.html> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

¹⁸¹Günay, M. (2017) “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, s.87.

tür maddelerden kurtulmalarını zor bir hale getirmektedir¹⁸². Bu maddelerin imal ve ticareti ile beslenen başlıca örgütler içerisinde en büyük pay terör örgütlerinin olduğu gibi aynı zamanda bu gelirlerle uzun süreler boyunca varlıklarını korudukları görülmektedir.¹⁸³

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçları ile şiddet birbiri ile ilişkili olmaktadır. Bu ilişkinin nedenleri ise;

- Uyuşturucu pazarı ve müşteriler hususunda rekabet,
- İlegal uyuşturucu pazarı içerisinde yer alan kişilerin birbirleri arasında yaşanan uyuşmazlık,
- Bu maddeleri imal ve ticaret suçlarında yer alan kişilerin şiddete yatkınlığı,
- Sosyal ve ekonomik dezavantajı bulunan bölgelerde uyuşturucu pazarının artış eğilimi ve bu bölgelerin şiddetle mücadele hususunda sosyal ve yasal kontrol eksikliğinin bulunmasıdır¹⁸⁴.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde pazarındaki dağıtımını büyük oranda kar sağlayan kişiler ve organize suçlularca kontrol edilmesi, pazarın giderek genişlemesiyle bu maddelerin kullanımlarının artması, kullanım artışı ile birçok insanın yaşamını yitirmesi, suç ekonomisinin büyümesi gibi nedenler, uyuşturucu ve uyarıcı madde sağlama suçları hakkında oldukça büyük cezalar getirilmesine sebebiyet vermektedir. Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarıyla alakalı yasaklayıcı bir bakış açısı bulunmakta, bu kapsamda bahsi geçen maddelerin imal ve ticaretinin yapılması suç teşkil etmektedir. Bu suçlara oldukça ağır cezalar öngörülmektedir. Bu sayede toplumun genel sağlığı ve kamu düzeninin korunması hedeflenmektedir¹⁸⁵.

Türk hukuk sisteminde yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları ve özel olarak uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçları¹⁸⁶ ile alakalı ağır cezalar öngörülmektedir. Anayasa Mahkemesince verilen bir kararda “*Türkiye Cumhuriyeti*

¹⁸²Dülger, İ. (2018). Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti (TCK m. 188). Ed.) ÜNVER, Yener/ÖZ, Kerem: *Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele, Seçkin Yayınevi, Ankara.* s.78.

¹⁸³M.F. Çakır (2020). *Yasadışı uyuşturucu ticaretinin terör örgütleri üzerinde etkileri.* Abant İzzet Baysal Üniversitesi S.B.E. Dergisi, Bolu, 20(1), s. 304.

¹⁸⁴M.H. Caşın (2018). *Uluslararası uyuşturucu madde kaçakçılığı ve sınır güvenliği.* In: *Uyuşturucu madde suçlarıyla mücadele.* Ed. Ünver Y, Öz K.: Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 127-144.

¹⁸⁵<https://www.gulizaroztemel.av.tr/uyusturucu-veya-uyarici-madde-imal-ve-ticareti-sucu/#:~:text=188%20de%20d%C3%BCzenlenmi%C5%9Ftir.-,TCK%20188%2F1%20Uyu%C5%9Fturucu%20Madde%20C4%B0mal%20Edenler%3A,adl%C3%AE%20para%20cezas%C4%B1%20ile%20cezaland%C4%B1r%C4%B11%C4%B1r.%E2%80%9D> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

¹⁸⁶<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

Devleti'nin uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle alakalı suçlar adına diğer devletlerden daha ağır cezalar öngörmesi, devletin vatandaşları küçültmek adına uygulamış olduğu bir yöntem değil, aksine ayırım gözetmeksizin insan sağlığının korunmasında gösterdiği duyarlılığı ifade etmekte, bu duyarlılık sebebiyle övülmeye değer bir davranış olarak sayılması gerekmektedir.” ifadesi cezai boyutunun yanında bu suçun toplumsal boyutunu da göstermektedir.¹⁸⁷

2.1.6. Zararlı ilaçların gayrimeşru ticaretinin menî hakkında 1936 Cenevre sözleşmesi

1936’da imzalanan sözleşme; geçmiş yıllarda hazırlanmış olan milletlerarası metinlerin hükümleriyle uyuşturucu madde suçlarında mücadelenin daha etkili olması, uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadelenin kolaylaştırılması adına düzenlenmiş olup, anlaşmaya taraf devletlerin mücadele adına hapis ya da hürriyetten mahrum eden cezaları içeren kanun hükümleri çıkarması taahhüt edilmiştir¹⁸⁸.

Yapılan sözleşmeyle birlikte tarafların yükümlülükleri açık bir şekilde ifade edilmiş, yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde devletlerin cezai işlem uygulaması gerektiği belirtilmiştir. Bu sözleşme ile uyuşturucu madde suçlarında suçluların iadesi, takibi, müsadere ve el koymayla alakalı hükümler getirilmiştir¹⁸⁹

2.1.7. 1909 Şanghay Afyon Sözleşmesi

1900 yıllarının başında İngiliz tacirlerin Hindistan’dan ithal ettikleri afyon maddesini Çin’e illegal bir şekilde taşımaları sonucunda Çin’deki afyon, ABD adına bir tehdit teşkil edince ABD öncülüğünde 1 Şubat 1909 tarihinde Çin’in Şanghay eyaletinde milletlerarası konferans düzenlenmiştir. Bu konferansa ABD ve Çin dışında Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa, İran, Rusya ve Portekiz gibi ülkeler de katılım göstermiş, konferansta afyon bağımlılığının önüne geçilmesi, afyon ithalatını yasaklamış olan ülkelere yasa dışı ticaret yapılmaması, afyon içeriği bulunan ürünlerin üretim ve ticaretinin yasaklanması gibi hususlarda gerekli önlemlerin alınmasını içeren temenni ve tavsiye kararları alınmıştır.¹⁹⁰

¹⁸⁷<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1980-17-nrm.pdf> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

¹⁸⁸<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c018/b060/tbmm050180600136.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

¹⁸⁹A.S. Başak (2013). *Psikoaktif maddelerin analiz ve bilirkişilik boyutu*. New Generation Psychoactive Substances Symposium, s. 5-6.

¹⁹⁰B. Çıtır (2015). *Uluslararası afyon anlaşmalarında osmanlı İmparatorluğu, SKAD (Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi)*, 1(1), s. 31.

2.1.8. 1912 La Haye Afyon Anlaşması

1909 yılında Şanghay’da toplanan Komisyonun almış olduğu kararlar istişari bir nitelik taşımaktadır, söz konusu kararlar iyi niyet temennisinin ötesine geçememiştir. Dolayısıyla uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelenin uygulama safhasında kendine yer bulamasa da Şangay Afyon Antlaşması, önemli bir adım niteliği taşımış, bu anlaşmanın uygulanması hususunda ise Lahey Afyon Sözleşmesi’nin oldukça anlamlı bir adım teşkil etmiştir.

Sözleşme, Şanghay’daki toplantıya katılan ülkeler ile 1912 yılında Lahey’de tekrar toplanılması ve uyuşturucu madde problemi konusunda uluslararası anlaşmaya gidilmesi yönünden önem taşımaktadır. Yapılan sözleşme, bilimsel olarak sınıflandırılarak tanımlanan bir metin olması sebebiyle tarihe geçmiştir. Bu anlaşmada afyon ve tıbbi afyonun tanımlaması yapılmıştır. Yapılan tanımlama ile birlikte afyonun amaç dışı kullanımından da bahsedilmiştir. Ayrıca sözleşmede tıbbi afyonun hangi oranda olması gerektiği ve derecesinin ne olacağı hususlarına da değinilmiştir¹⁹¹.

Türkiye bu sözleşmeyi 1933’te 2108 sayılı Kanun ile kabul etmiş, 2108 sayılı Kanun ile 14. maddesinin d fıkrasında bulunan afyon tanımı, genişletilecek bir biçimde tanımlanmıştır. Kanunda “*morfin, kokain ve milhlerinin her yeni müştakına yahut umumiyetle tanınmış ilmi taharriler sonucuna göre mümasil suiistimallere mahal verebilecek ve aynı mızır tesirleri intaç eyleyebilecek olan herhangi bir afyon kalevisine tatbik edeceklerdir*” ifadesi yer almaktadır¹⁹². 1961 yılında imzalanan Tek sözleşmesiyle bu sözleşmenin geçerliliği son bulmuştur.

2.1.9. 1914 La Haye Afyon Anlaşması

1912’de imzalanan Lahey Sözleşmesine çekince koyan devletlerin çekincelerinin giderilmesi, taraf olmayan devletlerin¹⁹³ ise taraf olmalarının sağlanması adına 1914’te Lahey kentinde tekrardan bir konferans yapılmış, Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile birlikte bu konferans amacına ulaşamamıştır¹⁹⁴.

¹⁹¹https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202108.pdf (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

¹⁹²https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202108.pdf (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

¹⁹³Bu devletler; Osmanlı Devleti, Peru ve Balkan Devletleri’dir.

¹⁹⁴Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 77.

2.1.10. 1925 Cenevre afyon sözleşmesi

Afyon ve diğer uyuşturucu maddelerin kullanımında yaşanan artışla birlikte Milletler Cemiyetinin 1923'teki kararıyla 3 Kasım 1924 yılında Cenevre'de bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferans, uyuşturucuyla mücadelenin daha etkin bir hale getirilmesi adına alınması gereken önlemlerin tartışılması bakımından önem taşımaktadır. Görüşmeler sonucunda 1925 yılında imzalanan bu sözleşmeyle uyuşturucu kullanımının ve yayılımının önlenmesi adına diğer sözleşmelerden daha esaslı tedbirler alınması kararlaştırılmış, afyon imal ve ticareti devlet tekeline alınmış, Hint keneviri ve reçinesi de denetime tabii tutulmuş, imzacı devletlerin iç hukukundaki yasal düzenlemelerle kararları uygulamaya koyması kararlaştırılmıştır¹⁹⁵. Sözleşmenin ilk maddesinde ham ve tıbbi afyon, koka yaprağı, diasetilmorfin, morfin, ham kokain, kokain, Hint keneviri ve ecgonine maddelerinin tanımlaması yapılmıştır¹⁹⁶.

2.1.11. 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi

1912 yılında imzalanan Lahey Afyon Sözleşmesi ve 1925 yılında imzalanan Cenevre Afyon Sözleşmesi'ndeki hükümlerin tamamlanması, uyuşturucu maddelerin bilimsel ve tıbbi üretimlerinin sınırlandırılması ve bu maddelerin milletlerarası dağılımının düzenlenmesi adına 13 Temmuz 1931 yılında imzalanan bu sözleşme, o zamana kadar yapılan bütün sözleşmelerde tanımlanan uyuşturucu maddelerin kimyasal formüllerinin verilmesi suretiyle tanımlanmış, bu maddelerle ilişkili olarak devletlerdeki düzenleme ve uygulamalar hususunda Milletler Cemiyetine bilgi verilmesine hükmedilmiş, uyuşturucu maddelerin hammaddeleri, üretimi ve dağıtımının Sözleşme taraflarınca denetimli bir şekilde yapılmasını gerektigine karar verilmiştir¹⁹⁷. Bahsi geçen sözleşme 1961 yılında imzalanan Tek Sözleşmesi'yle yürürlükten kaldırılmıştır.

2.1.12. 1946 New York protokolü

New York'ta 11 Aralık 1946 yılında imzalanan, öncesinde Milletler Cemiyetine verilen uyuşturucu kontrolü işlevlerini Birleşmiş Milletler' e kaydıran bir anlaşmadır. Protokol, her bir taraf adına onay şartı olmaksızın, onayın ardından kabule bağlı şekilde imzalanarak ya da doğrudan kabul edilmeyeyle derhal yürürlüğe girmektedir. Şu hükümler değiştirilmiştir;

¹⁹⁵Yaşar (2004), **a.g.k.**, 66.

¹⁹⁶<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2314.pdf> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

¹⁹⁷<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c010/tbmm08010040ss0082.pdf> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

- 1912 ve 1925 Uluslararası Afyon Sözleşmesi,
- 1931 Narkotik İlaçların Üretimini ve Dağıtımını Düzenlenmesi Sözleşmesi,
- Tehlikeli Uyuşturucu Madde Ticaretinin Önlenmesine İlişkin 1936 Sözleşmesi¹⁹⁸.

Bu protokol ile birlikte Narkotik Uyuşturucu Komisyonu, uyuşturucu politikası oluşturulmasını Danışma Komitesinden devralmıştır. Denetim organı protokole göre;

- DSÖ (iki üye)
- Narkotik Uyuşturucu Komisyonu (bir üye)
- Daimi Merkez Yönetim Kurulu (bir üye) 'ndan oluşmaktadır.¹⁹⁹.

2.1.13. Sentetik uyuşturucu maddeler hakkında 1948 Paris protokolü

ECOSOC önderliğinde 29 Kasım 1948 yılında Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında Protokol imzalanmıştır. Bu protokol öncesi 1931 yılındaki Cenevre Afyon Sözleşmesi'ndeki 11. maddede, uyuşturucu madde kavramının tanımlanmasında afyon ve koka yapraklarından elde edilen alkaloidlerle bu türlerden üretilen uyuşturucu maddelere ve ilaçlara sınırlandırılma getirilmiş, sentetik bir şekilde elde edilen uyuşturucu veya uyarıcı maddeler uluslararası sözleşmenin içerisine dahil edilmemiştir. Fakat 1948'de imzalanan protokol doğrultusunda mevcut ve ileriki yıllarda ortaya çıkma olasılığı bulunan sentetik uyuşturucu ve uyarıcı maddeler, bu maddelerden imal edilen ilaçlar kapsama dahil edilerek denetim altına alınması sağlanmıştır²⁰⁰.

Geçmişte imzalanan uluslararası sözleşmeler kapsamında uyuşturucu maddelerin sayılması yöntemi, bu protokolle değiştirilmiş, uyuşturucu etki meydana getirebilecek ve bağımlılık yaratacak madde tanımlanmasına yer verilmiştir. Protokolde bu tanımlamanın kullanılmasının nedeni, ileriki dönemde ortaya çıkması muhtemel tüm sentetik maddelerin tekrardan bir protokol düzenleme gereksinimi duyulmaksızın hükümlere dahil edilmesi ve kontrolünün sağlanmasından kaynaklanmaktadır²⁰¹. Bu protokol 1961 yılında imzalanan Tek Sözleşmesiyle birlikte yürürlükten kalkmıştır.

¹⁹⁸A.S. Başak (2013). *Psikoaktif maddelerin analiz ve bilirkişilik boyutu*. New Generation Psychoactive Substances Symposium, s. 5-6.

¹⁹⁹Yaşar(2004), **a.g.k.**, 66.

²⁰⁰Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 13.

²⁰¹Kurt ve Kurt (2007), **a.g.k.**, 13.

2.2. Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde ile Mücadele Eden Uluslararası ve Türkiye'deki Örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele eden uluslararası ve Türkiye'deki örgütlerin daha iyi anlaşılması adına uluslararası alanda ve Türkiye'de yer alan örgütler ayrı ayrı incelenmiştir.

2.2.1. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele eden uluslararası örgütler

Uyuşturucu ve uyarıcı madde üretimi, kaçakçılığı, satışı ve kullanımı dünyadaki diğer suçların ve büyük ulusal ve ulusötesi sorunların kaynağını ve nedenini oluşturmaktadır. Bu uyuşturucu suçları tarihinde kanıtlanmıştır. Bu nedenle uluslararası örgütler oluşturularak narkotiklerin tanıtımını ve yayılmasını önlemek ve frenlemek için olumlu ve etkili bir adım atılmıştır.

2.2.1.1. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler komisyonu (CND)

Uyuşturucu madde denetimlerinin ve bu maddeler karşısında yürütülen mücadelenin kontrolünün tek elde olması amacıyla ECOSOC çatısı altında Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler komisyonu (CND) kurulmuştur²⁰².

Komisyon, Viyana merkezli olup, 53 devletin içerisinde yer aldığı konseye üye olarak ECOSOC tarafından oluşturulan 1961 Konvansiyonu üyesi devletler; uyuşturucu madde üretiminde önemli bir yeri olan, uyuşturucu madde trafiğinin ve kullanımının önemli bir problem teşkil ettiği devletler ve coğrafi bir önemi olan devletler arasından dört yıl süre ile üyeliğe seçilmektedir²⁰³.

Bu komisyon, uyuşturucu maddelerin kontrolü hususunda BM ana politikaları üretmekte, taslak metinler geliştirmekte ve Milletlerarası Uyuşturucu Kontrol Programı ile beraber küresel aksiyon programları hazırlamaktadır²⁰⁴. 1961'de imzalanan Tek Sözleşmesinin 8. Maddesi, 1971'de imzalanan Psicotrop Maddeler Sözleşmesinin 17. Maddesi, 1988'de imzalanan Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 21 inci maddesi ile Komisyonun görev tanımları yapılmıştır.

²⁰² <https://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CND/index.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²⁰³ <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022). Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 49.

²⁰⁴ Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 69.

2.2.1.2. Birleşmiş milletler uluslararası uyuşturucu kontrol programı (UNDCP)

1961 yılında imzalanan Tek Sözcükmesi ve 1971 yılında imzalanan Psikotrop Maddeler Sözcükmesi'nin yanında 1988 Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözcükmesi'nde yer alan maddeler gereğince, 45/179 sayılı Genel Kurul kararıyla kurulmuş olup²⁰⁵, 1997'de Uluslararası Suçları Önleme Merkezi ile birleşimi sonucunda UNODC olarak çalışmalarına devam etmiştir²⁰⁶.

Çalışma alanları, küresel uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle ilaç üretimi, dağıtım ve tüketimiyle alakalı denetimin sağlanması, uyuşturucu madde kullanıcılarının tedavi ve rehabilite edilmesi, topluma entegre edilmesi gibi hususlarda diğer kuruluşlarla eş zamanlı çalışma, narkotik maddelerin üretimi ve tüketimine dair istatistikler hazırlama, uyuşturucu bağımlılığını önleme ve hammadde üretimi yapan kişilere alternatif iş sahalarının açılması ve yönlendirilmesi olarak belirtilmiştir.²⁰⁷

2.2.1.3. Birleşmiş milletler uyuşturucu ve suç ofisi (UNODC)

1997'de Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı ve Uluslararası Suçları Önleme Merkezi'nin birleştirilmesi sonucunda UNODC adı ile hizmet vermeye başlamıştır. Küresel olarak her bölgede mevcut olan geniş saha ofisleri ağını işletmekte, bütçesi gönüllü yardımlardan oluşmaktadır. Küresel uyuşturucu suçları karşısındaki mücadelede öncü olmaktadır. Merkezi Viyana'da olan UNODC, üye ülkelere suçların önlenmesi, uyuşturucuyla ve terörizm ile mücadele edilmesi hususunda yardım etmektedir²⁰⁸.

UNODC'nin üç temel görevi;

- Üyelerin uyuşturucuyla ve terörizmle mücadele, suç önleme kapasitesinin artırılması adına alan merkezli teknik işbirliği projeleri yapmak,
- Uyuşturucu ve bu maddelerin kaynağı hususunda delil merkezietçi soruşturma yöntemlerini ortaya koymak, bilginin arttırılması adına araştırma ve analitik çalışmaların yapılması,

²⁰⁵Güngör ve Kınacı(2001), **a.g.k.**, 72.

²⁰⁶Yaşar(2004), **a.g.k.**, 66.

²⁰⁷Güngör ve Kınacı(2001), **a.g.k.**, 72-73.

²⁰⁸<https://www.unodc.org/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

- Üyelerin uyuşturucuyla ve terörle mücadele, suç önleme alanında mevcut olan iç mevzuatını uluslararası sözleşmelere uyarlamaları hususunda yardım etmek²⁰⁹.

2.2.1.4. Dünya sağlık örgütü (WHO)

ABD'nin San Francisco eyaletinde 1945'te toplanmış olan BM Konferansı, dönem içerisinde küresel halk sağlığının, barış ve güvenliğin sağlanması hususlarını kabul ederek, Çin ve Brezilya'nın milletlerarası düzeyde sağlık örgütü kurulması amacıyla bir toplantı düzenlemesine karar vermiştir. ECOSOC, söz konusu toplantının hazırlanması adına 15 kişilik bir teknik komite oluşturmuş, kısa bir süre içerisinde toplantı gündemini belirlemiş, kurulacak örgüt adına Anayasal taslak hazırlamış ve alınması gerekli olan kararları saptamıştır²¹⁰.

Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), OIHP (Paris merkezli Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu), PAHO, Kızılhaç, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu, 19-22 Temmuz 1946 tarihleri arasında ABD'nin New York eyaletinde düzenlenen Milletlerarası Sağlık Konferansında BM üyesi 51 ülke Örgüt anayasası 22 Temmuz 1946'da 61 ülke temsilcisi tarafından imzalandı ve 7 Nisan 1948'de 26 üye ülke tarafından onaylandı. Dünya Sağlık Örgütü Anayasası, 7 Nisan'ı her yıl Dünya Sağlık Günü olarak anmaktadır²¹¹.

DSÖ, 1961 Tek Sözleşmesi, 1971 Psicotrop Maddeler Sözleşmesi ve 1988 Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmelerinde belirtildiği gibi, bağımlılık yapıcı ve tehlikeli olan maddelerin tespitini, CND'ye bildirilmesini ve ilgili kapsama alınmasını sağlamakla görevlidir. bu sözleşmelere konu olan maddelerle aynı kategoride yer alabilirler.

2.2.1.5. Uluslararası kriminal polisi teşkilatı (INTERPOL)

INTERPOL, uluslararası bir polis yardımlaşması düşüncesiyle Monaco'da toplanan Adli Polis Kongresinde, 1914'te düşünülmüş, kongrede küresel suç ve suçluluk problemleri konuşulmuş ve polis çalışmaları hususunda bir yardımlaşmanın nasıl olacağı

²⁰⁹<https://www.unodc.org/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²¹⁰Yaşar(2004), **a.g.k.**, 66.

²¹¹<https://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

tartışılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın en geniş polis organizasyonu olan INTERPOL, 1923 yılında Avusturya'nın Viyana şehrinde, 186 üye ile kurulmuştur²¹².

INTERPOL'ün amacı, küresel bir düzeyde suçların ve sanıkların izlenmesi, önlenmesi ve bastırılmasının yanında ilişkili kişilerle irtibatların tespiti, yakalanması, tutuklanması ve idare edilene kadar işlemlerin yapılması, uluslararası alan içerisinde yapılmış olan işbirliklerinin bütünleştirilmesidir²¹³. 1956 yılında Uluslararası Kriminal Polis Kurulu adını alan INTERPOL, "*Uluslararası Kriminal Polis Örgütü*" olarak değiştirilmiştir²¹⁴.

2.2.1.6. Uluslararası uyuşturucu maddeler kontrol kurumu (INCB)

1961 Tek Sözleşmesi uyarınca 1964'te kurulan INCB, 1966'da Daimi Merkez Narkotik İdaresi ve Uyuşturucu Denetleme İdaresi fonksiyonlarına sahip olarak oluşturulmuştur²¹⁵. BM finansmanı ile çalışmalarını sürdüren INCB, hükümetlere uyuşturucu kontrol sözleşmeleri kapsamında uyacakları şartları bildirmekte, bu şartlara uyum hususunda yardımcı olmaktadır. Uyuşturucunun yasal üretimi, ticareti ve satışıyla alakalı, tıbbi ve özel amaçlar dahilinde kullanımı gerçekleşecek olan ihtiyaçların karşılanması, yasal kaynakların yasadışı kullanımının yapılmamasına gayret etmekte, uyuşturucu maddelerin kullanım miktarlarını belirlemekte, psikotrop maddeler adına gönüllü yardımlaşma sisteminin kurulmasını sağlamakta ve uyuşturucunun küresel ticaretle alakalı istatistiksel verilerin ve çalışmaların yapılmasını sağlamaktadır. Kurul, illegal uyuşturucu imalatı adına kullanılan kimyasal maddelerin hükümet kontrollerini denetlemekte, kimyasal maddelerin illegal yollar ile üretimini, pazarlaması ve kullanımının önlenmesine devletlere yardımcı olmaktadır²¹⁶.

2.2.1.7. Birleşmiş milletler yakın ve orta doğu yasadışı uyuşturucu ticareti alt komisyonu

Yakın ve Ortadoğu bölgelerinde yer alan 24 ülkenin bulunduğu komisyon, BM çatısı altında faaliyetlerini yürüten Uyuşturucu Maddeler Komisyonu'nda yer alan alt bölgesel komisyon olarak tanımlanmaktadır. Komisyon, 1973 yılında Uyuşturucu

²¹²<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/130/ss323.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²¹³<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/130/ss323.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

²¹⁴<https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²¹⁵<https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²¹⁶<https://www.incb.org/incb/en/about/mandate-functions.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

Maddeler Komisyonu'nun tavsiyelerine müteakip, Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kurulmuş olup²¹⁷, illegal uyuşturucu trafiği karşısında yürütülen bölgesel faaliyetlerin kontrolü ve koordinasyonu adına komisyona sunulacak tavsiye kararlarını formüle etmektedir.

Komisyon, yılda dört günlük süreler ile toplanmakta, toplantılar sonucunda üye ülkeler, uyuşturucu madde üretimi, kullanımı ve kaçakçılığıyla mücadele adına öneri sunmakta ve karar almaktadır. Bu sayede bölgede yer alan ülkelerin uyuşturucu karşısında vermiş oldukları mücadele desteklenmekte, mücadeleye ilişkin yeni teknik ve metotlar geliştirilmektedir.

2.2.2. Uyuşturucu ve uyarıcı madde ile mücadele eden Türkiye'deki örgütler

2.2.2.1. Ticaret bakanlığı gümrükler muhafaza genel müdürlüğü narkotik suçlarla mücadele dairesi başkanlığı

2 Haziran 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, teşkilattaki asayiş sağlama, kaçakçılık, fuhuş ve uyuşturucu maddeler gibi suçlarla mücadele etmek için merkez teşkilatında Altıncı Şube Müdürlüğü yerine taşra teşkilatında İkinci Şube Müdürlüğü kurmuştur. İkinci Şube Müdürlüğü, Altıncı Şube Müdürlüğü ile aynı görevleri yerine getirecektir. 14 Ocak 1983'te Kaçakçılık Daire Başkanlığı kuruldu. Daha sonra yıllar geçtikçe Kaçakçılık İstihbarat Harekat Daire Başkanlığı olarak değişmiştir. 7 Temmuz 1995'te Başkanlık, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı olarak değişmiştir. 5 Haziran 2015 tarihinde yapılan görüşmede ortaya çıkan eksiklikler nedeniyle Bakanlık Makam Onayı ile 9 Ekim 2015 tarihinde Uyuşturucu ile Mücadele Daire Başkanlığı kuruldu. 18 Kasım 2015'te 81 ilin tamamında Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlükleri kuruldu. Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, 17 Nisan 2017 tarihinde merkez teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, taşra teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü ve ilçe teşkilatında Narkotik Suçlarla Mücadele Grup Amirliği olarak yeniden adlandırıldı²¹⁸.

2.2.2.2. Narkotik suçlarla mücadele eğitim akademisi (NEA)

NEA, eğitim hususunda yeni bir vizyon anlayışının kazandırılması adına 3 Mayıs 2018 tarihinde Bakan Makamı onayıyla kurulmuştur. NEA, Türkiye'de narkotik suçlarla mücadele kapsamında, ulusal ve uluslararası alanda eğitim programları düzenleyen tek

²¹⁷<https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²¹⁸<https://www.narkotik.pol.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

eğitim kurumu olarak yer almaktadır. Dzenlenen eğitim programları, farklı lklelerden gelen katılımcılarla Tcrkiye'deki narkotik birimlerde grev alan katılımcıları aynı eğitim programı iherisinde bir araya getirmekte, bu sayede bilgi alışverişi ve işbirliğinin geliştirilmesi sağlanmaktadır. NEA, her türlü uyuşturucu veya uyarıcı maddeyle psikotrop maddeler, bu maddelerin imalinde kullanılan ara kimyasal maddelerin kaçakçılığı, öncül suç uyuştırucu suçları olan suç faaliyetlerinin tamamıyla mücadele, ulusal ve uluslararası alanda yürütölen eğitim faaliyetlerinin tek yetkili merkezi konumundadır²¹⁹.

2.2.2.3. Suç gelirleriyle mücadele şube müdürlüğü

Suç Gelirleriyle Mücadele Birimi, 2018 yılında EGM Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı çatısı altında Büro Amirliği seviyesinde kuruldu. 2019 yılında şube Müdürlüğü merkezinde ve tüm illerde Büro Amirliği seviyesinde bir yapıya kavuştu. Bu birimlerde görevli personelin yetiştirilmesi adına MASAK ve alanında uzman akademisyenler ile iş birliği şeklinde 2019 yılından itibaren toplam 275 personel eğitilmiştir. Düzenlenmiş olan hizmet içi eğitim programlarının haricinde yürütölen birçok faaliyete ilişkin ilgili kurumlar ile işbirliği çalışmaları, günümüzde de devam etmektedir.

2.2.2.4. Köpek eğitim merkezi (KEM)

Avrupa Komisyonu, Türk Polis Teşkilatı Güçlendirme Vakfı ve Birleşmiş Milletler Uyuştırucu Kontrol Programı (UNDCP) tarafından 1997 yılında KEM şube Müdürlüğü kuruldu. KEM, 2002 yılında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı tarafından kuruldu ve 2015 yılında Uyuştırucu ile Mücadele Daire Başkanlığı tarafından değiştirildi. KEM şube Müdürlüğü, kuruluşu itibarıyla Birleşmiş Milletler Uyuştırucu ile Mücadele Ofisi (UNODC), Avrupa Sınır Güvenliği Birimi (FRONTEX) gibi çok sayıda uluslararası kurumla işbirliği yapmaktadır. Eğitimler yalnızca EGM gereksinimleri doğrultusunda yapılan faaliyetler ile sınırlı kalmamakta, ulusal ve uluslararası birçok kuruma/ülkeye eğitim desteği sağlanmaktadır²²⁰. KEM bünyesinde bulunan görev köpeklerinin sağlık hizmetleri, uzman veterinerlerce veterinerlik kliniklerinde yapılmakta, kurumda en çok özen gösterilen bölüm, görev köpeklerinin

²¹⁹<http://www.narkotik.pol.tr/nea/kurulusumuz> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²²⁰<https://polisdergisi.pa.edu.tr/dedektor-polis-kopekleri-sucu-kokluyor-1085-haber> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

sağlık durumları olmaktadır. KEM Şube Müdürlüğü, ihtiyaç duyduğu yavru köpekleri “Yavru Köpek Yetiştirme ve Geliştirme Ünitesi” ile temin etmektedir.

2.2.2.5. Narko- TIR projesi

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü'nün diğer il şube müdürlükleriyle işbirliği içerisinde gerçekleştirdiği Narko-Tır projesinde, uyuşturucu maddelerin zararları, kullanıcıların fiziksel değişimleri, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin vücutta yapmış olduğu etki ve değişimleri elektronik ortamda ve dokunmatik bilgisayarlar kullanılarak anlatılmakta, Narko-Tır etkinliğine çok sayıda vatandaş katılmaktadır. İçişleri Bakanlığınca hayata geçirilen bu proje kapsamında, diğer projelerle bağlantılı bir şekilde bilgi broşürü dağıtılmakta, madde bağımlılığı, uyuşturucu maddenin zararları ve bu hususlarda alınacak tedbirlere dair bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir²²¹.

2.2.2.6. Narko- NOKTA projesi

İl Emniyet Müdürlüklerinin Narkotik Suçlarla Mücadele Şubelerinde bulunan ekipler tarafından uyuşturucu ile mücadele kapsamında birçok faaliyet yapılmaktadır. Bu ekipler buldukları kentlerdeki en yoğun noktalara “Narko Rehber” adlı stantlar açmakta, vatandaşları bilgilendirmektedir. Bu noktalarda uyuşturucunun zararları vatandaşlara anlatılmakta, Uyuşturucuyla Mücadele Aplikasyonu (UYUMA) Projesi hakkında da bilgilendirme yapılmaktadır²²².

2.2.2.7. Narko rehber yetişkin eğitim projesi modülü

Uyuşturucuyla mücadele kapsamında 25 yaş ve üzeri tüm vatandaş gruplarını, kamu görevlilerini ve sivil toplum kuruluşlarını ve özel sektör çalışanlarını kapsayan, oldukça geniş ve yetişkin bir gruba, uyuşturucuyla mücadele alanında sürdürülen mücadeleye destek ve farkındalığın artırılması adına bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Bu eğitim programının amacı, bilgilendirme faaliyetlerindeki narkotik suçlarla mücadele birimlerinde görev alan personelin eğitilmesini sağlamaktır.²²³

2.2.2.8. Narkotim Projesi

Emniyet Genel Müdürlünce, gittikçe artış gösteren kronik bir hal alan uyuşturucu suçlarına yönelik yürütülen istihbarı ve operasyonel çalışmalar ve özellikle suçun

²²¹<https://www.bursa.pol.tr/narko-tir-etkinligi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²²²<https://www.mersin.pol.tr/30-09-2020-narkotik-nokta-uygulamasi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²²³<http://www.narkotik.pol.tr/nea/7-narkorehber-egitimi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

oluşmasında engelleyici bir işlevi bulunan, uyuşturucunun sokak düzeyine ulaşmasının engellenmesi adına 2014 yılında “*Narkotim*” isimli proje uygulamaya konmuştur²²⁴.

2.3. Uyuşturucu ve Uyarıcı Maddelerin İmalını Ve Ticaretini Önlemek Ve Yasaklamak İçin Türkiye İç Kuruluşları Ve Düzenlemeler

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imalını ve ticaretini önlemek ve yasaklamak için Türkiye’de yer alan başlıca iç kuruluşlar ve düzenlemeler aşağıda incelenmiştir.

2.3.1. Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasası

Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı sadece kişisel bir husus olmayıp, toplumun tamamını ilgilendirmektedir. Toplum içerisinde uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı ve bu kullanımın yaygınlaşması, toplum içerisinde yer alan her kişi adına tehlikeli bir durumdur. Uyuşturucu madde kullanımı ve bu kullanımın yaygınlaşması ile birlikte birçok problem meydana gelmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerle mücadele adına bazı düzenlemeler yapılmıştır. Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında uyuşturucu tutkunu bir kişinin tedavi, ıslah ve eğitimi adına tedbirlere başvurulmasına imkan tanınmaktadır.

Anayasa’nın 58. maddesinin 2. Fıkrasında yer alan ifadeye göre, gençlerin uyuşturucu madde, alkol düşkünlüğü, kumar, suçluluk ve bunlar gibi kötü alışkanlıkların yanında cehaletten korunması adına görevli mercii Devlettir. Devlet, bu hususta gerekli tedbirleri almakla yetkilendirilmiştir. İlgili metinde gençleri korumaya yönelik tedbirler olarak ifade edilse de alınan tedbirler tüm vatandaşların uyuşturucudan korunmasını ifade etmektedir²²⁵.

2.3.2. 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

3713 Sayılı TMK’nın (4/a) maddesinde, TCK’daki bazı suç türlerine yer verilmektedir. Bu suçların terör örgütleri tarafından işlenmesi durumunda terör suçları kapsamında değerlendirilebileceği belirtilmektedir. Sayılan suçlar içerisinde TCK md. 188’de yer alan suçlar bulunmaktadır.

TMK’nın 5. maddesi kapsamında 3. ve 4. maddelerinde belirtilmiş olan suçların işlenmesi halinde ilgili kanunlar doğrultusunda cezaların tayin edilmesi gerekmektedir.

²²⁴<https://www.egm.gov.tr/narkotim> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²²⁵Başer D. Z. (2019) *Aktuelle Rechtsprechung im türkischen Betäubungsmittelstrafrecht (Türk Yargı Kararları Işığında Uyuşturucu Madde Suçları, Prof. Dr. Dr. h. c. Yener Ünver)* TR-DE Makale Çevirisi, ss. 111-130); Übersetzungen in: Studien zum deutschen und türkischen Strafrecht (Alman ve Türk Ceza Hukukuna İlişkin Araştırmalar), Betäubungsmittelstrafrecht, Band: 6, (Hrsg. Prof. Dr. Gunnar Duttge, Prof. Dr. Dr. h. c. Yener Ünver); Seçkin Yayıncılık, s.87.

Bu bağlamda hapis cezaları ve adli para cezalarının yarı oranında artırılmasına hükmolunmuştur. Verilecek cezaların yukarı sınırı belirlenmiş olup, müebbet hapis cezasının yerine de ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası uygulaması yapılmaktadır.

2.3.3. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun

2559 sayılı Kanununun 13. maddesi gereğince polise, uyuşturucu maddeleri bulduran, kullanan ve satın alanların yakalanması ve gerekli işlemlerin yapılması adına yetki verilmiştir. Uyuşturucu maddelerle alakalı önemli olayların takibinin gerekmesi halinde müdahale edilerek soruşturmasının yapılması için İçişleri Bakanlığınca doğrudan ya da ilgili vali talebi doğrultusunda merkez personeli içerisinde ekipler görevlendirilebileceğine hükmolunmuştur. Polisin görevinin bulunmadığı yerlerde, 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun kapsamında suç işlenmesinin önlenmesi görevi doğrultusunda uyuşturucu maddelerin kötüye kullanımının engellenmesi ve sorumluluklar bağlamında adli işlemleri yerine getirmekle Jandarma teşkilatı görevlendirilmiştir.

2.3.4. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

5607 sayılı Kanununun 3. maddesinin 7. fıkrasında ithalinin kanun gereği yasaklanmış olduğu eşyayı ülkeye sokan bir kişinin yapmış olduğu fiilin aynı zamanda daha ağır bir ceza gerektirdiği suç teşkil edilmemesi durumunda, iki ila altı yıl arası hapis cezası, yirmi bin güne kadar para cezası ile cezalandırılacağı açıkça ifade edilmektedir. Kanunca yasak olarak nitelendirilen bir eşyayı bilerek satan ve satışa arz eden kişilerin yanında taşıyan, saklayan ve satın alan kimselerin de aynı ceza ile cezalandırılacağına hükmolunmuştur. İlgili maddenin 8. fıkrasında ise ihracının kanunlarca yasak olan bir eşyanın ülkeden çıkarılması halinde failin, daha ağır bir cezayı gerektiren başka bir suçun olmaması halinde bir yıldan üç yıla kadar hapis, beş bin güne kadar da adli para cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmektedir. Bu düzenlemeler ile kaçakçılığın yasa dışı uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler ile yapılması halinde TCK'da öngörülmüş olan hükümlerin daha ağır cezaları teşkil etmesi sebebiyle ilgili kanunu örnek alan bir cezalandırma yöntemine gidilmesi mümkündür.

2.3.5. 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun

3 Haziran 1986 yılında kabul edilen 3298 sayılı Kanun ile başlıca düzenlenen hususlar;

- Madde 1/1’de çizilmiş ya da çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile kanunda belirtilen ve Sağlık Bakanlığınca tayin olunacak diğer maddelerin alımında, satımında, imalinde, ihracında ve ithalinde Cumhurbaşkanlığı Tespit Esasları doğrultusunda karar verilmektedir.
- Madde 1/2 kapsamında ise bu maddelerin elde edilmesine yarayan bitkilerin yurt içi araştırmasının yapılması, ekibin iznine tabi olmaktadır.
- Madde 2/2 doğrultusunda haşhaş ekimi izne tabi olmakta, haşhaş ekiminin yapılacağı yerler Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenmektedir.
- Madde 4 kapsamında ham, hazırlanmış ve tıbbi afyon, afyon ve bunların tüketilebilir hale getirilmesi, TCK uygulamasında uyuşturucu maddeler içerisinde sayılmaktadır. Ayrıca izne tabiiyeti bulunmayan haşhaş ekimi yapan kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmakta, izin belgesinde kaydı bulunan alandan başka bir alanda haşhaş ekimi yapanlar ise altı aydan üç yıla kadar hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmaktadır. Kontrol ve denetim görevleri ile yükümlendirilen kolluk kuvvetleri ve muhtarların görevlerini yerine getirmemeleri halinde ise TCH hükümleri doğrultusunda cezalandırılmaları öngörülmektedir.

2.3.6. 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

2331 sayılı Kanununun 23. maddesinin 2. fıkrası kapsamında izinsiz kenevir yetiştirilmesi yasaklanmıştır. Bu sayede kenevir ekiminin kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Esrar elde etme amacı haricinde kenevir ekilmesi, ilgili kanunun 23. maddesinin 4. fıkrası gereğince izin belgesi alınmadan ya da izin belgesine aykırı bir şekilde kenevir ekimi yapan bir kişi, “50 günden az olmamak şartıyla” idari para cezasıyla cezalandırılmaktadır. İlgili kanunun 3. maddesi uyarınca kenevir ekiminin esrar elde etmek amacıyla yapılması yasaklanmıştır. 5728 sayılı Kanun doğrultusunda değişiklik yapılarak, TCK’nın 188. maddesine atıfta bulunulmuş ve kanun içerisinde yer alan maddelerin imali, ithali, ticareti ya da ihracının yapılması halinde TCK’nın ilgili maddesine göre cezalandırma yapılacağı belirtilmiştir.

2.3.7. 765 Sayılı Türk Ceza Kanununun Düzenlemeleri

765 sayılı Mülga Türk Ceza Kanunu’nun 403. maddesinde “*Tıbbi afyon, afyon özü, morfin, morfin tuzu ve diasetil morfinin yanında bu maddelerin tuzlarını ve kodeinden*

farklı olarak afyon türevlerini, bu maddelerin tuzları ve türemişlerini, kokain tuzu ve türemişlerini, esrar ve ilaçlarını kaçak yollar ile ithal, ihraç ve nakil edenlerin yanında naklettiren, izinsiz satan, alan ve bulunduran kişilere, bu maddelerin alınıp satılmasına aracılık edenler, toplum nezdinde bu maddelerin kullanılmasını kolaylaştıranlar, en az altı ay olmak üzere hapis cezası, bin lira ila yüz bin lira arası para cezası ile cezalandırılır” ifadesi yer almaktadır.

İlgili maddenin ilk halinde, şimdiki düzenlemeden farklı bir şekilde uyuşturucu ya da uyarıcı maddeler açık bir şekilde sayılmıştır. Satma, bulundurma, ihraç ve ithalin yanında satımında ya da tedarikinde araç görevi görme, kullanma, uyuşturucu maddenin kullanımına kolaylık sağlama, yer ve imkan sağlama fiillerinin tek bir maddede düzenlendiği görülmektedir. 5237 sayılı Kanunun yürürlüğe girmeden önceki son hâlinde, 3756 sayılı Kanun ile değiştirilen 765 sayılı Kanunun 403. maddesi, suçun nitelikli unsurunu oluşturan uyuşturucu veya uyarıcı maddeler arasından esrar maddesini çıkardı. Bunun yerine baz morfin ekildi ve idam cezası kaldırıldı. Ayrıca, uyuşturucu maddenin ihraç edilmesi nedeniyle yabancı ülkede verilen ve uygulanan cezalara ihraç nedeniyle hükmedilmesi, cezalarda indirim yapılması da dahil olmak üzere değişiklikler yapılmıştır.

2.3.8. 5237 Türk Ceza Kanunu düzenlemeleri

5237 Sayılı TCK Özel Hükümlere Dair İkinci Kitabın Topluma Karşı Suçların Üçüncü Kısmının Üçüncü Bölümünün 188. ila 192. maddeleri, uyuşturucu veya uyarıcı maddelere ilişkin suçlara ilişkindir. TCK'nın 188. maddesi, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticaretini düzenler²²⁶.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu; TCK'nın “Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti” başlıklı 188. maddesinde²²⁷;

1. İlgili maddeleri ruhsat olmadan ya da ruhsata aykırılık teşkil eden bir biçimde ithal, ihraç veya imal eden kişiler, yirmi yıl ile otuz yıl arası hapis cezası, iki bin gün ile yirmi bin gün arası idari para cezasıyla cezalandırılırlar.

²²⁶<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²²⁷Yolcu, F. (2015) *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu* (TCK m. 188), Adalet Yayınevi, Ankara, s. 64.

2. İlgili maddelerin ihraç edilmesi, diğer ülkeler için ithal niteliği taşıdığından, ülke içinde yapılan yargılama sonucunda karar verilen cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de bahsi geçen maddelerin ihracı için yapılacak yargılama sonucunda belirlenen cezadan tahsil edilir.
3. Ruhsatsız veya ruhsata aykırı bir şekilde ilgili maddelerin ülke çapında satılması, satılması, sevk edilmesi veya depolanması gibi fiiller, en az on yıl hapis cezası ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bununla birlikte, satılan veya verilen kişinin bir çocuk olması durumunda, verenler veya satanlar en az on beş yıl hapis cezasına çarptırılır²²⁸.
4. Yukarıda ifade edilen maddelerin morfin, kokain, kannabinoid, eroin ve bu maddelerin türevleri ya da bazmorfin olması, okul, kışla, hastane ve yurt gibi eğitim, sosyal, askeri ve tedavi gibi amaçlarla toplu bulunulan tesis ve binalar, bunların çevre duvarları, tel örgüleri ya da benzeri sınırlarına iki yüz metre mesafeden yakın olunması ve suçun umumi ya da umuma açık bir alanda işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında artırılır.
5. İlgili madde metinlerinde bahsi geçen suçları üç ya da daha fazla kişinin birlikte işlemesi durumunda verilen ceza yarı oranında arttırılırken, suçun örgüt faaliyetleri doğrultusunda işlenmesi halinde bir kat ceza artırımı uygulanmaktadır.
6. Üretiminde resmi makamların izni gereken, satışında yetkili bir tabibin düzenlediği reçete gereken, bahsi geçen madde etkilerini yaratan her türlü madde için yukarıda açık bir şekilde belirtilen hükümler uygulanır. Fakat verilen cezada yarı oranında ceza indirimini uygulanabilmektedir.
7. Uyuşturucu ya da uyarıcı bir etkisi bulunmamakla beraber, bahsi geçen maddelerin üretimi adına kullanılan, ithal edilen ya da imali resmi makam izinlerine bağlanan maddenin ithali, imali, satışı, alımı, sevki, depolanması, nakli ya da ihracında, kişiye en az sekiz yıl hapis cezası ve bin gün ile yirmi bin gün arası para cezası verilir²²⁹.
8. Veteriner, eczacı, kimyager, sağlık memuru, tabip, diş tabibi, diş teknisyeni, hemşire, hasta bakıcı, ebe, laborant veya kimyacılık veya ecza ticareti adına

²²⁸Erman, S. (1981) *Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri*, İstanbul Ü Hukuk F. Mecmuası, , Cilt 45, Sayı 1-4 s. 102.

²²⁹Tekin, N. (2009) "Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal ve İhraç Etmek ile Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 4, Sayı 37, s. 95-110.

uzmanlık yapan herhangi bir kişinin işlediği suçlar için ceza yarı oranında artırılır²³⁰.

²³⁰<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

3. TÜRK CEZA KANUNUNDA UYUŞTURUCU VE UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU (MD. 188)

3.1. GENEL AÇIKLAMALAR

5237 numaralı TCK madde 188/1 içerisinde uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile ilgili ihraç, ithal ve imal suçları düzenlenmiştir. Bahsi geçen Kanun madde 188/3'te ise uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile ilgili ticaret suçuna yönelik düzenleme yapılmıştır. Buna ek olarak, uyarıcı ve uyuşturucu etkisi bulunmamakla beraber, uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin üretiminde kullanılmakta olan maddeler bakımından ticaret ve imalatın suç olarak kabul edildiği belirtilmektedir. Bahsi geçen suçların tümünde bahsi geçen eylemlerin, ruhsata aykırı ya da ruhsatsız olarak gerçekleştirilmesi ön şart olarak kabul edilmiştir. Bahsi geçen suçlarda yer alan eylemler temelde seçimlik olarak kabul edilmiştir. Yani basitçe ticaret ve imalata yönelik olan eylemlerden birkaç tanesinin ya da bir tanesinin yapılması halinde kişi ya da kişilerin ceza alabileceği öngörülmektedir. Sayılan bu seçimlik eylemlerin çerçevesi oldukça geniş tutularak uyarıcı ve uyuşturucu maddeler ile mücadele konusu geniş bir pencerede ele alınmıştır.

İşlenen suçların manevi unsurları, suçu işleyen kişi ve suçu oluşturan fiil arasındaki manevi ilişkiyi ifade etmektedir²³¹. Suçun meydana gelmesi için fail ve suç arasındaki manevi bağın oluşması gerekmektedir. Manevi suç unsuru ceza hukuku açısından taksir ve kast olarak ikiye ayrılmaktadır.

3.1.1. Korunan Hukuksal Yarar

Genel olarak sağlığın korunması, bu suçta korunan hukuksal yarardır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımı hem bireylerin hem de toplumun sağlığını büyük ölçüde tehlikeye atmaktadır²³². Bu tehlike ve zararı karşısında toplumun genel sağlığını korumak için üretim aşamasından satışa kadar her aşamada suç olarak düzenlenerek, kullanılması ve dağıtılması engellenmeye çalışılmaktadır. Mefruz tehlike ve tehlike suçları, uyuşturucu maddelerle ilgili suçlardır. Bu nedenle, herhangi bir zarar veya tehlikenin ortaya çıkması durumu yoktur.

Genel kamu esenliği, YCGK (Yargıtay Ceza Genel Kurulu) tarafından 20.12.1993 tarihindeki 301-302 sayılı kararlarında belirtildiği gibi, uyuşturucu madde ticareti

²³¹İ. Özgenç (2017). *Türk ceza hukuku genel hükümler*, 13. Bs., Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 224.

²³²Güngör ve Kınacı(2001), *a.g.k.*, 72-73.

suçlarıyla korunan hukuki yararların temelidir²³³. Bu nedenle, iştirakçilerin kimliklerinin ya da uyuşturucu maddelerin saklandığı bölgenin bu suçu işleyen failer tarafından bildirilmesi durumunda, suça konu olan maddelerin ele geçirilmesine ve dolaylı olarak genel kamu esenliğini korumaya yönelik uyuşturucu madde temini suçu ile mücadele etmeye katkıda bulunan failere cezada indirim uygulanabilir²³⁴.

Yalnızca dördüncü fıkrada belirtildiği gibi, bazı maddelerin ticaret, ihraç, ithal ve imalinde ağırlatıcı bir rol oynaması mümkündür. Bu nedenle, uyarıcı maddelerin morfin, kokain, sentetik kannabinoid veya bazmorfin olarak ihraç, ithal, üretim ve ticareti, toplum için tehlike oluşturabilecek bir durum olarak düzenlenmiştir²³⁵.

3.1.2. Maddi unsurlar (tipikliğin objektif unsurları)

Bu başlık altında tipikliğin maddi unsurları olarak, fiil, fail, mağdur, maddi konu unsurları incelenecektir.

3.1.2.1. Fiil

Uyarıcı ve uyuşturucu madde ticareti suçu ile ilgili kanunda öncelikle bu maddelerin imal edilmesi yasaklanmaktadır. Fakat imal hareketinin hangi anlamı taşıdığı da TCK içerisinde açıklanmaktadır. Sözlük içerisinde imal, ham madde üzerinde işlem yaparak farklı bir mal ortaya çıkarmak anlamına gelmektedir²³⁶.

Literatür içerisinde ise imal ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda: İmal, uyuşturucu maddenin elde edilmesini sağlayan bitkilerin işlenmesi veya kimyasal birtakım maddelerin gerekli olan bazı reaktifler uygulanması ile tesirli ve kullanılabilir bir yapıya getirilmesi şeklinde tanımlanmıştır²³⁷.

İmal adına farklı bir tanımlama yapacak olursak; iki veya daha fazla ve farklı maddelerin kimyasal olarak tepkimeye sokulması durumunda, bu maddelerden değişik nitelikleri olan, mevzuat kapsamında uyuşturucu veya uyarıcı bir özelliği bulunan farklı veya yeni bir maddenin elde edilmesi veya arıtılması şeklinde ifade edebiliriz²³⁸.

Tek sözleşmesinde yer alan tanım kapsamında ise imal kavramı, istihsal dışında, uyuşturucu madde üretmeyi mümkün hale getiren tüm işlemlerin yanı sıra uyuşturucu

²³³Turan, H., & Kodal, O. (2019). Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçları Yönünden Kamu Görevlisi ile Sağlık Meslek Mensuplarının Suçu Bildirmemesine Yönelik Düzenlemenin Etkin Pişmanlık Kurumuna Etkisi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (13), s. 501-522.

²³⁴Güngör ve Kınacı(2001), **a.g.k.**, 72-73.

²³⁵Güngör ve Kınacı(2001), **a.g.k.**, 72-73.

²³⁶<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²³⁷Elmas (2016), **a.g.k.**, 45

²³⁸Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**,62.

maddelerin arttırılarak, farklı maddelere dönüştürülmesi işlemi ifade etmektedir. Böyle bir tanım sayesinde koka yaprağı, kenevir, kenevir reçinesi ve afyon veren tüm bitkilerden, bu özlerin toplanarak ameliyesi anlamını taşıyan istihsal faaliyetler, imalat kapsamında incelenmektedir. Psikotrop Maddeler Sözleşmesinde ise imal eylemi, psikotrop maddelerin yükseltilmesi, bu maddelerin farklı psikotrop maddelere dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır.

3.1.2.1.1. İmal, İthal veya İhraç

Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçu ile ilgili TCK madde 188/1 içerisinde düzenlenen farklı bir hareket ise “*ithal*” olarak yer almaktadır. TBMM Adalet Alt Komisyonu tarafınca onaylanan kanun içerisinde ihraç ve imal kavramları ile “*ülkeye sokan*” ifadesi kullanılmış, fakat sonraları gelen eleştiriler üstünde komisyon bu ifadeyi “*İthal*” olarak değiştirmiştir.

Ticaret ile ilgili kavramlardan birisi olan ithal, sözlük içerisinde başka bir ülkeden kendi ülkesine mal getirme ya da alım yapma anlamını taşımaktadır²³⁹. Tek sözleşmesi kapsamında ihraç ve ithal kavramları ile ilgili yapılan ortak tanım; “*uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin maddesel olarak bulunduğu bölgeden diğer bir bölgeye nakli*” şeklindedir.

Literatür içerisinde ithal hareketi ile ilgili farklı tanımlamaların bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda “*uyarıcı ya da uyuşturucu özelliği bulunan bir maddenin farklı bir ülkeden satın alınması*²⁴⁰” ve “*uyarıcı ya da uyuşturucu özelliği bulunan bir maddenin ruhsatlı veya ruhsata aykırı bir şekilde, yasadışı yollarla ülke içerisine sokulması*²⁴¹” şeklinde ithal tanımlamaları yapılabilmektedir.

İthal ve imal kavramlarında olduğu şekilde madde 188/1 içerisinde düzenlenen ihraç kavramı da aynı şekilde TCK içerisinde tanımlanmaktadır. Sözlük içerisinde ihraç kavramı, dışarıya atma, çıkarma ve yurt dışına mal satışı yapma anlamına gelmektedir²⁴².

Yukarıda açıklandığı şekilde ihraç ve ithal kavramı Tek Sözleşmesinde; “*her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memlekette diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmelerini ifade eder*” olarak tanımlanmıştır. TCK’daki anlamı ile ihraç eylemi ile ilgili literatür içerisinde bazı farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bu kapsamda “*yasal olmayan bir şekilde yani ruhsatsız ya*

²³⁹<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

²⁴⁰Elmas (2016), **a.g.k.**, 45

²⁴¹Tezcan (2017), **a.g.k.**, 850

²⁴²<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

*da ruhsata aykırı olarak uyuşturucu ya da uyarıcı maddenin Türkiye’den ülke dışına çıkarılması” ihraç suçunu oluşturmaktadır*²⁴³.

3.1.2.1.2. Satma, satışa arz etme, başkalarına verme, sevk etme, nakletme, depolama, satın alma, kabul etme veya bulundurma

Satma eylemi, uyarıcı ve uyuşturucu maddenin dolaşımı anlamına gelmesiyle beraber, uyuşturucu maddenin sahipliğinin de belirli bir ivaz veya bedel karşılığında bir başkasına devredilmesidir²⁴⁴.

Farklı bir tanımda ise TCK madde 188/3 kapsamında yer alan satma fiilinin meydana gelmesi için kişinin maliki veya zilyedi olduğu bu maddeyi, ruhsata aykırı veya ruhsatsız bir biçimde herhangi bir bedel karşısında devretmesi ya da satması şeklinde ifade edilmektedir.²⁴⁵

Burada bahsi geçen bedel çeşidinin bir önemi bulunmamaktadır. TCK madde 188/3 içerisinde satma eylemi, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin alıcının kontrolü altına girmesi olarak belirtilmektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu satma suçunun kesinleşmesi için alıcının eline geçmesi gerekir. Eğer fail alıcıya uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmadan tutuklanmışsa bu durumda TCK madde 188/3’te yer alan “*satışa arz etme suçu*” ortaya çıkacaktır. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin satışının bu suç kapsamında ele alınması için satışın ülke içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Diğer durumlarda ülke dışına satış yapılırsa “*uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihracı*”, yurtdışından ülkeye satışın yapıldığı durumlarda ise “*uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ihracı*” suçları meydana gelecektir.

Uyarıcı ya da uyuşturucu madde satma suçu kapsamında, suçta yer alan maddenin uyarıcı ya da uyuşturucu madde olması, satışa müsait olması ve failin satmayı gerçekleştirmesi gerekir. Ancak Yargıtay verdiği kararlarda suçun gerçekleşmesi bakımından uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanıma elverişli olduğunun ya da olmadığına tespit edilmesini, eğer uygun değilse suç teşkil etmeyeceği yönünde karar kılmaktadır.

Herhangi bir malın satışı ile ilgili satma iradesinin açığa çıkması ve malı satmak için ortaya çıkarmak satışa arz etmek olarak ifade edilmektedir²⁴⁶. TCK madde 188/3 içerisinde yer alan maddelerin satışa arzı ile ilgili tanım incelendiğinde ise “*kişinin sahip*

²⁴³Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 190

²⁴⁴Günel (1976), **a.g.k.**, 890

²⁴⁵Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 280.

²⁴⁶Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 190

olduğu veya kullanıcısı olduğu uyarıcı ya da uyuşturucu bir maddeyi, ruhsatı bulunmadan veya ruhsata aykırı şekilde satmak adına, satma iradesini açık bir şekilde kullanarak herhangi bir davranış sergilemesi” ifadesi yer almaktadır²⁴⁷. Bu da satışa arz esnasında elinde uyarıcı ya da uyuşturucu madde bulunduran kimselerin bu maddeleri satma arzusu ile yaptığı hareketleri içerisinde bulundurmaktadır. Bu suçun meydana gelmesi için failin temelde satma gayesine yönelik olarak eylemler yapması gerekmektedir.

Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satma amacıyla, kaparo alması, müşteriye araması, internet üstünden madde ile ilgili ilan açması, pazarlık yapması gibi durumlar uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmaya yönelik arz eylemi olarak değerlendirilmektedir²⁴⁸.

Herhangi bir malın satışı ile ilgili satma iradesinin açığa çıkması ve malı satmak için ortaya çıkarmak satışa arz etmek olarak ifade edilmektedir²⁴⁹. TCK madde 188/3 içerisinde yer alan maddelerin satışa arzı ile ilgili tanım incelendiğinde ise *“kişinin sahip olduğu veya kullanıcısı olduğu uyarıcı ya da uyuşturucu bir maddeyi, ruhsatı bulunmadan veya ruhsata aykırı şekilde satmak adına, satma iradesini açık bir şekilde kullanarak herhangi bir davranış sergilemesi*” ifadesi yer almaktadır²⁵⁰. Bu da satışa arz esnasında elinde uyarıcı ya da uyuşturucu madde bulunduran kimselerin bu maddeleri satma arzusu ile yaptığı hareketleri içerisinde bulundurmaktadır. Bu suçun meydana gelmesi için failin temelde satma gayesine yönelik olarak eylemler yapması gerekmektedir.

Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satma amacıyla, kaparo alması, müşteriye araması, internet üstünden madde ile ilgili ilan açması, pazarlık yapması gibi durumlar uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi satmaya yönelik arz eylemi olarak değerlendirilmektedir²⁵¹.

TDK tarafından yapılan tanıma göre sevk eylemi, götürmek ve göndermek anlamına gelirken, TCK 188/3 kapsamında literatür içerisinde *“Bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu maddeyi kullanma amacı dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere, bir başkası aracılığı ile göndermesi, yollaması*” olarak ifade edilmektedir²⁵².

²⁴⁷Günel (1976), **a.g.k.**, 892

²⁴⁸Ergen (1990), **a.g.k.**, 380

²⁴⁹Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 190

²⁵⁰Günel (1976), **a.g.k.**, 892

²⁵¹Ergen (1990), **a.g.k.**, 380

²⁵²Tezcan (2017), **a.g.k.**, 852

TCK madde 118'in ilk şeklinde bulunmayan sevk etme fiili, 29.06.2015 tarihli ve 5377 numaralı kanunun 22.maddesi ile beraber TCK madde 188/3'te yer alan seçimlik faaliyetler içerisinde eklenmiştir.

Sözlük olarak anlamı incelendiğinde nakletmek, bir malı bir yerden başka bir yere geçirmek olarak ifade edilmektedir. TCK madde 188/3 kapsamında literatür içerisinde, herhangi bir kişinin başkasına veya kendisine ait olan uyuşturucu maddeleri kullanmak haricindeki bir gaye ile bulunduğu bölgeden başka bir bölgeye aktarması olarak tanımlanmaktadır²⁵³.

Nakil temelde sevkten daha çok farklılık arz etmektedir. Sevk etmenin tersine nakil etme eylemi sırasında failin maddenin zilyedi veya maliki olması yerine, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin adamları veya fail tarafından doğrudan bir şekilde gönderilmesi önemlidir. Sevk eyleminde olduğu şekilde nakil eyleminde de ortada bir bedelin olup olmaması veya uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin götürüleceği bölge arasındaki mesafenin herhangi bir önemi yoktur.

Korumak, saklamak ya da muhafaza etmek gayesiyle ambara bir malı atmak, depolamak anlamına gelmektedir. TCK madde 188/3 kapsamında bu fiil kanun içerisinde her ne kadar tanımlanmamış olsa da literatür içerisinde yer alan tanımlamalardan birine göre, uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin ticari gaye ile bir depoda saklanması ve korunması olarak ifade edilmektedir²⁵⁴. Farklı bir tanıma göre ise “*uyuşturucu veya uyarıcı maddenin saklanmak amacıyla bir yere konulması*” olarak belirtilmektedir²⁵⁵.

Depolama süresinin kısalığı veya uzunluğunun herhangi bir önemi yoktur. Aynı şekilde depolamanın nerede yapıldığı da bir önem arz etmemektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin depolandığı yerin kişiye ait olması sonucunda bu kişinin herhangi bir suç durumu bulunmamaktadır.

Sözlükte verilen bir şeyi almak ya da armağan almak olarak geçen kabul etme eylemi, TCK madde 188/3 içerisinde açık bir şekilde tanımlanmamış olsa da “*Bir kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini herhangi bir karşılık vermeden üzerine alması*” olarak tanımlanmaktadır²⁵⁶.

²⁵³Günel (1976), **a.g.k.**, 892

²⁵⁴Öner (2011), **a.g.k.**, 90

²⁵⁵Elmas (2016), **a.g.k.**, 70

²⁵⁶S. H. Çetin, (2016). *Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek, bulundurmamak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak suçu*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65(4), 1353-1480, s.88

765 numaralı Mülga TCK içerisindeki madde 403/5’de “*Parasız devralma*” eylemi, yeni TCK içerisinde madde 188/3’e göre “*uyuşturucu ya da uyarıcı madde kabul etme*” olarak düzenlenmiştir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi kabul suçunda bedel alınmaması, bu suçu maddeyi satın alma suçundan ayıran ana faktördür. Bu suçun meydana gelmesinde uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanma amacı kapsamı dışında değerlendirilmesi gerekir. Kullanma amacı ile uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kabul edilmesi durumunda, TCK madde 191/1 kapsamında kullanmak adına uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kabul edilmesi suç olarak değerlendirilir.

Tüm bunların yanı sıra TCK 188/ 6 gereğince, “*Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 29/6/2005 – 5377/22 md.) Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.*”

TCK madde 188/ 7 ise, “Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis ve bin günden yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” Hükümü vermektedir.

Ülke sınırları içerisinde uyuşturucu bulundurma suçlarının meydana gelmesi için, bu maddelerin yukarıda belirtildiği şekilde kullanılma amacı dışında bulundurulması gerekir. Suçtaki en önemli farklılaşma, bu maddelerin kişide bulundurma amacıyla mı yoksa kullanma amacıyla mı bulunduğu belirlenmesidir. Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin kullanma amacı haricinde mi yoksa kullanma amacıyla mı kişide bulunduğu belirlenmesi için Yargıtay kararları kapsamında bazı kararlar ve ölçütler belirlenmektedir²⁵⁷.

Failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeleri bir başkasına devretmesi ile ilgili bir harekette bulunup bulunmadığı incelenmelidir. Örnek vermek gerekirse, alıcı olan kişiye bu maddeyi tanıtma, teklif etme, numune verme, ilan açma, müşteri arama gibi eylemleri yerine getiren failin uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi kullanmaktan ziyade TCK madde 188/3 kapsamında belirtilen bulundurma gayesiyle elinde tuttuğu belirlenebilmektedir. Aynı şekilde uyarıcı maddeyi kullanmak amacıyla mı yoksa bulundurma amacıyla mı

²⁵⁷Çetin (2016), a.g.k., 84

failin elinde tuttuğuna yönelik tespitlerde, maddenin saklanması şekli ve saklandığı yer gibi unsurlar da önem teşkil etmektedir²⁵⁸.

3.1.2.2. Fail

Ceza hukukunda, belirli bir amaca yönelik olarak hareket eden gerçek kişiler "Fail" olarak tanımlanır. Bu nedenle, suç oluşturan haksızlık, sadece ceza yasalarında belirtilen kişiler tarafından gerçekleştirilebilir²⁵⁹.

Kusursuz ceza ve suçun olmayacağını belirten ilke kapsamında tüzel kişilerin cezai ehliyetinden bahsedilmemektedir. Bununla birlikte, tüzel kişilere de temel güvenlik önlemleri uygulanması mümkündür. Bu önlemler, kusurlu bir eylemin varlığını gerektirmez. TCK madde 189 uyarınca, uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imal suçlarının tüzel bir kişinin eylemleri sonucunda işlenmesi durumunda tüzel kişi ile ilgili bu kapsamda özel güvenlik önlemleri uygulanır²⁶⁰.

TCK, bazı belirli suçların sadece özel bir sorumluluğa sahip kişiler tarafından işlenmesi gerektiğini söylüyor ve bu suçlara literatür de özgü suç adları veriliyor. Bu özgü suçlar, görünüşte özgü suçlar ve gerçek özgü suçlar olarak iki kategoriye ayrılır. Suçlar, gerçek özgü olan suçlarda yalnızca özel faillik niteliği taşıyan kişiler tarafından işlenmektedir. Görünüşe göre özel olan suçlarda, suçun temel şekli herkes tarafından gerçekleştirilebilse de, suçun nitelikli şekli bakımından kanun kapsamında belirtilmiş özel bir fail niteliği aranmaktadır. TCK madde 188'in daha önceden karar verdiği suç şekillerine göz attığımızda, suçların en temel biçimi için kanun içerisinde özel bir faillik niteliğinin aranmadığı görülmektedir²⁶¹. Bu sebeple uyarıcı ve uyuşturucu madde ticaret ve imal suçlarının temelde gerçek özgü suçlar olarak değerlendirilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

3.1.2.3. Mağdur

Mağdur, suçu oluşturan eylemden doğrudan etkilenen bir veya daha fazla kişi veya kişidir. Başka bir deyişle, mağdur, ceza yasaları tarafından korunan ve suç tarafından ihlal edilen hukuki çıkarların sahibidir. TCK m. 188'e göre bu suçun mağduru olarak toplum

²⁵⁸Kolcu (2016), **a.g.k.**, 19

²⁵⁹Özgenç (2017), **a.g.k.**, 197.

²⁶⁰Koca, M. (2021) *Özel af ile infaz rejimine ilişkin düzenlemelerin özellikleri* (7242 sayılı kanun'la değiştirilen infaz kanunu'nun geçici 6. maddesinin hukuki niteliği ve anayasa mahkemesinin kararının değerlendirilmesi). *Anayasa Yargısı*, 38(1), s. 1-41.

²⁶¹Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 762

tümüdür. Bu suçun mağdurları arasında yalnızca bir ülkede yaşayan insanlar da var. Bu nedenle, bu suçların mağduru tüm insanlıktır.

3.1.2.4. Maddi konu: Uyuşturucu ve uyarıcı madde

Uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin ruhsata aykırı ya da ruhsatsız bir şekilde üretilmesi, ithal edilmesi ya da ihraç edilmesi 5237 sayılı TCK m.188/1'e göre suçtur. Bu suç, ticari bir amaca hizmet etmek için işlenmektedir. Bu suçun işlenmesinden dolayı hapis cezasına ek olarak adli para cezasının uygulanması uygun görülmüştür. 5237 sayılı TCK, 765 sayılı eski TCK m. 403/1 maddesine aykırıdır. Bu fıkra, uyuşturucu maddeye ek olarak uyarıcı madde içermektedir. 5237 sayılı TCK m. 188/1, ihraç fiillerini kapsarken, 765 sayılı TCK m. 403/1 yalnızca ruhsata aykırı veya ruhsatsız ithal ve imalden bahsediyor²⁶².

765 sayılı TCK m. 403/2 bent içinde ihraç suçu ilave bir suç şeklinde tanımlanmıştır. İhraç, ithal ya da imal benzer suçun seçimlik hareketleri şeklinde belirtildiğinden, bu hareketlerden sadece bir tanesinin gerçekleşmesi suçun oluşabilmesi için yeterli görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak örnek vermek gerekirse fail yurtdışında ya da Türkiye’de imal ettiği maddeyi aynı zamanda Türkiye’den ihraç ya da ithal ederse 5237 sayılı yeni TCK m. 188/1’in bir defa uygulanması yeterlidir²⁶³.

Sözlükte yer alan anlamı, hammaddenin işlenmesi sonucu mal üretilmesi ya da mal yapılması şeklindedir. İmal terimi, uyuşturucu maddeler bakımından, 1961 senesindeki Tek Sözleşmesine göre, “*üretim haricinde uyuşturucu madde elde edilmesini sağlayan işlemlerin tamamı*” şeklinde ifade edilmektedir²⁶⁴.

1971 senesinde Psikotrop Maddeleri Sözleşmesinde imalin tanımı, “*psikotrop madde elde edilmesini sağlayan tüm işlemlerle, maddenin artırımı ya da farklı bir maddeye dönüşümü adına yapılan işlemler*” olarak tanımlanmaktadır. Yargıtay tarafından kabul edilen bu tanım, literatür içerisinde ise iki ya da daha fazla çeşitli maddenin kimyasal olarak bir reaksiyon göstermesi sonucunda uyarıcı madde özelliği veren farklı bir madde oluşturulması, sentetik veya doğal olarak elde edilen bir uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin başka bir uyarıcı ya da uyuşturucu maddeye evrilmesi, uyarıcı ve uyuşturucu maddenin farklı teknikler kullanılarak saflığının yükseltilmesi veya

²⁶²M.F. Çakır (2020). *Yasadışı uyuşturucu ticaretinin terör örgütleri üzerinde etkileri*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi S.B.E. Dergisi, Bolu, 20(1), s. 304

²⁶³M.F. Çakır (2020). *a.g.k.*, s. 304

²⁶⁴M.Z. Öner (2010), *Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu*, Ankara Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, Ankara, s.77

uyuşturucu madde meydana getiren bazı bitkilerin kimyasal şeklinde işlenmesi neticesinde işe yarar ve etkili hale sokulması işlemlerinin tümü olarak belirtilmektedir²⁶⁵.

Maddelerin niteliğinde çeşitlilik oluşturmeyen temel işlemler imal niteliğini taşımaz. Örnek vermek gerekirse toz halindeki bir maddenin macun, hap ya da tablet haline getirilmesi adına yapılan işlemler imal işlemi olarak değerlendirilmez. Buna ek olarak Yargıtay, bazı verdiği kararlarda imalin koşulunu, yapılmakta olan işlemin basit olmaması ile bağdaştırmaktayken, bazı araştırmacılar imal kavramının temelde sınırları daralttığını belirtip Yargıtay'ın düşüncesini eleştirmektedir²⁶⁶.

Literatür içerisinde uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin üretimi veya kaynağı olan bazı bitkilerin üretilerek yetiştirilmesi işlemlerinin imalden tamamen ayrı olarak düşünülmesi sıkça eleştirilmektedir. Fakat TCK 188.madde içerisinde istihsal, üretim ve yetiştirme kavramları imal kavramının etrafında ekstra olarak belirtilmediğinden, bahsi geçen düşünceler genel bir kitle tarafından onaylanmamaktadır²⁶⁷. Uyarıcı ve uyuşturucu maddelerin üretilmesi ile alakalı tüm mevzuatlar, Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve Uyuşturucu Maddeler ile İlgili Kanun kapsamında hüküm altına alınmıştır.

İthal etme kavramı sözlük içerisinde “*içine almak, bir ülkeye başka ülkelerden mal getirmek veya satın almak*” olarak tanımlanmaktadır²⁶⁸. 1961 tarihli olan Tek Sözleşmesi kapsamında ithal kavramı, “*her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmesidir*” olarak düzenlenmiştir²⁶⁹.

Literatürde ithal etme farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalar;

- Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin maddesel olarak Türkiye'nin sınırları içerisine, herhangi bir yerden sokulması,
- İthalinin kanunlarca suç olarak tanımlandığı bahsi geçen maddelerin ruhsat olmadan ya da ruhsata aykırı bir şekilde, illegal yollardan ülkenin siyasi sınırları dışından, siyasi sınırları içerisine sokulması olarak tanımlanmaktadır²⁷⁰.

²⁶⁵E. Ergül (1997), *Uyuşturucu maddeler ve suçları*, Ankara, Yetkin Yayınları, s. 142.

²⁶⁶Öner (2010), **a.g.k.**, 87

²⁶⁷Karakaş Doğan, F. (2015). Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları. *Legal Yayıncılık, İstanbul*, s.104.

²⁶⁸<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).

²⁶⁹Ergül (1997), **a.g.k.**, 142

²⁷⁰Ç. Arslan, ve B. Azizağaoğlu (2005), *Yeni Türk ceza kanunu şerhi*, Ankara: Asil Yayınevi, s.778

İhraç kavramını ele aldığımızda ise sözlük içerisinde, “Çıkarma, dışarı atma, yurtdışına mal satma” olarak belirtilmektedir²⁷¹. Tek Sözleşmesi kapsamında İhraç kavramı, “her biri özel anlamıyla birlikte uyuşturucu maddelerin maddeten bir memleketten diğerine veya aynı memleketin bir ülkesinden diğerine nakledilmeleri” anlamlarında kullanılmıştır²⁷².

Literatür içerisinde kavram ile ilgili birçok farklı tanım bulunsa da temelde hepsi aynı şeyden bahsetmektedir. Bu tanımların bir kısmı ihraç fiilinin uyarıcı madde ya da uyuşturucunun ülke sınırlarından çıkarılarak yurtdışına satılması olarak tanımlamaktadır.

Uyarıcı ya da uyuşturucu maddenin nasıl ülke dışarısına çıkarıldığı ve nereden getirildiğinin bir önemi yoktur. Sınır kapısından geçirilebileceği gibi sınır kapısı haricinde başka bir bölgeden de çıkarılabilmektedir. Buna ek olarak hava, kara ve deniz yolları kullanılarak veya posta sayesinde ülke dışarısına çıkarılmasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Ayrıca suçun oluşması için kişinin kendi bedeni üstünde bile uyuşturucu taşıyabilmesi yeterli kabul edilmekte ve bu durum sıkça görülmektedir²⁷³. Tüm bunlara ek olarak, ihraç edilen uyarıcı maddenin götürülmesi hedeflenen ülkeye ulaşması ya da ulaşmaması netice açısından bir değişiklik meydana getirmez. Burada önemli olan, suçun meydana gelmesi için bahsi geçen maddenin ele geçirilerek uyuşturucu madde olduğunun belirlenmesi ve cezalandırılma koşuludur²⁷⁴.

İhraç etme suçunu TCK madde 191 içerisinde düzenlenmiş olan, uyuşturucu madde bulundurma suçundan ayırt etmek bazı durumlarda kolay olmayabilmektedir. Eğer fail, uyuşturucu maddeyi şahsi kullanım için yurtdışına çıkarmışsa ve oran olarak kişisel kullanım için izin verilen oradaysa, bu durum ihraç suçu olarak değerlendirilmemektedir. Böyle bir durumda uyuşturucu madde bulundurma suçu üzerinden cezalandırma yapılmaktadır²⁷⁵. Buna ek olarak, fail uyuşturucu maddeyi kişisel kullanımın yanı sıra farklı nedenler ile yurtdışına çıkarmışsa ve kullanacağı miktar ile başka sebeple taşıdığı miktarı birbirlerinden ayırmışsa içtima hükümleri kapsamında temelde bu iki suçtan cezalandırılması söz konusu olmaktadır²⁷⁶.

²⁷¹<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.10.2022).

²⁷²Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 40

²⁷³Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 43

²⁷⁴B. Elmas (2018). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*, Ankara: Adalet Yayınevi, 3. Bası, s. 42.

²⁷⁴Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 566-569.

²⁷⁵Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 55

²⁷⁶Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 55

3.1.3. Manevi unsur (tipikliğin sübjektif unsuru)

Kast, TCK madde 21’de “suçun kanuni olarak yapılmış tanımında bulunan unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır: Bu tanımdan anlaşıldığı üzere failin kastından bahsedebilmek için failin iradi şekilde gerçekleştirmiş olduğu eylemi isteyerek ve bilerek gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kast kendi içerisinde olası kast ve doğrudan olarak kast olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğrudan kast yukarıda bahsedilen ifadede olduğu şekilde isteme ve bilme etkenlerinin varlığı ile oluşurken, olası kast ise TCK madde 21/2’de “bireyin suçun kanuni tanımında yer alan unsurları gerçekleştirebileceği adına bir öngörüsünün olmasına rağmen failin gerçekleştirilmesi halinde bulunmaktadır” şeklinde ifade edilmektedir. Kural açısından doğrudan kast ile gerçekleşebilen tüm suçlar temelde olası kast ile de gerçekleşebilmektedir²⁷⁷. Bu kapsamda uyuşturucunun kasıtlı bir şekilde imal ve ticaretinin yapılması halinde cezai sorumlulukların doğabileceği ifade edilebilir.

Uyarıcı ve uyuşturucu madde ticaret ve imalatının ana metinlerinden birisi olan 1961 tarihli Tek Sözleşmesi madde 36 içerisinde şu ifadeler bulunmaktadır;

“İşbu sözleşme hükümlerine uygun olmayan bir şekilde yapılacak ekim ve istihsalinin, imalının, istihracının, hazırlanmasının, elde bulundurulmasının, arzının, satışa arzının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, her hangi bir maksatla tesliminin, simsarlığının, gönderilmesinin, transit olarak şevkinin, naklinin, ithal ve ihracının veya sözü geçen tarafın görüşüne nazaran, işbu sözleşme hükümlerine aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasten yapılmalarının cezayı müstakim memnu fiiller teşkil etmeleri ve ağır cürümlerin uygun bir cezaya ve bilhassa hapis ve diğer hürriyetten mahrumiyet cezalarına müstahak kılınmaları için gerekli tedbirleri alacaklardır.”

Ayrıca bahsi geçen maddenin 2.fikrasının a bendi içerisinde;

Sayılan suçlardan herhangi birine kasti bir şekilde katılım durumunda, suçu işleme amacıyla birleşmek, suç işleme teşebbüsünde bulunmak ya da anlaşmada ifade edilen maddelerle alakalı kasti bir hazırlık yapmak ve maddi muameleler, suç olarak nitelendirilmektedir.²⁷⁸

TCK madde 188 7.fıkra içerisinde düzenlenen suçların tümü kasti olarak işlenen suçlardır. Failin bahsi geçen suçları isteyerek ve bilinci yerinde olarak gerçekleştirmesi

²⁷⁷Artuk (2011), a.g.k., 77.

²⁷⁸Ünlü (2019), a.g.k., 100.

gerekmektedir. Buna ek olarak TCK madde 188’de yer alan suçlarda özel olarak bir kast aranmadığından bu suçlar genel olan kast ile işlenmektedir.

Direkt kast ile gerçekleşebilen uyarıcı madde ya da uyuşturucu madde ticaret ve imalatı suçu yukarıda da bahsettiğimiz şekilde olası kast ile de gerçekleştirilebilmektedir²⁷⁹. Örnek vermek gerekirse, kendisine bir başkasına vermek şartıyla verilen, dışı kaplı ancak içerisinde esrar olduğu belli olan bir maddeyi, bir şey olmaz diyerek taşıyan bir kimse, olası kast sayesinde uyuşturucu maddeyi sevk suçunu işlemiş olarak nitelendirilmektedir. Fakat kişi taşıdığı maddenin uyuşturucu olmadığı konusunda emin olarak hareket etmişse ve suçsuzsa bu defa TCK 30.madde devreye girmekte ve kişi suçundan aklanmaktadır²⁸⁰.

Taksir, manevi suç unsurunun ikincisini oluşturmaktadır. Taksir, TCK madde 22 2.fıkra içerisinde “dikkat ve özene aykırılık sebebiyle, bir muamelenin suç tanımlamalarında belirtilen sonucunun öngörülemez bir şekilde gerçekleşmesi” olarak tanımlanmıştır. Taksirde yapılan fiil iradeli olarak gerçekleştirilmek istenir ancak ortaya çıkan sonuç kabul edilmez. Taksir ise kendi içerisinde bilinçsiz ve bilinçli olarak ikiye ayrılmaktadır. Bilinçli bir şekilde gerçekleştirilen taksir, suçun maddi unsurlarının gerçekleşeceğinin tahmin edilmesine rağmen, failin ortaya çıkacak olan sonucu kabul etmemesidir. Bu kapsamda uyuşturucu ve uyarıcı maddenin imal ve ticaretinde korunan hukuki yararlar kamunun sağlığı ve güvenliğidir. Bu suçun faili herkes olabilir, özgü suç değildir. Bu suçlar kasten işlenen suçlardandır. Özel olarak taksirli hali kanunda düzenlenmediği için taksirle işlenemez.

Bilinçsiz yani basit olan taksirde ise fail, suçun herhangi bir maddi unsurunun oluşacağını tahmin dahi etmemektedir, bu hallerde basit taksir söz konusu olmaktadır. Taksir ile gerçekleştirilen eylemlerin cezalandırılması için TCK madde 22/1 içerisinde yer alan hükümlerden faydalanılır. Taksir ile ika edilen fiillerin kanunda belirtilmiş olan haller neticesinde cezalandırılacağına hükmolunmaktadır²⁸¹.

Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçunun manevi unsuru kasttır. Bir failin, uyarıcı ya da uyuşturucu maddeyi ruhsata aykırı ya da ruhsat almadan üretmesi, satması, başkalarına vermesi, satışa arz etmesi, nakletmesi, depolaması, satın alması, kabul etmesi ya da bulundurması fiillerini istemesi ve bilmesi kast olarak ifade

²⁷⁹Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 66

²⁸⁰Balcı (2009), **a.g.k.**, 142

²⁸¹Yavuz (2021), **a.g.k.**, 66

edilmektedir. Fail bahsi geçen eylemleri ticari bir amaç uğruna gerçekleştirmelidir. Bu suç yukarıda bahsettiğimiz üzere taksir ile işlenemez. Ancak TCK içerisinde taksir sebebiyle ceza sorumluluğuna başvurulması istisna bir durumdur ve taksir ile işlenebilecek suçlar bakımından kanun içerisinde açık şekilde bir düzenleme olması gerekmektedir. Uyarıcı ya da uyuşturucu madde ticareti ve imalatı suçlarının taksir ile işlenebileceği ile ilgili kanun içerisinde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple bahsi geçen suçlarda, failin kastının tespit edilmesi, eylemin suç teşkil etmesi için zorunlu bir haldir²⁸².

Bu suçlar temelde olası kast ile işlenebilmektedir. Failin sonucu tahmin etmesine rağmen buna dikkat etmeyerek sonucu göze alması olası kasttır²⁸³. Farklı bir söylem ile fail, icra hareketlerini sürdürmekle yasaklanmış olan eylemin gerçekleşmesini kabul etmektedir. Örnek vermek gerekirse, uyarıcı madde üreten bir işletmede çalışmakta olan fail, bu işletmenin ruhsatsız olabileceğini tahmin ediyor, fakat yüksek miktarda maaş aldığı için bu durumu görmezden geliyorsa, burada olası kasttan söz edilmektedir²⁸⁴. Gerçekte olmasa bile failin, işletmenin ruhsata sahip olduğunu düşünerek hareket etmesi, hukuka uygunluk sebebi konusunda hataya düşmesi olarak değerlendirilmektedir. Böylece bu hata TCK madde 30/3 içerisinde fail lehine olacak şekilde değerlendirilmektedir²⁸⁵.

3.1.4. Hukuka aykırılık unsuru

Uyarıcı ya da uyuşturucu maddelerin imal, ithal ya da ihraç suçunun oluşması için suça konu olan maddenin “*Ruhsatsız ya da ruhsata aykırı*” olması gerekmektedir²⁸⁶. Tıbbi açıdan bazı zorunluluklar ise bu suçun oluşmasını engellemektedir. Yine aynı gaye ile uyuşturucu maddelerin izinli bir şekilde imal, ithal ya da ihraç edilmesi bu suçu teşkil etmemektedir. 1983 senesinde 3298 sayılı kanun ile 2313 sayılı “*Uyuşturucu Maddeler Hakkında Kanunu*” içerisinde yapılan değişiklikler bu hususta izin verme yetkisini tümü ile sağlık bakanlığına vermiştir²⁸⁷.

Sağlık ve sosyal yardım bakanlığı, tıbbi afyon ile müstahzaratının, morfin ve tüm milhlerinin, morfinin asitlerinin, koka yaprağının, tropokokain ve tüm milhlerinin %0,20

²⁸²Doğan Karakaş (2015), **a.g.k.**, 178

²⁸³Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 277

²⁸⁴Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 277

²⁸⁵Hafizoğulları ve Özen (2012), **a.g.k.**, 88

²⁸⁶M.F. Çakır (2020). **a.g.k.**, s. 304

²⁸⁷Öner (2010), **a.g.k.**, 87

gramdan fazla, morfin ve milhlerinin %0,10 gramdan fazla, ökodol, dikodit, dilodit, asedikon ve bunların hazır kimyasallarının ithalatına, ihracına ve satışına izin vermektedir²⁸⁸.

3.1.5. Nitelikli haller

TCK'nın 188. maddesinin 5. fıkrasına göre; uyuşturucu/uyarıcı maddelerin, sentetik kannabinoid, morfin, eroin, kokain ve türevleri ya da bazmorfin olması durumunda faile verilecek olan ceza yarı yarıya arttırılmaktadır. 5237 sayılı Kanun'un adalet komisyonu içerisinde tartışılmakta olan tasarısında, suçun hususunda yalnızca morfin, kokain ve eroin olması durumuna yer verilmektedir. Fakat Adalet Komisyonu'nda yer alan tartışmaların ardından, eski kanun içerisindeki düzenlemeye paralel bir şekilde, bazmorfinin de tasarıya girmesine karar verilmiş ve bahsedilen hali ile madde yürürlüğe girmiştir. 2015 tarihli ve 6638 sayılı Kanun değişiklikleri, sentetik kannabinoid maddeler ve bu maddelerin türevleri de nitelikli hal kapsamı altına almıştır. Böylece fıkra bugünkü şeklini aldı. Buna benzer bir durumun beklenmesinin nedeni, bahsedilen maddelerin hem kişi hem de toplum için daha büyük bir tehlike oluşturduğunun düşünülmesidir²⁸⁹.

TCK'nın 188. maddesinin 4. b bendi bu konuyu açıkça belirtmektedir. Okullar, yurtlar, ibadethaneler, kışlalar, hastaneler ve askeri ve tıbbi amaçlar için toplu yaşam alanları olarak tanımlanan yerlerdir. Umuma açık yerler, kişinin koşulsuz sınırlamaya tabi tutulmaksızın, isteği doğrultusunda girip-çıkabileceği yerler olmaktadır. Örnek olarak, yollar, caddeler, sokaklar, meydanlar, parklar ve gezi alanları, sahil alanları, kumsallar, halk plajı gibi yerler kamu alanları olarak kabul edilir. Emlak büroları, çay ocağı, bakkal, kahvehane, birahane, oto servis, otel, lokanta, terzi dükkânları gibi yerler ise kamu alanları olarak kabul edilir.²⁹⁰ Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarının bu yerlerde işlenmesi, cezanın yarı oranında artırılmasına sebebiyet vermektedir.

TCK'nın 188. maddesinin 8. fıkrasında belirtilen ağırlatıcı sebep nedeniyle, uyuşturucu veya uyarıcı madde suçuna konu olan suçun işlenmesi halinde, sağlık mesleği mensupları tarafından verilecek ceza yarı oranında artırılır. Sağlık çalışanları tahdidi bir şekilde suça karışabilir. Bu artırım, maddede belirtilmeyen meslek mensuplarının ilgili suçu işlemesi halinde uygulanmayacaktır.

²⁸⁸Akkaya, Ç. (2013). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Adalet Yayınevi. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara s. 42.

²⁸⁹Elmas (2018), **a.g.k.**, 14-16.

²⁹⁰Güngör ve Kınacı (2001), **a.g.k.**, 566-569.

Bu artırımın gerekçesi; insan sağlığının korunması sağlık çalışanlarının mesleki görevleri olması, mesleki birikimleri gereği uyuşturucu madde üretebilme yeteneklerinin bulunması, uyuşturucu maddeye kolay ulaşabilme imkanlarının bulunması ve bu suçun işlenmesinden kaynaklanan güvenin suiistimal edilebilmesinden kaynaklanmaktadır²⁹¹. Ayrıca suçun işlendiği esnada kişinin mesleğini icra ediyor olması gerekmekte, mesleğin icra edilmediği durumlar artırım nedeni olarak kabul edilmemektedir.

Uyarıcı madde ya da uyuşturucu verilmiş ya da satılmış olan bireyin çocuk olması durumunda satan bireye verilecek hapis cezası 15 yıldan daha az olamamaktadır (TCK m. 188/3, son cümle)²⁹².

Maddenin satılma veya verilmesi anında mağdurun yaşı kaç ise, yaşına göre nitelikli bir hal uygulanmaktadır. Farklı bir ifade ile çocuk için yaş tespiti yapılacağı sırada fiilin işlenmiş olduğu tarih dikkate alınmakta, ilgili nüfus müdürlüğünden nüfus kayıtlarının getirilmesi ile bireyin yaşının, gün ve ay olarak belirlenmesi gerekmektedir²⁹³.

Madde metninden de açık bir şekilde anlaşıldığı üzere nitelikli hal, yalnızca satma ve verme fiillerinin söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelmektedir²⁹⁴. Örnek olarak bir kişinin, 18 yaşına henüz girmemiş olan mağdur çocuk ile uyuşturucu maddenin teşmiline yönelik bir anlaşma yapmış olmasının yanı sıra uyuşturucu maddeyi teşmil etmiş olduğu tarihin çocuğun 18 yaşından sonraki döneme denk gelmesi söz konusu olduğunda suçun nitelikli durumundan herhangi bir şekilde söz edilmemektedir.

Yasa koyucu, mağdurun çocuk olarak nitelendirilen yaş sınırında olması durumunda, suçun ağırlaştırıcı bir neden teşkil edeceği yönündeki kararının nedeni, son zamanlarda gençler ve çocuklar arasındaki uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması olarak belirtmektedir. Madde gerekçesinde, Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan "*Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları*" alt başlığı ile Anayasa'nın 58. maddesinde yer alan "*Gençlerin Korunması*" alt başlığı işaret edilmiştir ki bu metinlerde yer alan hükümlerin referans gösterilmesi bu duruma delalet olmaktadır²⁹⁵.

²⁹¹D. Soyaslan, (2005). *Ceza hukuku özel hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 391.

²⁹²Bu nitelikli hal 6545 s. Kanun ile 2014 yılında eklenmiş olup daha önce mağdurun çocuk olması nitelikli hal olarak sayılmıyordu.

²⁹³M. E. Artuk, ve A. Gökçen (2020). *Ceza hukuku genel hükümler*, 18. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara: s.616

²⁹⁴T, Durmuş, M. R. Erdem ve M. Önok(2020). *Teorik ve pratik ceza özel hukuku*, Güncellenmiş 16. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 904.

²⁹⁵Özbek vd. (2019), **a.g.k.**, 773.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun örgüt çerçevesinde işlenmesi durumunda, TCK'nın 188. maddesinin 1, 3 ve 6. fıkralarında belirtildiği üzere, suçların üç ya da daha fazla kişi tarafından işlenmesi durumunda verilecek ceza yarı oranında; suç işlemek adına örgütsel bir faaliyet kapsamında işlenmesi durumunda verilecek ceza bir kat oranında artırılmaktadır. Bu artırımdaki neden; suçun çok sayıda kişi tarafından, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesinin suçun icrasını kolaylaştıran bir özelliğinin bulunmasından, suçla mücadeleyi zorlaştıracak düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu maddelerin imal ve ticareti suçunun TCK'nın 220. maddesinde tanımlanmış olan örgüt faaliyetleri kapsamında işlenmesi durumunda fail ayrıca bu madde uyarınca cezalandırılmaktadır²⁹⁶.

İlgili suçu işleyen kişilerin sayısının iki ya da daha fazla olması durumunda, suçun failleri arasında TCK (md. 37) kapsamında müşterek fail bağının aranması ve tespiti gerekmekte, bu kişilere TCK'nın 38. ve 39. maddelerinde belirtilen, azmettiren ya da yardım eden dahil olmamaktadır. TCK'nın 220. maddesinde ifade edilen örgüt varlığının kabulü için belirli şartların varlığı aranmakta, üye sayısının üç ya da daha fazla kişiden oluşması halinde üyeler arasında hiyerarşik bir bağın bulunması, üyelerin suç işleme kastında bir iradelerinin ve devamlılığın gerekmesi, amaçlanan suçların işlenmesi adına elverişli üye, araç ve gerecin bulunması gibi koşulların bulunması gerekmektedir. Bu koşullardan birinin eksikliği durumunda örgütten söz edilememektedir²⁹⁷.

3.1.6. Suçun özel görünüş biçimleri

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin imal ve ticareti suçunun özel görünüş biçimleri alt başlıklar şeklinde aşağıda incelenmektedir.

3.1.6.1. Teşebbüs

Teşebbüs; “Suç tanımında belirlenen fiil ya da fiillerin icrasına elverişli bir hareketle başlanması, fiil adına icra hareketlerinin tamamlanmaması ya da icra hareketlerinin tamamlanmasıyla beraber suç tipinde ayrı bir unsur olan belirtilen hallerin gerçekleşmemiş olması” şeklinde tanımlanmaktadır²⁹⁸. TCK'nın 188. maddesinin 1. fıkrasında, uyuşturucu maddenin imal suçu ve ithal suçunun yanında ihraç suçunun da

²⁹⁶Parlar ve Kızılkaya (2018), **a.g.k.**, 42.

²⁹⁷YCGK, 03/04/2007, 2006/10-253, 2007/80, 10 CD, 29/03/2012, 2011/ 13508, 2012/6793, 10 CD, 29/06/2006,2006/189-5297. Ayrıca Bkz. Öner, M. Z. (2010). Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu Madde İmal, İthal ve İhraç Suçları.; Ersan, A. (2013). Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK md. 220). Journal of Istanbul University Law Faculty, 71(1), 381-409.

²⁹⁸Artuk ve Gökçen (2020), **a.g.k.**, 616.

teşebbüse elverişli olmasıyla birlikte 3. fıkrada yer alan uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti suçlarından yalnızca satma suçu, satın alma suçu, nakletme suçu, depolama suçu, sevk etme suçu ve verme suçu teşebbüse elverişli niteliktedir. Bu suçların dışarısında yer alan kabul etme, satışa arz etme, bulundurma gibi eylemlerin teşebbüse elverişliliği bulunmamaktadır²⁹⁹.

3.1.6.2. İçtima

TCK'nın 188. Maddesi kapsamında değerlendirilen suçların seçimlik hareketli suçlar olduğu göz önünde bulundurulduğunda kabul edilen esas, tek bir hareketin yapılmasının suç teşkil etmesi adına yeterli olduğu, ilgili maddedeki diğer hareketlerin gerçekleşme gerekliliği bulunmadığı şeklindedir³⁰⁰. İmal edilen 50 kilogram uyuşturucu maddenin sonrasında yurt dışına ihracının sağlandığı tespit edilmesi halinde tek bir suç işleme kastı, yani ihracat fiilinin işlenmesine yönelik bir kast söz konusu olmakta, uyuşturucu madde ihracatı suçundan hüküm kurulmaktadır. Fakat yabancı bir ülke sınırları içerisinde ithal olarak getirilen uyuşturucu maddenin başka bir ülkeye ihracının sağlanması halinde, iki ayrı hareket sonucuna bağlanan iki ayrı suç meydana gelmektedir. Ayrıca ithal edilen 50 kilogram uyuşturucu maddenin 30 kilosu ihraç edilip, kalanının yurt içinde ticari amaçlarla piyasaya sürülmesi halinde de aynı durum söz konusu olmakta, gerçek içtima hükümleri uygulanmaktadır.

3.1.6.3. İştirak

TCK'nın 188. maddesinde yer alan suçlar kapsamında; faillerin veya suç ortaklarının imal suçu ve ticaret suçundaki katkılarının tereddüde mahal vermeyen bir biçimde tespiti edilmesi gerekmektedir. Yargı kararlarına göre, iştirak hükümlerine göre mahkum edilmesi gereken bazı durumlar vardır. Bu durumlarda, bireylerin bu suçun failleriyle birlikte yakalanmaları veya uyuşturucu maddenin tespit edildiği yerlerle ilişkilerinin bulunması gerekir. Bu durumlarda, iştirak iradelerinin ve suça katkılarının belirlenmesi gerekmez. Örneğin, aynı arabada yolculuk eden ya da aynı evde ikamet eden bir kişinin uyuşturucu nakletme ya da bulundurma suçlarından sorumlu tutulabilme olasılığı vardır. Bu tür durumlarda, fail dışındaki kişilerin suça iştirak ettiğini kabul etmek için, ele geçirilen uyuşturucu ya da uyarıcı maddelerle ilgili herhangi bir ilgisinin olup

²⁹⁹H. Smar (2015), *Disiplinler arası ceza hukuku boyutuyla uyuşturucu madde bağımlılığı ve ticaretiyle mücadele*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 98.

³⁰⁰S. Dönmezer ve S. Erman (2019). *Nazari ve tatbiki ceza hukuku*, C: II, 14. Bası, İstanbul: Yetkin Yayınları, 86.

olmadığı ve bu maddelerden haberdar bir şekilde hareket edip etmediğini belirlemek gerekir. Bu konuda tereddüt varsa sanık lehine yorumlanır. TCK'da benimsenen fiil hakimiyeti teorisi, ilgili maddede imal ve ticarete katılan kişilerin fail veya şerik oldukları konusunda kullanılır. Fail, suç işleme sürecini yöneten kişidir. Suçun maddi ve manevi yönlerini içeren bir faillik bölümü, fiil hakimiyeti olarak bilinir. Dolayısıyla, suçun faili belirlenirken, suçun işlenişi üzerindeki kişinin iradesinin yanı sıra suçun işlenişi üzerindeki kişinin objektif katkısı göz önünde bulundurularak fiil hakimiyetine ilişkin bir değerlendirme yapılmalıdır³⁰¹.

Suçta yapılan katkı, suçun meydana gelme süreçlerine hakim olunacak bir yoğunluğa sahip değilse, kişiler şerik olarak değerlendirilmektedir. TCK'nın 37. maddesinin gerekçesine bakıldığında; iştirak şekillerinin, fiilin işlenişinde kurulan hakimiyetin ölçü alınarak belirleneceği bildirilmiştir³⁰². Bu ölçütler, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin imal ve ticareti konusunda birden fazla kişinin dahil olduğu durumlarda failleri ve şerikleri belirlemek için kullanılır. Ek olarak, en çok suça katılım gösteren müşteregin fail mi yoksa şerik mi olduğu konusunda bir anlaşmazlık vardır; dışarıdan yapılan bir değerlendirmeye göre suça katılım yalnızca "yardım etme" olarak kabul edilebilir. Bununla birlikte, olayın meydana geliş özellikleri ve o ana göre bir değerlendirmenin yapılması halinde, bu katkının suçun başarıyla tamamlanmasında önemli bir rol oynaması mümkündür. Fonksiyonel hakimiyet, fiil hakimiyeti teorisinde müşterek faillik görünümü olarak ortaya çıkmaktadır³⁰³.

³⁰¹İ. Özgenç, (1996). *Suçta iştirakin hukuki esası ve faillik*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 140-145.

³⁰²M. Koca ve İ. Üzülmez (2018). *Türk ceza hukuku özel hükümler*, 5. Bs., Ankara: Adalet Yayınevi, s. 451-452.

³⁰³Koca ve Üzülmez (2018), **a.g.k.**, 451.

4. SONUÇ

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar olan süreç içerisinde uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin özellikleri dolayısıyla etkileri oldukça eski tarihlerde gözlemlenmiş olmakla birlikte olumsuz ve yıkıcı etkilerinin tamamen tespit edilip gündün güne insanlık adına tehdit oluşturduğu kanaatine varılması ise çok geç olmuştur. Geçmişte uyuşturucularla veya uyarıcılarla mücadele, ulusal çıkarlar, kültürel yaklaşımlar ve inançlar temelinde geliştirilmiş olsa da, günümüzde sorunun sınır ötesi bir sorun olarak görüldüğü görülmektedir. Bu maddelerin kullanımı, yetiştirilmesi, ticareti ve imaline ilişkin fiillerin ve suçların karşısında uluslararası bir mücadele verildiği görülmektedir. Günümüzde küresel olarak bu suçlar “insanlık suçu” olarak nitelendirilmektedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeye karşı mücadelenin temellerinin yirminci yüzyıl başlarında atıldığı söylenebilmektedir. Milletlerarası çok taraflı veya ikili anlaşmalar ve bazı bölgesel örgütler düzeyinde günümüzde de mücadele devam etmektedir. Birleşmiş Milletler’ in bu hususta yapmış olduğu çalışmalar kapsam ve etkinlik hususunda önem taşımaktadır.

Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı maddeler hususunda yasal düzenlemeler yapılırken, milletlerarası bakış açılarının da dikkate alındığı bir yaklaşım izlenmektedir. Birçok kanun, uyuşturucu ve uyarıcı maddelere ilişkin suçlara cezai yaptırımlar getirir. Uyuşturucu ve uyarıcı maddeler ile mücadelede, Türk Ceza Kanunu en kapsamlı cezai yaptırımları içerir. Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun ve Uyuşturucu Maddeler Kanunu, uyuşturucu maddelerin kontrolünü sağlamak için hazırlanmış olan çeşitli önemli düzenlemelere ek olarak bu konuda bazı cezai hükümler içerir.

Tıp alanında kullanım gereksinimi bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin elde edildiği bitkilerin yetiştirilmesi ve taşınması veya lif, tohum ve bunların her ikisi için yetiştirilmesi, belirli bölgelerde ve belirli izinler verilerek kenevir gibi bitkilerin yetiştirilmesi için belirli bir çerçeveye oluşturularak izinler ve yasaklar öngörülmüş ve bu kapsamda düzenlemeler yapılmıştır.

TCK’nın 188. maddesindeki suçlarda bulunan ortak özellik, failin adı geçen madde ile sarf ettiği fiilleri kullanım dışındaki amaçlar doğrultusunda gerçekleştirmesidir. Kanunda ilk olarak yalnızca uyuşturucu maddelerin yer almasına karşın, 5377 sayılı Kanun ile birlikte uyuşturucu maddelerin yanına uyarıcı maddeler ibaresi eklenmiştir. Bu değişikliğin kavram kargaşası tehlikesinin ortadan kaldırılması ve mücadelenin daha etkin bir biçimde devam etmesi adına oldukça yerinde bir değişiklik olduğu düşünülmektedir. Ayrıca madde başlığında bahsi geçen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin

yalnızca imal ve ticareti başlığının yer almasına karşın ilgili maddenin 3. fıkrasında yer alan başkalarına verme, , depolama, bulundurma, nakletme, sevk etme, kabul etme gibi imalden ve ticari eylemden sayılması mümkün olmayan seçimler sebebiyle kanun başlığında bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

İlgili maddede yer alan (4/a) maddelerin “*morfin, kokain, eroin, sentetik kannabinoid, baz morfin ve türevleri*” şeklinde bir sınırlandırma ile ifade edildiği görülmektedir. Bu maddelerin yaratmış olduğu tehlike bakımından yerinde bir düzenleme olarak düşünülse de sınırlılıklar içerisinde yer alması ve günden güne bahsi geçen maddelerden daha tehlikeli olması muhtemel yeni maddelerin piyasaya çıkması veya aynı maddelerden daha tehlikeli olacak farklı bir uyuşturucu veya uyarıcı madde oluşturulması sebebiyle sürekli güncelleme olmaksızın genel bir tanımlama yapılmasının gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, İ. (1997). Ülkemizde uyuşturucu maddeler sorunu. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 55(3), 111.
- Akkaya, Ç. (2013). *Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Adalet Yayınevi. 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara
- Arslan, Ç. - Azizağaoğlu, B. (2005), *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara, Asil Yayınevi, , s.778
- Artuk, M. E. & Gökçen, A. (2020). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 18. Baskı, Ankara, s.616
- Artuk, M.E. & Gökçen, A. & Alşahin, M.E. & Çakır, K.(2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Bs., Adalet Yayınevi, Ankara.
- Azak, S. (2014). *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye'de Uyuşturucu İle Mücadele*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.
- Balcı, M. (2009). *Türk Ceza kanununda uyuşturucu madde ticareti suçları (TCK. m. 188)*,(Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 46.
- Başak, A. S. (2013). *Psikoaktif Maddelerin Analiz ve Bilirkişilik Boyutu*. Yeni Nesil Psiko-aktif Maddeler Sempozyumu, s. 5-6.
- Başer D. Z. (2019) *Aktuelle Rechtsprechung im türkischen Betäubungsmittelstrafrecht (Türk Yargı Kararları Işığında Uyuşturucu Madde Suçları, Prof. Dr. Dr. h. c. Yener Ünver)* TR-DE Makale Çevirisi, ss. 111-130); Übersetzungen in: Studien zum deutschen und türkischen Strafrecht (Alman ve Türk Ceza Hukukuna İlişkin Araştırmalar), Betäubungsmittelstrafrecht, Band: 6, (Hrsg. Prof. Dr. Gunnar Duttge, Prof. Dr. Dr. h. c. Yener Ünver); Seçkin Yayıncılık,
- Bayezit G. (2015). Uyuşturucu suçlarından elde edilen gelirlerin tespiti ve sosyal hayata yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 5.
- Bayraktar, K. (1985). *Uyuşturucu Maddeler ve Suç Siyaseti*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 51, S. 1-4.
- Büyük Larousse, (1986). *Sözlük ve Ansiklopedi*, C.18, İstanbul, s. 11.996.
- Caşın M. H. (2018). *Uluslararası Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Sınır Güvenliği. In: Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele*. Ed. Ünver Y, Öz K. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 127-144.

- Ceylan, M. E. & Ger, C. & Arısoy, Ö., (2005) *Klinik Psikofarmakolojinin Esasları*, İstanbul, s. 327-328.
- Ceylan, M. E.& Türkcan, A. (2003). *Alkol ve Madde Kullanım Bozuklukları*, 2. Bası, İstanbul, s. 204
- Çakır, M. F. (2020). *Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör Örgütleri Üzerinde Etkileri*. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(1), s. 304.
- Çalışkan S. (2012). *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Çetin, S. H. (2016). *Kullanmak İçin Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Satın Almak, Kabul Etmek, Bulundurmak Ya Da Uyuşturucu Veya Uyarıcı Madde Kullanmak Suçu*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 65(4), 1353-1480.
- Çıtır, B. (2015). *Uluslararası Afyon Anlaşmalarında Osmanlı İmparatorluğu*. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 1(1), s. 31.
- Demirbaş, T. (2017). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12. Bs. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Derdiman, R. C. (2006). *Uyuşturucu Maddeler Hakkında Genel Bilgi ve Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Esasları*. Journal of Academic Studies, 7(28), s. 104.
- Dikmen, A. (2015). *Ruh ve Bedeni Birleştiren Molekül: Dimetiltriptamin (DMT)*. <https://www.labmedya.com/ruh-ve-bedeni-birlestiren-molekul-dimetiltriptamin-dmt> .
- Dilixiati S. (2016). *Cin ve Türk ceza hukukunda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları (Doctoral dissertation)*, Uludağ Üniversitesi, SBE, Bursa, s. 56.
- Doğan Karakaş, F. (2015). *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- Dönmezer, S. & Erman S. (2019). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, C:II, 14. Bası, İstanbul, s. 86.
- Dönmezer, S. (1970). *Uyuşturucu Maddelerin Hukuk ve Kriminoloji ile İlgili Bazı Yönleri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 36.
- Durmuş, T., Erdem M. R., Önok, M. (2020). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Güncellenmiş 16. Baskı, Ankara, s. 904
- Dülger, İ. (2018). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti (TCK m. 188)*. Ed.) ÜNVER, Yener/ÖZ, Kerem: *Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Elmas, B. (2016). *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Ankara, Adalet Yayınevi.

- Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2016). *Ulusal Uyuşturucu ile Mücadele Strateji Belgesi*, Ankara.
- Erdem, C. & Türkoğlu, P. (2019). Psikedelik İlaçlar Bilinci Nasıl Etkiler?. <https://evrimagaci.org/psikedelik-ilaclar-bilinci-nasil-etkiler-7950> (03.10.2022). s.1.
- Ergen, C. (1990). *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu Madde İhracına Teşebbüs Suçu*, Yargıtay Dergisi, Cilt 16, s.366
- Ergül, E. (1997), *Uyuşturucu Maddeler ve Suçları*, Ankara, Yetkin Hukuk Yayınları,
- Erman, S. & Özek, Ç. (1995), *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kamununun Selametine Karşı İşlenen Suçlar*, İstanbul, Dünya Yayıncılık,
- Erman, S. (1981) *Uyuşturucu Maddelere İlişkin Ceza Hükümleri*, İstanbul Ü Hukuk F. Mecmuası, , Cilt 45, Sayı 1-4
- Ersan, A. (2013). Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu (TCK md. 220). Journal of Istanbul University Law Faculty, 71(1), 381-409.
- Evren, E. C., Ögel, K., & Çakmak, D. (2002). *Esrar ve Meperidin (Petidin) Kullanım Bozukluğu Nedeni İle Yatarak Tedavi Gören Hastaların Özelliklerinin Karşılaştırılması*. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 3(1), s. 21.
- Gökler, R., & Koçak, R. (2008). *Uyuşturucu ve madde bağımlılığı*. Sosyal bilimler araştırmaları dergisi, 3(1), s. 89.
- Göktürk, N. (2014). *Türk Hukuku'nda Suçların İçtimai*. Journal of Penal Law and Criminology, 2(1-2), s. 44.
- Günel Yılmaz H., (1976) *Uyuşturucu Madde Suçları*, Kazancı Yayınları, Ankara.
- Günay, M. (2017) “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçlarında Etkin Pişmanlık”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*,
- Gündel, A. (2009). *5237 sayılı TCK'da uyuşturucu ve uyarıcı madde suçları*. Ankara, Seçkin Yayınları
- Güngör, Ş.-Kınacı, A. (2001) *Öğreti ve Uygulama Boyutu ile Uyuşturucu ve Psikotrop Maddeler ile İlgili Suçlar*, Ankara, Yetkin Yayınları,
- Hafizoğulları Z. ve Özen M.,(2012) *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar* , US-A Yayıncılık, Ağustos, Ankara.
- Karakaş Doğan, F. (2015). Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları. *Legal Yayıncılık, İstanbul*.
- Karakehya, H., & Usluadam, A. K. (2015). *Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Suçun Manevi Unsuru Bağlamında Suç Genel Teorisine İlişkin Görüşler*. Journal of Penal Law and Criminology, 3(2), s. 9.

- Kıdıl F. (2020), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara,
- Koca, M. & Üzülmez, İ. (2018). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 5. Bs., Adalet Yayınevi, Ankara, s. 451-452.
- Koca, M. (2021) *Özel af ile infaz rejimine ilişkin düzenlemelerin özellikleri* (7242 sayılı kanun'la değiştirilen infaz kanunu'nun geçici 6. maddesinin hukuki niteliği ve anayasa mahkemesinin kararının değerlendirilmesi). *Anayasa Yargısı*, 38(1), 1-41.
- Kolcu, S., (2016), *Uyuşturucu Madde İhraç Suçları Kapsamında Mahsup Uygulaması ve Non Bis In Idem Kuralı*, Fasikül Dergisi, Sayı 79,
- Köknel, Ö. (1976). *İnsanlık tarihi boyunca dünyada ve Türkiye'de uyuşturucu madde sorunları*. Gelişim Yayınlar, s. 8.
- Köroğlu, E.& Güleç, C. (2007). *Psikiyatri Temel Kitabı*, 2. Bası, Ankara, s. 179.
- Kurt, Ş. & Kurt, E. (2007) *Uygulamada Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2007.
- Kültegin Ö. (2001). *İnsan, Yaşam ve Bağımlılık, Tartışmalar ve Gerçekler*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Mottram, D. R., & George, A. J. (2000). Anabolic steroids. *Best practice & research clinical endocrinology & metabolism*, 14(1), 55-69.
- Nalbantoğlu G. (2020). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma ve özendirme suçları (TCK M. 190)* (Master's thesis, S.B.E.), Bahçeşehir Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 16.
- Öner, M. Z. (2010). *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu Madde İmal, İthal ve İhraç Suçları*.
- Öner, M. Z., (2011), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyuşturucu Madde imal ve Ticareti Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara
- Öner, M.Z. (2010), *Türk Ceza Hukukunda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Özbek, V. Ö. & Kanbur M. N. & Doğan, K. & Bacaksız, P. & Tepe, İ. (2014). *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Seçkin Yayınevi, 7. Baskı, Ankara.
- Özdabakoğlu, E. H. (2007). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- Özdemir, E., & Gültürk, S. (2008). *Anabolik-Androjenik Steroidlere Karşı Fizyolojik ve Tıbbi Yanıtlar*. *Turkiye Klinikleri J Med Sci*, 28(6), s. 924-925.

- Özdemir, N. (2009). *Türk Ceza Kanununda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Suçları* (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü), s. 10.
- Özden, S. Y. (1992), *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Teşhis-Tedavi-Tedbir*, İstanbul, s. 15
- Özgenç, İ. (1996). *Suçta İştirakin Hukuki Esası ve Faillik*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul, s. 140-145.
- Özgenç, İ. (2017). *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Bs., Seçkin Yayınevi, Ankara
- Özmen (2009). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde suçları* (Doctoral dissertation), Bahçeşehir Üniversitesi, SBE, İstanbul, s. 10-11.
- Parlar, A. & Kızılkaya, A. (2018). *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, Bilge Yayınevi, Ankara.
- Ruhi, A. C. (2020). *Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçları*, On iki levha Yayıncılık, İstanbul, 2. C.
- Selbes, E. (2016). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticaret Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sevdim, A. E. (2013). *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçu*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sınar, H. (2015), *Disiplinler arası Ceza Hukuku Boyutuyla Uyuşturucu Madde Bağımlılığı ve Ticaretiyle Mücadele*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 98.
- Solgun, S. (2002). *Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Soyaslan, D. (2005). *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Yetkin Yayınları, Ankara, s. 391.
- Şahin, A. C. (2007). *Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Suçlarıyla Mücadelede Halkla İlişkiler ve Bir Model Önerisi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 13.
- Şahin, C. ve Göktürk N. (2017). *Ceza Muhakemesi Hukuku- II*, Gözden geçirilmiş ve güncellenmiş 6. Bası, Seçkin Yayınları, Ankara, , s.71
- Takka, S. & Şumnu, M., & Hıncal, A. (1988). *Papaverin Hidroklorür*. FABAD Farın. Bil. Der. (13), s. 480-481.
- Tekin, N. (2009) “Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal, İthal ve İhraç Etmek ile Satmak, Satın Almak, Kabul Etmek ve Bulundurmak Suçları”, *Terazi Hukuk Dergisi, Cilt 4, Sayı 37, s. 95-110*.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., & Önok, R. M. (2017). *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 865.

- Toroslu, N. (1970). *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, AÜHF Yayınları, Ankara
- Tuncer A. (2011). *Uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti ve kullanılmasına ilişkin suçlar*, İstanbul Kültür Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul, s. 12
- Turan, H., & Kodal, O. (2019). Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanma Suçları Yönünden Kamu Görevlisi ile Sağlık Meslek Mensuplarının Suçu Bildirmemesine Yönelik Düzenlemenin Etkin Pişmanlık Kurumuna Etkisi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (13), 501-522.
- Ünlü, A. (2019). *Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.
- Ünver, Y. (2018) “*Karşılaştırmalı Hukukta Uyuşturucu Maddeler Konusunda Önemli Hukuki Düzenlemeler*”, (Ed.) ÜNVER, Yener / ÖZ, Kerem: Uyuşturucu Madde Suçlarıyla Mücadele, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Yaşar, O. & Gökcan, H: T. & Artuç, M. (2010). *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Yaşar, Y. (2004). *Uyuşturucu Madde Ticareti Suçları*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Yaşar, Y. (2012), *Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre Türk Ceza Kanunu'nda Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Temini ve Ticareti Suçları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, (Öğreti ve Yargıtay Uygulamalarına Göre)
- Yaşar, Y. (2019). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçları (TCK 188, 192)*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 70.
- Yavuz Gündüz, T. (2018). *Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK 188)*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.10.
- Yesalis, C., Wright, J., & Lombardo, J. (1989). *Anabolic-Androgenic Steroids: A Synthesis of Existing Data and Recommendations For Future Research*. Clin Sports Med, 1(3), 109-134.
- Yokuş Sevük, H. (2007). *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde Kullanılmasına İlişkin Suçlar*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Yolcu, F. (2015) *Uyuşturucu veya Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti Suçu (TCK m. 188)*, Adalet Yayınevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

- <http://www.narkotik.pol.tr/nea/7-narkorehber-egitimi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- <http://www.narkotik.pol.tr/nea/kurulusumuz> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=32005#:~:text=%C3%96zellikle%201865%20Amerikan%20%C4%B0%C3%A7%20Sava%C5%9F%C4%B1,durum%20asker%20hastal%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20olarak%20adlandır%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.> (Erişim Tarihi: 13.09.2022).
- <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/130/ss323.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/uyusturucu-madde-ticareti-sucu-cezasi.html> (Erişim Tarihi: 01.11.2022)
- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/801827> (Erişim Tarihi: 10.11. 2022)
- <https://eczacilik.istanbul.edu.tr/tr/content/fakultemiz/tarihce> (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- <https://evrimagaci.org/amfetaminler-ve-etkileri-bir-gecede-super-zek-olmak-mumkunmu-7705> (Erişim Tarihi: 20.10.2022).
- <https://evrimagaci.org/psikedelik-ilaclar-bilinci-nasil-etkiler-7950> (Erişim Tarihi:03.10.2022).
- <https://heroindeurope.com/opioid-addiction/> (Erişim Tarihi:04.10.2022).
- <https://kadimhukuk.com.tr/makale/uyusturucu-madde-ticareti-sucu-cezasi-tck-188/> (Erişim Tarihi: 01.11.2022)
- <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/> (Erişim Tarihi: 12.09.2022).
- <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1980-17-nrm.pdf> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).
- <https://polisdergisi.pa.edu.tr/dedektor-polis-kopekleri-sucu-kokluyor-1085-haber> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- <https://psychonautwiki.org/wiki/DET> (Erişim Tarihi: 24.10.2022)
- <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.09.2022)
- <https://tr.eferrit.com/altin-uecgen/> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).
- <https://www.bursa.pol.tr/narko-tir-etkinligi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).
- <https://www.egm.gov.tr/kom/raporlarimiz> (Erişim Tarihi: 04.10.2022)

<https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/1998%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf__(Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.egm.gov.tr/narkotim> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.gulizaroztemel.av.tr/uyusturucu-veya-uyarici-madde-imal-ve-ticareti-sucu/#:~:text=188%20de%20d%C3%BCzenlenmi%C5%9Ftir,-,TCK%20188%2F1%20Uyu%C5%9Fturucu%20Madde%20%C4%B0mal%20Edenler%3A,adl%C3%AE%20para%20cezas%C4%B1%20ile%20cezaland%C4%B1r%C4%B1l%C4%B1r.%E2%80%9D> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

<https://www.incb.org/incb/en/about/mandate-functions.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.labmedya.com/ruh-ve-bedeni-birlestiren-molekul-dimetiltriptamin-dmt> (Erişim Tarihi: 05.10.2022).

<https://www.mersin.pol.tr/30-09-2020-narkotik-nokta-uygulamasi> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> (Erişim Tarihi: 26.10.2022).

<https://www.mfa.gov.tr/who.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.narkotik.pol.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

https://www.police.nsw.gov.au/crime/drugs_and_alcohol/drugs/drug_pages/drug_types (Erişim Tarihi: 23.10.2022)

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17272.pdf> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2314.pdf> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

<https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

<https://www.unodc.org/> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www.unodc.org/unodc/en/commissions/CND/index.html> (Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www5.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5138.html> (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf (Erişim Tarihi: 12.09.2022).

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000812.pdf (Erişim Tarihi: 25.10.2022).

https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc012/kanuntbmmc012/kanuntbmmc01202108.pdf (Erişim Tarihi: 27.10.2022).

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c018/b060/tbmm050180600136.pdf>(Erişim Tarihi: 28.10.2022).

<https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d08/c010/tbmm08010040ss0082.pdf> (Erişim Tarihi: 27.10.2022).